

ÆGIDIUS

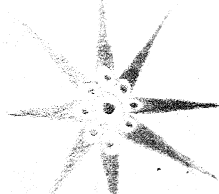
Romani

de Esse et

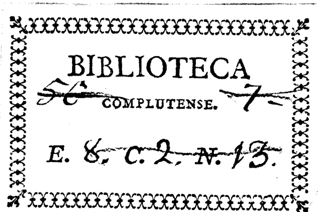
Essentia

et Aliis

FRANCISCVS CABALLVS DE NVMERO PARTI
VM AC LIBRORVM PHYSICAE DOCTRINAE
ARISTOTELIS IOANNI AVRELIO EIVS FILIO

¶ Ad Ioannē aureliū eius filium.a. Franciſco caballo brixienſi: de numero & ordine partiū ac librorū phyſi-
cæ doctrinæ ariſtotelis liber īcipit ueneriis editus duo hadens uolumina. Primū uolumen de p̄ſato ordīe uni
uerſali & particulari primi uoluminis.prima ſectio de ſufficienti numero ptiū & liberoꝝ phyſicæ doctrinæ.Ca
put primum. de utilitate huius libri.Et de eius intentione & inſcriptione & ordine. Et eſt prologus.

Vm ego ſæpenumero fili mi Ioānes aureli libros Ariſtotelis de doctrīa phyſica ſtu
dioſe legerē:agnoſcerēq; quo ad eruditionē noſtrā illorū ordinem in q̄pluribus am
biguum:ad ea primo q̄ ſuis in cōmentationibus ſcripſerant latini:licet īcaute me
deuolui.Cæterum cum in illis nō dixero abiguitates:uerū q̄plurimors ī ordine hoc
maxime & numero cōſpicerē errores:ſæpe ac ſæpius ad me cōuerſus:quiſnam mo-
dus quæ uia foret quibus dicti ordinis ueritas inueniri poſſet:mecūmet cognitabā
Ego itaq; ambiguitate hac nō parū uexatus:Ariſtotelis libros ſeniorūq; p̄cipuorū
pypatheticoꝝ documenta qui præ cæteris philoſophi archana docueredenuo ptra
ctare cepi.eo uſq; quo multis laboribus ac uigiliis clara mihi ut puto de hac re ue-
ritas tādem ſe obtulit.Quare ueritatē hāc iam pluribus ānis plurimiſq; philoſophis
ignotā:a me uero pluries inq̄ſitam:ac demū apud latinos ut arbitror primo inuen-
tam:tibi fili mi Ioānes aureli:cæteriſq; abſq; liuorē abſq; maliuolentia eam legere uo
lentibus:ſcribere propoſui.Nec putes hanc rem a philoſophis ueteribus fuiſſe pui-
penſam.fuere.n.q̄plurimi inter quos fuit Adraſtus græcus q de ordine libroꝝ Ariſtotelis cōſcripſere.In oī enim
cōtēplandi genere uti in prīo de ptibus aīalium ab Ariſtotele docemur:duo ſunt doctrinæ modi. alter quo res
ipſæ de q̄bus agitur diſputant̄.Alter quonā mō quaq; uia ac ordine res ipſæ quæq; tractari debeāt. cuius rei ſi-
ue ordinis ac uiæ & modi peritiā ſtudioſum naturalē philoſophū ignorare nō licet.Quare ſi ueteres ſi Ariſtote
lis p̄cepta ſequor: noſtrū p̄cor q̄ſq̄s es q mea legis nō puiſacias ingeniolū.erit.n.hoc opus noſtrū naturalē uolē-
tibus diſcere ſcientiā & eā adiſcētibus dux optius & fidelis comes ac uiaticus iis uero q eā iā plene didicerīt mēo
riæ ſuffragiū.& ſenectutis ergaſtulū:cū partiū numerus & ordo ī unoq; ope memoriā foueāt & obſtent obliuio
ni.Tu igit̄ fili mi Ioānes aureli cui mea hæc licet ætate īmaturo dedicauerī:ſi tibi matura ætas cōceſſa fuerit ſtu
dioſe: legito ac monita paterna uti phas ſuſcipito.Vos aūt cæteri q̄bus forte fortuna mea hæc licet incōpte ſcri
pta datumeſt atigiſſe:ea p̄cor nō liuore nō maliuolentia:ſed uti gratū ab amico munuſculū legentes:& ſi q̄d for
te non recte dictum fuerit corrigentes:de beneſcriptis uero nō mihi ſed ueritatis principio gratias agentes beni
uola mēte ſuſcipite.Nō.n.uobiſcū nō cū quouis alio pugnare cōtendo neq; laudis aut honoris gratia hæc tibi fi
li uobiſq; cæteris in hoc inſudaui.ſed p̄ ueritate ſola q̄ ſæpe uti comicus dixit odiū parere ſolet: philoſophorū
ſemp̄ amica mea hæc monumenta edili.Hunc aūt meū libellū de numero & ordine partiū ac libroꝝ doctrinæ
phyſicæ Ariſto.q̄ duo p̄ cæteris curaui:ī duo diuiſū uolumīa:nūcupari dignū eē putaui .In prīo cuius uolumīe
numerū ptiū phicæ doctrīæ Ariſ. & librorū:ſimiliter āt & illoꝝ ordinē ulēm &-pticularē determīabo. In ſcđo
uero uolumīe ɔtra quorūdā errores circa p̄dictū ordinē quoad potero diſputabo.Parcāt autē mihi Eggregii illi
philoſophi Contra quos hæc ipſe ſcripſi.Parcant publica tpis noſtri philoſophoꝝ pipata ego enim uti dixi nō
ut cæteros oppugnem nec ut noua ſectari uideat : ſed ut ueritatem iam plurlmus temporibus elapſis abſcōſam
ac latitantem facile quiſq; adiſcere poſſit:mea hæc ſcripta edidi Cōceſſum.n.fuit & ī naturis puſilla quandoq;
aīalia quēadmodū ariſtoteles nos in aīalium hiſtoriis docuit pro loco ac tempore maiora poſſe uexare. Liceat
igitur & uiꝝ in philoſophia ac medicina puſillum per noſtri temporis publicas philoſophorum academias: me
dicorūq; ſtipatas cateruas minime uerſantem: cæteros tam & ſi in reliquis pitiſſimos de iure in aliquibus nō
bene dictis poſſe corripere.quandoq; enim bonus dormitauit Homerus.Si enim contra medicos de aīali theria
cam paſtilloſq; theriacales conficiente latinos omnes: errantes diſputaui:ſi etiam hoc in libello contra na-
turales omnes latinos cum ueritate comite diſceptaui:non hoc iuſtum eſt proſumptioni aſcibas.ab hiis enim
qui uera dicunt & pro ueritate diſputant ueritas ipſa oīs p̄ſumptionis delet notam.Non enim in ordine ſolo:
ſed in exponēdis Ariſtotelis uerbis:ii noſtri latini Auerois quoq; arabs q̄d mirabilius aliquibus uidet̄ nō pau
cis:ſed plurimis merētur correptionibus:q̄d in poſteꝝ ſi uita nobis & otium dabit̄ palam fiet legiſtis latinoꝝ
ſcripta ab hoc ordine deuia:legiſtis inſuper Ariſtotelis.Theofraſti.Alexandri.Themiſtii. Simplicii.Ioannis ale-
xādrini pachimeris. græcoꝝ.Auerois arabis docnmēta. legite quæſo parūper mea licet incompte condita. ueri
iudices abſq; liuore abſq; odio eſtote:& ea quæ uobis de numero & ordine partium ac libroꝝ phiſicæ doctri-
næ Ariſtotelis ſcripſero:recte iudicate.

Numerus ſufficiens partium & libroꝝ phyſicæ doctrinæ Caput. II.

Artium ac libroꝝ naturalis phyloſophiæ Ariſtotelis numerus ſufficiens ſubiectæ materiæ partione
p ſumitur : ſiue igit̄:ens ſiue ſubſtantia ſiue natura corpus.mobile.uel ſenſibile.uel naturale. ſubiectū di-
catur: nihil interſit. Ei tantum accedo quod in Principio de cœlo & mundo ſcribitur. De natura
ſcientia fereplurimā circa corpora & magnitudines & horum exiſtit paſſiones & motus adhuc circa princi-
pia quæcūq; talis ſubſtatiæ ſunt)Quare naturalis ſcientia de corporibus agit:paſſionibus eorum:& motibus;&
eorum principiis.Scientia.n.paſſiones de ſb̄ctis ex ſuis probat principiis: Ergo pars una iuxta ueteꝝ pypatethi-
coꝝ ſententiam fit de principiis.erit alteta de ortis ab eis.Principia uero paſſiones & motus alia ſunt comunia:
alia propria:Comunibus pars una debetur unicum hūs librū in octo diuiſum uolumina:qui de phyſica auditio
ne a ueterbus nuncupabatur:tametſi ab aliquibus duo dicant̄ libri de principiis alter:alter de motu.iuxta illud
in principio metheoroꝝ quo colligendo dicit̄(De primis q̄dem igitur cauſis naturæ)hoc quantū ad unū librū

qui est de primis cāis(Et de oīum motu naturali)hoc quoad alterū qui est de motu: Orta a principiis duplicia
hæc quidem simplicia:de quibus est secūda naturalis philosophiæ pars:hæc mixta:de simplicibus.s.cœlo & ele-
mentis q̄tuor corporalibus:in eo agitur libro q de cœlo & mundo inscribit̄:in quatuor diuiso uolumina: ꝑut
illud circulari motu: hæc uero recto sursum deorsumue mouent̄: in qua parte ea ēt repōitur porciuncula: quæ
tractatum,de quatuor elementis in eo qui de cœlo & mundo iam inceptū sub alia quippe ratione perficit scili-
cet inq̄tū ipsa eleméta & cætera oīa caduca generabilia & corruptibilia sunt:& ad formā trāsmutāt̄: & dr̄ liber
de generatione & corruptiōe:duo habēs uolūia.Mixta sūt duo inaīata & aīata.Inanimata duplicia q̄dā īperfecte
mixta sicuti grādo Cometæ & talia huiusmodi:q̄dā plene mixta:uidelicet lapides & metalla:q oīa sub terra:in
aere:& altiori loco:ab uno prīcipio materiali.s.exalatione fiūt:humida uidelicet:& sica:q̄re merito in eodem ab
Arist.in uniuersali saltē docēt libro: q̄ scīa a ueteribus dicta ē metheorologica:qđ nomē de sublimibus cōtēpla
tionē significat:& licet eo qđ debēt strictius sit:Verūtamē Aris.de noībus minime curās ueteꝝ cessit auctorita
ti.loq̄ndū.n.ē ut plurīs loquūt̄ sed ē sentiēdū ut pauciores & sapiētes:& de iis ē tertia philosophiæ nālis ps Aīa-
ta quoq; duplicia sūt hæc solā uegetatiuā hñtia.aīam.s.ipæ plātæ hæc uero sensitiuā ēt:uidelicet aīalia.Aīalia āt
uel sola cognitiōe:q; sūt adiscūt̄:& hoc i li.historiaꝝ fit:in nouē ptito uolūina:licet scđm alios i .x.uel cognitio
ne pp qđ talia sint qđ i tredecī fit libris mox enumerādis.Hac aūt duplici uia de aīalibus tria docemur.Vnū est
aīaliū substātia siue essentia naturalis cū suis opationibꝫ ꝓpriis seu ꝓpinquis.Secūdū ē generatio. Tertiū uita
& mors:cū sibi cognatis. Substātia aīaliū q̄ p cās adiscit̄:pti cognoscit̄ p materiā:& de hac ē liber de ptibꝫ aīa-
liū i q̄tuor ptes diuisus:& liber de ꝓgressu uel ꝓcessu seu incessu aīaliū:qui ē r de ptibus ad motū aīaliū utilibꝫ
dr̄:in iis.n.duobus rōnes & causæ ptiū aīaliū adiscunt̄ ptim cognoscit̄ & magis p formā q̄ ē aīa: & de hac quæ
nō mō aīaliū sed uegetabiliū quoq; ē forma in libro de aīa in tria diuiso uolumina fit cōtēplatio.Opationes ue
ro aīali ꝓpriæ & ꝓpiquæ sunt sensus & motus:inquātū.n.aīal sensitiuū est:ipsum cōsequunt̄:sensus.n.ꝑut ab
exterioribus sensibilibꝫ tali ac tali natura formatis p sua instrumēta talibꝫ elemētis deputata mouent̄: in libro
de sensu & sensibili ptractant̄.Prout uero p̄teritoꝝ formæ alias sensibus pceptoꝝ denuo reuocant̄ i actu in li-
bro de memoria & reminiscētia agit̄.Cæteꝝ q̄tenus sensus ipsi nōnūq̄ in effectū trāseūt aliquādo sopiūt̄ de eis
in eo q de somno & uigilia fit speculatio.Operatio aūt aīalis q̄ est motus:aīali quoq; ꝓpinqua:ē quādoq;dē mo-
tu de loco ad locū oīa fere aīalia uel cōstrictionis saltem dilatationisue motu moueant̄: nō sine sensu ꝑfecto:
cū aīal omne rem sibi placidā sensu pceptam uel forte infestā apetitu iperāte sequat̄ uel fugiat:Et de hoc motu
in eo q de cā motus aīalium in coī tradita est doctrina secūdū qđ de aīalibus ab Aristo.docetur est generatio:
cuius cās in libro de generatione aīalium in q̄nq; diuiso uolumina nos docuit: licet eius diffinitio i libro de ui
ta & morte ex prius ptractatis cōcludat̄.Tertiū de aīalibꝫ ē uita & mors:iisq; cognata:cognata āt sunt uitæ lōgi
tudo & breuitas:đ quaꝝ cāis ē liber de cāis lōgitudīs ac breuitatis uitæ:Status ēt iuuentutis & senectutis: īspi-
ratio quoq; & expiratio:q̄bus aīal uiuit ac morit̄ de q̄bus est liber de iuuentute & senectute & liber de inspira-
tione.De uita aūt & morte oīum ultima in eo fit qui de uita & morte dr̄:in quo pauca de uita cū in libro de cā
longitudinis uitæ pluria pertractauerit:& plurima de morte pertractat.Postq̄ hæc oīa de aīalibus a sola natu-
ra condita ab aristotele pfecta fuere mox a puro iam naturæ opere quasi saliēs ad ea q non sola natura sed arte
quoq; subministrāte fieri possunt scilicet ad sanitatem & langorem:tanq̄ medium cōterminum utriusq; physici
uidelicet ac medici accedens & ea pertractans non tamen naturales limites transgrediens: sed principia sanita-
tis & morbi prima prælibans: omnia tandem quæ de natura sunt animalium finitime claudit. Hoc tamen te
scire uolumus q; prædicta tria scilicet substantia cum operationibus: generatio: & uita cum morte & sibi co-
gnatis in tredecim per causas prædictis inquisita libris:eadem hæc cognitione quia sunt ab ipsomet Aristotele
in li.de historiis ptractata sunt:q̄ q̄dē oīa animalibus attinentia in libris quatuordecī cōprehēsa:q̄rtā nālis phi-
losophiæ cōficiūt ptē.De plātis āt q sola uegetatīa uiuūt aīa de q̄bus ē q̄nta philosophiæ nālis ps:nihil certi ab
Ari.ad nos pueīt:sed de eis a Theofrasto eius discipulo libri.xvi.decē uidelicet de historiis:licet de decio pauca
reperiantur:Reliqui de causis Aristotelis doctrinam de aīalibus tanq̄ exemplar sequentes:scripti sunt:qui a
Theodoro gaza natione græco:romana tamen eloquentia fecundo:nobis nuper e græca lingua in latinam de
nuo conuersi sunt:in quibus libris pari modo Theofrastus Aristotelis de animalibus uestigia seqnens:substan-
tiam uegetabilium cum suis operatiōibus :generationem:& uitam cum morte:& sibi cognata:quoad fieri Po
tuit subtiliter disputauit:de q̄bus ad p̄sens nō plura:De physica enī doctrīa ab Aristotele tradita p̄sens ē itētio
Partes itaq; & certus libroꝝ nūerus doctrīæ physicæ Arist.Ita se habēt secūdū ueteꝝ perypatheticoꝝ snīas q̄q̄
iuniores sic eā diuiserit dicētes materia phisico subiectā uel sit ens uel corpus mobile cōsiderari posse uel in se
& de hoc ē li.de phisico auditu uel ad materiam contractum: simplicem uel mixtam simplicem inq̄ ad situm
mobile & est liber de cœlo & mūdo uel ad formā & est liber de generatione & corruptione. Si ad mixtam uel
ad id quod est in uia mixtionis & est liber metheoroꝝ uel plene mixtum iaīatum quod uocāt mierale uel aīa-
rum cuius prior pars est aīa de qua & suis operatiōibus est liber de aīa & alii de operationibus: posterior pars
est corpus de quo est liber de aīalibus ex historiis partibus & generatione aīalium confectis de animalibus ab
iis nuncupatis.Quantā autē ueritatem horū iuniorum sententiam in se continet in posterum fiet manifestū

Sectio secunda & est ordo uniuersalis quinq; partium doctrinæ physicæ. Caput primum de ordine uniuer-
sali trium primarum partium.

h Abito numero partium ac librorum Physicæ doctrinæ Aristotelis sufficiēti:nunc de ordine dicendū
est.est autem duplex ordo.hic comunior:partis ad partem:de quo in primis:particularis alter:uidelicet
particularum unius partis in se:de quo posterius.Comunior ordo est quo quinq; inuicem maiores or-
dinantur partes.Prima quarum est de principiis primis causis & elementis naturæ:ac de comunibus naturalē

motũ & naturalia consequẽtibus & de motu.Secunda de simplicibus corporibus.s.cœlo & elementis quatuor: prout locali mouentur motu.huic parti annexa ea uia qua caduca inquatũ talia cõsiderant.Tertia est de mixtis inanimatis.Quarta de de animalibus:Quinta de plantis.Harũ quinq; partium ordinem in principio tertiæ partis & merito expressit Aristoteles.Nam ibidem tanq̃ arbiter in medio suæ doctrinæ sedens : mediasq; res inter simplicia & aprime composita pertractans:utraq; extrema equaliter attingere potuit:& ea medio copulare.Collegit igitur ibidẽ ea quæ in duabus prioribus partibus expedita fuerant:tractanda uero in duabus residuis partibus proposuit.Interim uero quæ in hac tertia & media tractari debuerant:patefecit.Dicimus igit̃ q; prima ps de iis quinq; ea est quæ de principiis primis & elementis naturæ & de omnibus cõibus naturalem motum consequentibus similiter & de motu:in eo qui est de physica audicione primo agit:principia enim & maxime omnium prima præcognosci debent nisi.n.ea in quibus multa tractanda in unum cõueniunt:seorsum primo pertractẽtur:iddem inutiliter sæpe reiterare continget.hunc ordinem docet in huius libri principio dicens(necessarium & de natura temptandũ prius determinare quæ circa principia sunt)& parũ post(Vnde ex uniuersalibus in singularia oportet prouenire)Hæc eadem prima pars tanq̃ primo pertractata: in principio metheororũ prio colligitur:cum dicitur (De primis igitur causis naturæ & de omnium motu naturali &c.)ubi Alexander aphrodiseus ait (incipiens metheorologica primo nobis ad memoriam reducit dicta iam de iis quæ in naturali negotio simul autem & ordinem nobis scribit omnis naturalis theoriæ:& primo quidem recordat̃ de inscripto naturali audi[illegible]u:illo negocio existente primo totins naturalis theoriæ:in illo enim dixit de primis principiis & causis naturæ & de omnibus comunibus conuenientibus ad naturalem motum: quorum primo hic recordat̃) Secunda pars ea est quæ est de simplicibus:annexa ei uia illa qua caduca inquãtum generabilia & corruptibilia sunt considerantur.Nam post principia principiatorum sequi debent simpliciora.hæc autem sunt Cœlum primo.& elementa qnatuor.pront simplici scilicet locali mouentur motu.cœlum circulariter:elemento:recte sursum deorsumue:cui simplicium contemplationi ea etiam annectitur portio qua elementorum caducorum iam in postremis libri de cœlo & mundo inceptorum cæterorumq; generatio & corruptio docetur.est enim semita hæc quasi principium quoddam generabilium & corruptibilium inquantum talia sunt ut inquit Aueroys in principio metheororum.Iis testis est Aristoteles in præfato loco mox post collectionem libri de physica audicione dicetis.(Adhuc ãt & de secundũ superiorem lationem perornatis astris. & elementis corporalibus quot & quæ)Et hoc quantnm ad ipsa simplicia motu locali mota(& de ea quæ inuicem permutatione & de generatione & coruuptione omnium dictum est prius)hoc quantum ad librum de generatione & corruptione . hoc enim totum de secunda dictum est parte quæ a prima hic ab Aristotele distĩguitur parte per illud aduerbium(adhuc)& eius partes per copulam(&)pluries reiteratam in unum uniũtur.Tertia pars ea est quæ de mixtis inanimatis agit.animalibus enim & plantis simpliciora sunt. Quare prius doceri phas est.nisi enim compositiora simpliciorum in cognitione tanq̃ exemplar sint : simpliciora prius doceri debent animalium autem cognitio plantarum est exemplar:ut inferiùs demonstrabitnr.cæterum inanimata animatis collata non sic se habent.Iccirco prius doceri debent cum simpliciora sint.Hæc inanimata omnia sub una scilicet tertia locãtur parte . qn quodammodo sub uno libro qui metheorologica dicitur.cum ab uno materiali principio omnia ortum habeant scilicet exalratione. intera qdẽ : ab humida:flumina & metallata liquabilia .a sicca:lapides & ustilia quæq;. In sublimi uero:ab humida:nix grãdo pluuia ros & pruina.a sicca uero:Cometæ & talia plurima.Cæterum perfecte mixta uti lapides & metalla posteriora sunt & compositiora.& ideo posterius tractari debẽt. de quibus particulariter ab Aristotele nihil inuenimus. licet In genere de iis in fine tercii libri metheororũ tractatum sit.sed a Theofrasto eius fideli discipulo ut Alexander in fine tercii metheororum inquit : particulariter pertractatũ est.cuius Theofrasti librum uidimus & habemus nundum latinis interpretatum qui de lapidibus inscribitur qui sic incipit (eorum quæ in terra consistunt : quædam sunt aquæ : quædam terræ) ubi paulo infra dicit. De metallis igttur in aliis speculatum est:de iis uero nunc dicamus)sed quicquid sit omnia hæc in una contisent parte quæ metheorologia a ueteribus:eis consenciente ẽt in hoc nomine Aristotele nuncupata est.siue igitur unus sit liber in quo tota metheorologia pertractetur ut fecit Aristoteles:licet in genere tantum de lapidibus & metallis in tertio libro siue plures : sicuti Theofrastus & Arabes plures & latini . qui præter comunia particularia etiam metallata : & lapides in aliis libris a libro metheororum determinarunt : nihil intersit . potissime cum omnia ex uno comuni procedant material principio scilicet exalacione ratione cuius in eadem tractari debent parte.& in comuni tractatione in uno pertractari debent libro uti fecit Aristoteles . Huic ordini huius tertiæ partis testis est Aristo. q post primæ ac secũdæ ptis collectionẽ:tanq̃ in medio totius negocii sedẽs arbiter:ac in mediis existens rebus:subdit (Reliqua autem pars huius methodi est adhuc consideranda quam omnes priores metheorologiam uocabant) de qua Alexãder ibidem (Quarto autem ordinat præsens negociũ quod & metheorologicũ ĩscribit quoniam ut ait omnes q ante ipsum uocabant ipsum metheorologiã)Dixit ãt (Quarto)non quod sit quarta pars sed liber quartus.Et hæc de ordine trium partium.comuniori dicta sufficiant.De quarta uero & quinta cum plurimam in se habeant difficultatem sub alio capite discutiendum est.

Ordo uniuersalis quartæ & quintæ partis: Caput II.

P Vgnare ad inuicem aialia & plantæ de loco uidentur . Plantæ enim simpliciores sunt quare præcedere postulant. Nos simpliciora cum dictis Concedimus prius tractari deberi. ni forte cõpositiora modus & exemplar sint quo simpliciora a nobis cognõscantur qualia aialia sunt.nã per cognita de aialibus quasi per exemplar quoddam plantarum noticia a nobis aquirirur eo quippe modo ac tatione quo sanguineorũ magis compositorum cognitione:uti exẽmplari quodam:ad imperfectorum animalium & simpliciorum cognitio

nem m inudicimur.Sic etiam partes hominis nobis magis notæ in cognitiõem partium cæterorum:q̃q̃ ſimpliciorum:deducere debent.Iis teſtimonium eſt id quod loco præfato ab Ariſtotele ſcriptum fuit (Cum pertrãſiuerimus de his temptabimus ſi quid poſſumus ſecundum inductum modum aſſignare de animalibus & plantis) in fine etiam libri de cauſa longitudinis ac breuitatis uitæ ſcribitur (Sed de hoc quidem ſecundum ſe in his quæ de plantis determinabitur)Ecce ꝙ poſt animalia poſuit plantas. De hoc tamen plura in poſterioribus ſcribẽtur. Nunc autem ſatis ſit de eo ꝙ animalia præſciri debent:ut per ea tanq̃ per clariora & per exemplar in plantarum cognitionem manuduci debeamur. Quis igitur comunior ordo ſit dictarum quinq; partium unius ad alteram:ex iis patet.Nũc autem ad quinq; particulares ordines earũ quæ in dictis quinq; partibus cõtinentur particularum:deſcendamus.

Sectio tertia & eſt ordo particularis trium primarum partium Caput primum de ordine particulari primæ partis & eſt liber de phyſica auditione,

p Rima pars agit de primis principiis ſcilicet materia forma . priuatione . de natura. de cauſis quatuor. & cauſarum modis . de caſu . ac fortuna . & communi motu. præter hæc de communibus agit.motum & naturalia fere omnia conſequentibus paſſionibus ſcilicet continuo . Infinito loco uacuo ſecundum aliquos ac tempore & aliis plurimis.Habet unicum librum hæc prima pars:in octo diuiſum uolumina. licet nonnulli libros priores ſeparatos fecerint.eos librũ de principiis uocãtes.Reſiduum uero de motu uocant. Inſcribitur de phyſiea auſcultatione uel phyſico auditu.Cum enim in eo de communibus in natura agatur merito nomen ſuſcipit totius doctrinæ hoc aũt eſt.phyſica .principia enim & maxime prima pluribus communia uirtute maxima ſunt.Quid autem ſibi uelit quod de auſcultati one cũ dixerimus:ſic habeto. Exteriores enim ab Ariſtotele dicebantur hiſtoriæ ac rethoricæ conſtitutiones:tanq̃ amatoribus ſapientiæ alienæ:Cæterum reliquas eius conſcriptiones tanq̃ ab hominibus nobilitate ſua auſcultari ac mente coli debentes:auſcultatorias omnes nuncupabant peripathetici:Eæ enim cum hominis finẽm attingere faciant:auſcultatione digne ſunt. tantoq; attentius cauſas auſcultare cogimur : quanto breuioribus obſcuriſſimiſq; tanq̃ oraculis ;ea ſi Ariſtoteles dedita opera : non inuidia motus : ſed ut rudiora ingenia huius tam præclari conuiuii indigna procul arceret:uiros autem dignos diligenti ſtudio exerceret : nobis edidit . Hic igitur liber tanto magis cæteris auſcultatorius dicetur:quo ad ceterorum de natura cognitionem propoſitus eſt . Ordo autem huius partis ſeu libri eſt quoniam in primis prima tractat principia pluribus communia.poſt hoc de his quæ omnia fere conſequunrur naturalia de quo in principio ait (Neceſſariũ & de natura tẽptandũ prius determinare quæ circa pricipia ſunt)& poſt pauca inquit (Vnde ex uniuerſalibus in ſingularia oportet prouenire)De his autem cõmunibus paſſiõibus q̃ conſequunt̃ ea ait in principio tercii(Quoniam autem natura eſt principiũ motus &c.) & parum poſt (opottet non ignorare quid ſit motus)Dehinc ſubdit(Cum aũt determinauimus de motu temptandum eſt eodem agredi modo & de his quæ conſequenter ſunt) conſequentia apellans Continuum. infinitum locum.uacuum ſecundum aliquos.Et tempus Et hæc ſatis ſint de ordine particulari primæ partis quæ in uno ſolo cadit libro de phyſica auditione qui incipit (Quoniam quidem cognoſcere & ſcire contingit &c.

Ordo p̃ticularis ſecundæ partis. ſ.libri de cœlo & mũdo & libri de generatione & corruptione. Caput. II.

p Ars ſecunda duos habet libros ſcilicet librum de cœlo & mũdo:& librum de generatione & corruptione.liber de cœlo & mũdo præcedit alterum.& in ipſo:e a pars quæ eſt de cælo:præcedit.dehinc ea ſequitur quæ eſt de elementis quattuor corpotalibus:prout hæc omnia motu mouentur locali.motus enim qui ad locum cum ſit omnium primus ac ſimpliciſſimus eum præcedit qui eſt ad formam.imo eius eſt cauſa. Quare librum de cœlo & mũdo præcedere ad eum phas eſt qui eſt de generatione & corruptione.qui incipit. (De generatione autem & corruptione).Inter ſimplicia uero:æterna & ea quæ aliorum cauſæ ſunt: præſciri & prædeterminari debent.hac de cauſã prius de cœlo & mundo pertractat in primo ac ſecũdo libro.poſt hæc in tertio & quarto de non æternis ſimplicibus & a cœlo cauſatis ſcilicet elementis quattuor.Et hoc ſenſit ſimplicius licet Themiſtii interpres Themiſtio non recte dedicauerit hæc:cum dixit(De ſimplicibus pertractat ſcientia quæ de Cœlo eſt ab Ariſtotele inſtitura.nam prioribus duobus uoluminibus de quinta ſubſtãtia eius quod proprie Cœlum eſt:diſputatur . Superq; per empnitas etiam illius oſtenditur. in reliquis;duobus libris de quatuor elementis agitur . quæ ſub lunæ orbe ſunt :.quatenus ſimplicia ſunt : & quatenus motus ſimplices habent). De ordine etiam libri de generatione & corruptione ad librum de Cœlo ait (Sed cum de gignendis caduciſq; iam eſſet dicendum : primum duo uolunmina de generatione & corruptione conſcripſit. quibus naturæ rerum earum quæ gignuntut quatenus ſunt gignendæ : & ea quæ communiter corrupuntur quatenus huiuſmodi ſunt pleniſſime continentur:& iudicantur).Adde his ea quæ in principio tercii de Cœlo & mũdo ab Ariſtotele dicuntur (. De primo quidem igitur elementorum dictum eſt quale quid:ſecũdum naturam & quoniam incorruptibile & ingenitum)& hoc quantum ad primum & ſecundum librum(Reliquum aut de duobus dicere)ſcilicet graui & leui(Simul aũt accidit cũ diximus de his & de generatione & corruptione conſiderare)Hic enim liber huic ſecundæ parti annectandus eſt non ꝙ generatio aut corruptio ſit corpus unum de ſimplicibus.Sed quoniam eſt tanq̃ uia qua natura a diuinis diſcedens corporibus ad corruptibilia gradatim procedit.Et eſt ab Ariſtotele additus quo corruptibilia inquantum talia:iam a uobis ſciri incipiunt. Et.n. generatio & corruptio & liber hic ſunt q̃ſi pricipiũ ad generabilia & corruptibilia ut iq̃t Aueroys prio methe, Hic aũt ordo nõ ab re ab ari.poſitus ẽ i pricipio tertii li. de cœlo.nã ſi i q̃rto de cœlo & mũdo aut pricipio de generatõe & corruptiõe hũc poſuiſſet ordinẽ:corruptibilia cũ icorruptibilibꝫ ex una pte colligẽdo totũ de cœlo & mũdo idecẽter collegiſſet.Accedũt ad hũc ordinẽ dcã Ari.i pricipio metheo.ubi ſcdam colligẽs pte: prio;

ea q̃ de cœlo secũdo q̃ de generatiõe & corruptiõe resumpsit:dicẽs(adhuc aũt & de secundũ superiorẽ lationem
pornatis astris)Et hoc q̃otũ ad primũ & secũdũ librũ de cœlo(& elemẽtis corporalibus quot & q̃)Hoc ad terti
um & quartũ refert(Et de ea q̃ inuicẽ pmutatiõe:& de generatiõe & corruptiõe oĩum dictũ ẽ prius) & hoc quo
ad librũ de generatiõe & corruptione.Et Alexãder litterã Aristotelis exponẽs ait Aristotelẽ in hoc principio ad
nostrã reducere memoriã tractata de naturali negocio & ordinẽ ponere totius philosophiæ naturalis & primo
recordari libri de naturali auditu:cũ primus sit oĩum:& de primis agat causis & principiis.tãdẽ subdit(Quorũ)
scilicet attinentiũ ad librũ de physico auditu(Primo recordat.Scd̃o aũt de eo qđ de cœlo.in eo.n.dixit de astris
secundum superiorẽ lationẽ ornate dispositis & de elementis corporalibꝰ quot & qualia) & ulterius Alexander
(Tertio aũt de eo qđ de generatiõe & corruptiõe.in hoc.n.dixit de pmutatatiõe primoꝝ corpoꝝ adinuicẽ.cum
enim q̃siuisset de hoc ĩ tertio đ cœlo:ĩ iis q̃dem cõpleuit de hoc sermonẽ . Sed & de cõi generatõe & corruptio
ne ostendens qa ẽ & qd est & in quo ab oĩbꝰ pmutatiõibus differt)Ex q̃bus oĩbus clare mõstratũ est eius q̃ est
secũda ps:priorẽ pticulã esse librũ de cœlo & mundo nũcupatũ.posteriorem uero particulam esse librum q̃ de
generatõe & corruptiõe dicit.ĩ quo ea q̃ iã in libro de cœlo & mũdo ĩcepta & q̃sita fuerant in hoc de generatio
ne complet & plura alia tradit. Hæc sufficiãt de ordine particulari secũdæ partis.

Ordo pticularis tertiæ ptis & est liber metheoroꝝ cum sibi annexis. Caput. III.

t Ertia ãt ps totius physici negocii ea est quã ueteres metheorologiã uocabãt: in se oĩa inaĩata composita
tã pfecte q̃ nõ plene mixta sed ad mixta pfecta tẽdẽtia cõtinẽs.cũ.n. ab uno materiali principio cõmuni
scilicet ex alatiõe fiant:in una & eadem ẽt collocari debent parte. Ordo autem particularis huius tertiæ
partis est ordo totius libri in se qui de metheorologia uocatur ĩcipiẽtis(de primis q̃dẽ igit causis naturæ &c.)
In quatuor uolumina diuisi.ĩ quorũ prioribus ea docent q̃ ĩperfecte mixta sunt.hæc aũt sunt q̃ secundum plu
rimũ in sublimi apparent.dehinc ea q̃ ex elementis quatuor inuicẽ refractis plene mixta sunt:q̃ pro maiori pte
ĩ terra fiunt.ueluti lapides & metalla:de q̃bus ĩ genere q̃dem ab Aristotele ĩ fine tertii agit libri: ĩ particulari ãt
a Theofrasto eius discipulo q̃ de more suo tractata diffuse ab Aristotele pceptore suo:breuibus semp suis ĩ scri
ptis expediuit.ptermissa a pceptore suo.uel breuiter decursa:ea diffuso sermone disputauit. Fuere ẽt q̃ plurimi
tã arabes q̃ latini qui de mineralibus tali ab eis noĩe nũcupatis:tam quo a natura sola q̃ quo artificio: scilicet
elixiri naturæ tamẽ principiis cooperãtibus pficiunt:diffuse satis & generatim & sumatim de unoquoq; recte
ptractarũt:sed quæcũq; talia sint:& quouis mõ:& a q̃bus uis tractata fuerint:ĩ eadẽ tertia pte q̃ metheorologia
dicitur cõphendi debẽt.Cũ igit dixero librũ de partibus aĩaliũ seq debere mox post hunc librũ metheoroꝝ
intellige post hunc ĩmediate seq:aliorum tamẽ libris de lapidibus & metallis in particula in hoc libro metheo
rorum cõphensis uel eidem annexis.siue.n.ultimã tertiæ ptis particulã dixero esse đ lapidibus & metallis in ge
nere siue in specie:nihil interest quoad ordinẽ & colligantiũ huius tertiæ ptis cũ ea q̃ est de aĩalibus quarta . Et
hæc breuiter de tertiæ ptis ordine dicta sint.Nunc ad partem quartam & eius plures particulas quæ de animali
bus sunt deueniendum est.

Sectio quarta:& est ordo particularis quartæ partis q̃ est de aĩalibus.Caput primum de duplici cognitione q̃
habetur de animalibus.s. quia est & pp quid est: & q̧ in utraq; cognitione tria docentur.s.substantia.generatio.
& uita cum morte.& eodem fere ordine.

o Rdo autẽ particularis huius quartæ partis quæ est de animalibus plurimas ĩ se habet difficultates.eo po
tissime cum plurimi philosophorum licet in cæteris aprobatissimi in iis tamen non recto processerint
calle.quæ quidem omnes dissoluentur si quædam prius instruenda proposuero.Dicemꝰ igitur q̧ Aristo
teles de naturalibus scribens res ipsas naturales quia sunt assumpsit & suis locis debitis ipsarum causas inquisi
uit & assignauit.non enim pura & nuda contentus est historia:sed eorum etiam causas inquisiuit.Hoc autẽ pa
tet ab Alexandro aphrodiseo:qui in principio libri metheororum hanc Aristotelis exponens dictionem.(secun
dum inductum modum)dixit.(Secundum subinductum modum)dixit:quia non historiam quandam nudã tra
didit in pcedentibus.)scilicet libro de physica auditione de cœlo & mundo & de generatione & corruptione
(sed cum inquisitione & assignatione causarum uniuscuiusq; dictorũ & cũ demonstratione uoluit facere de ip
sis theoriam sic ergo .Significat & de dicẽdis fieri sermonem)scilicet animalibus & plantis:licet diuersis ĩ locis.
Naturalium enim quædam sunt quorum:ipsum quia est:manifestum est.nam Cometarum pluuiarum grandi
num metallorum lapidum ipsum quia fere omnibus notum est: quare nõ seiunctim de iis quia sunt & propter
qd talia sint: speculari debent.Sed utraq; eodẽ in loco ac in eadẽ libri parte tradenda sunt:in qua enim pte Ari
stoteles yridem esse circularis figuræ similiter solis coronam & cætera talia narrauit:in eadẽ ac eodẽ libro cau
sas inquisiuit:scilicet in libro metheororum.Cæterũ cũ aĩalia ipsa similiter plãtæ pluriæ sint : ptesq; suæ intrin
secæ extrinsecæq;:ipsorũ quoq; generationes: uitæ quoq; uictusq; plurimi sint ac diuersi:plurimasq; ĩter se hæc
omnia habeant proprietates ac diuersas ut uix numero aliquo capi ualeant.Ex hoc coguntur sapientiæ amato
res ĩ primis omnes ipsorum uires:suarũ quoq; partium:operationum:generationum:ac uitarum proprietates: ĩ
genere quodam & indistincte magis:recto ordine narrando solum : in unũ historiæ modo claudere ambitum:
quia talia sunt cõsiderando.deinde cuiusq; rei quia est iã cognitæ:illo fere eadem ordine : licet distincte magis:
singulatim p causas scientifice perscrutati hoc modo orta fuit animalium ab Aristotele & uegetabilium a Theo
frasto duplex cognitionis duplicis traditio:una qua res ipsæ pfatæ cognitione quia sunt doceantur:& hæc histo
ria dicitur.altera qua pp qd sunt instruantur.& hæc causarum theoria seu speculatio uel cõtẽplatio dici debet
Dicimus igit q̧ aĩaliũ cognitio duplex ẽ.una qa sunt.Altera pp qd talia sunt.utraq; tñ eadẽ ac eodẽ fere ptra
ctãt ordĩe licet modis ac libris diuersis. Nã de ipa qa sunt ĩ historiaꝝ libro tradit narrãdo potiusq̃ cãs ĩgrẽdo

communi quadam & indiſtincta de animalibus doctrina.In reliq̄s autem tredecim libris:narratorum in hiſto
riis eodẽ fere ordine licet diſtincte:magis:nunc ſuã unicuiq̧ particulariter nunc plurium cumulatim in unum
conuenientiũ cãm inquirit.de quo ſcemate.In primo de hiſtoriis cũ ſub quadã cõpendioſa formula ea ꝓpoſuiſ
ſet q̄ in poſterũ ſubtilius diſcutienda eſſent in fine ſue formule ait.(Hæc ita ĩ p̄ſentiarũ formula expoſuiſſe qua
dam p̄guſtandi gratia placuit.uidelicet ut q̄bus de rebus tractandũ & q̄tenus eſſet ꝓſequendũ ĩtelligeret̃. poſt
acuratius de iiſdẽ diſeremus.Vt primũ differentias atq̧ accidentia q̄ iuncta cuiq̧ ſunt accipiamus. deinde ad eo
rum cõperiendas cauſas euitamur.Ita.n.effici põt ut uia rõneq̧ docẽdi utamur naturæ cõgrua . cũ cõmentatio
ſingulorꝫ antecedat.hinc.n.aperit̃ q̄bus nã de rebus & ex q̄bus effici demonſtrationẽ oporteat.)In ſecundo etiã
de partibus aĩaliũ ait(Ex q̄bus nã & quot mẽbris ſingula aĩalia cõſtarent libris hiſtoriarꝫ q de iis ſcripti a nobis
ſunt planius explorauimus:nũc q̄s ob cauſas quæq̧ ad hunc modũ ita ſe habent cõſideremus.ita ut oĩs ratio ſe
iuncta ab iis q̄ ꝑ hiſtorias expoſuimus tractetur)q̄ igit̃ in hiſtoriis de aĩaliũ cognitiõe q̄a ſunt iſtructa ſunt:hæc
fere eadẽ & eodẽ fere ordine nõ ſolũ de ꝑtibus dixero ſed & de reliq̄s aĩalium ſcibilibꝫ ĩ cæteris libris tredecim
ꝑ cauſas cognitiõe ꝓp q̄d ſeiunctim ab hiſtoriis inq̄runt̃ & inſtruunt̃.Hoc ẽt palã fit ex epilogo generali poſito
in fine libri de motu in cõi quo ſcribit̃(de ꝑtibus quidẽ igit̃ uniuſcuiuſq̧ aĩaliũ & de aĩa adhunc aũt & de ſen
ſu & memoria & ſomno & cõi motu diximus cauſas.Reliquũ aũt de generatione dicere) De quibus igit̃ ĩ hiſto
riis ſola fuerat ſine cauſarũ inquiſitiõe facta hiſtoria:in iis aliis tredecim libris de eiſdem inquiſitæ & aſſignatæ
fuere cauſæ.In libello ẽt de ꝑtibus ad motũ aĩalibus neceſſariis:qui de ꝓceſſu ab aliq̄bus aĩaliũ inſcribitur:poſt
quorũdã narrationẽ ĩ illo tractandorꝫ libro:quonã mõ de eis ĩ hiſtoriis tractatũ ſit:& q̃uo ĩ hoc libello ſup̄ſit de
eis tractandũ ĩ principio exponit dicẽs(Quod q̄dẽ.n.ſic cõtigit manifeſtũ eſt ex hiſtoria naturali. ꝓp q̄d autem
nũc cõſiderandũ.)Quare tota de aĩalibꝫ doctrina in hiſtoriis tradita ẽ.tota quoq̧ in reliq̄s tredecim libris. Cæ
terum illic q̄a talia ſunt.& indiſtincte magis.uia quoq̧ cõiori.in reliquis tredecim diſtinctius rerum cauſas inq̄
rendo.Capit̃ hic hiſtoria ꝓprie nõ aũt lato uocabulo.quã latitudinẽ tertio de cœlo & mundo ſumpſit cũ dixit
(Manifeſtũ quia de natura hiſtoriæ plurimũ accidit de corporibꝫ eſſe.)& prĩo libro d̄ aĩa(ꝓp utraq̧ hæc aĩæ hi
ſtoriã rõnabiliter utiq̧ in primis ponemus)lato.n.uocabulo ſcientia in libro de aĩa & ĩ cæteris de natura libris
cauſas inq̄rẽtibꝫ hiſtoria dr̃.cũ ĩ oĩbus p̄ter aĩaliũ ac uegetabiliũ hiſtorias rerũ cauſæ inquirant̃.q̄d potius ſciæ
q̄ hiſtoriæ ꝓpriũ ẽ.Tria aũt ſunt q̄ de aĩalibꝫ in hiſtoriis & theoria cauſarũ tractãt̃ & eorꝫ fere ordine. ſubſtan
tia prĩo aĩaliũ ſiue eſſentia cũ ſuis op̄atiõibꝫ ꝓpriis ſeu ꝓpinquioribꝫ.generatio ſc̄do.Tertio uero uita & mors
cũ ſibi cognatis:eorꝫ q̄ aĩalibus a ſola natura eueniũt oĩum ultĩa.iis tamen a ſola natura euenientibꝫ expeditis:
ſi quo mõ ad ea q̄ nõ ſola natura:ſed arte quoq̧ admĩſtrante ꝓcedũt fiat trãſitus:nouũ aliud par cõtrariorũ no
bis ſe offert.poſteriorẽ adhuc magis tractationẽ poſtulãs.uidelicet lãgor & ſanitas.Tria igit̃ ſup̄ius dicta.ſ.ſub
ſtãtia cũ op̄atiõibꝫ ꝓpriis generatio:& uita cũ morte & ſibi cognatis cũ ſanitate & ægritudine ambobis artifici
um quoq̧mõ attingẽtibꝫ:de aĩalibꝫ narrat hiſtoria(de eiſdẽ licet diſtincte magis & eodem fere ordine:cauſæ in
quirunt̃.In octauo.n.de hiſtoriis ſic ſcribit̃(Generatio & reliq̄ aĩaliũ natura ita ſe habet.)Hoc quãtum ad epilo
gũ ſubſtãtiæ & generatiõis iã expeditarũ.)Actiões ãt et uitæ ꝓ moribꝫ uictuq̧ differũt : (Hoc quãtũ ad uitam
quã tertio ꝓſequit̃ loco.Theofraſtus ẽt ſui p̄ceptoris ſequẽs ueſtigia tria p̄fata docet in hiſtoriis de plãtis: dicẽs
in principio(plãtarũ differentias reliquãq̧ naturã ex ꝑtibus & affectionibus.)Hoc quãtũ ad eſſentiã plantarum:
cuius ꝑs ſunt ipſæ plãtarũ ꝑtes & quãtũ ad earũ paſſiões(generatiõibꝫ)hoc quãtũ ad ſecũdũ q̄d ẽ generatio.(Vi
taq̧ petere oportet)hoc de tertia tetigit ꝑte.Ex iis liquet tria p̄dcã.ſ.ſubſtãtiã:generationẽ.& uitã cũ p̄fato illorꝫ
ordĩe ab Ariſtotele in hiſtoriis aĩaliũ:& eadẽ tria in cauſarũ theoria:tredecĩ libros ɔtinẽte:tradita fuiſſe. Cogno
ſcit̃ ẽt hic ordo ex naturali rerũ ꝓceſſu & ordine.Eſſentia.n.rerũ natura prior ẽ : poſt hæc generatio ipſa ꝓcedit
dehinc uita.tandẽ mors oĩum extrema.generatio.n.talis fit qualẽ ipſa aĩalium eſſentia p̄mittit: ad modulum.n.
ſubſtãtiæ rerꝫ fit generatio.prior enim ſimpliciter eſt ipſa ſubſtantia generatione.dicente Ariſtotele ĩ primo de
partibꝫ aĩalium:cõtra eos q ſolã in cã poſuere materiã.(Latere ãt ne illud quidẽ oportet an ita agendũ quẽadmo
dũ priores auctores qui quõ res quæq̧ fieret q̄ quõ eſſet tractare maluerũt.nõ.n.ĩter hæc parum intereſt: ſed.n.
exordiendũ q̄d dictũ iã eſt.ut primum res p̄ſequamur q̄ quoq̧ in genere p̄ſpectiores prõptioreſq̧ habent̃:deĩde
cauſas reddamus.& generationẽ)diſputanda.n.eſt prius ſubſtantia ſiue eſſentia q̄ generatio. quoniã ea prior eſt
ſecundũ naturã quod idẽ approbat in principio quinti de generatione aĩalium cum dicit.(Etenim ut ĩ initio di
ſputationis noſtræ dictum eſt nõ quia tale quid gignitur quoq̧ ideo tale quid eſt.ſ.in iis quæ ſtatuta diffinita &
certa naturæ ſunt opera:ſed potius quia tale eſt:Iccirco tale & ignit̃.ſubſtantiã enim generatio ſequitur & ſub
ſtantiæ gratia eſt:non ipſa generationem.(In hiſtoriis igitur & cauſarum theoria eadem tria & eodem fere ordi
ne ꝑtractant̃.ſ.ſubſtantia cum ſuis operationibus propinquis primo.generatio ſecũdo.Tertio uero loco uita cũ
morte omnium ultima.in his enim tribus conſimilia ſunt.ab hiſtoriis.n.tanq̄ a propoſito exemplari quodam
reliquum totum de cauſis uti exemplum emanauit.congruunt enim inuicem ſic fere ſicuti ſi Cæſaris fuguram
lineationibus de articulatis diſtinctiſſimam:figuræ Cæſaris indiſtinctæ magis ſupperpoſueris. ſic enim pars ali
qua alicui parti licet indiſtinctæ & tota figura toti figuræ & eodem fere ordine correſpondent.diximus(fere)eo
ꝙ in nonnullis licet paucis ſit ordo diuerſus quod in poſterum demonſtrandus eſt . Quod igitur cognitio
quia eſt & cognitio propter quid de animalibus & plantis ſeiunctim doceri debeant:in cæteris uero naturali
bus non ſeiuncti ſed eodem in loco ſimul:& ꝙ ii duo modi cognitionis ab Ariſtotele de animalibus agente tra
diti ſint ſcilicet quia eſt in hiſtoriis : & propter quid eſt in cæteris tredecim libris:& quod eadem tria & eodem
fere ordine in utriſq̧ dicantur ſcilicet ſubſtantia primo:cum ſuis operationibus propriis.generatio ſecundo.ter
tio loco uita cum morte:ex iam diſputatis palam factum eſt.quibus præcognitis nunc ad ordinem ipſum quar
te partis particulariter accedamus.

Quomodo liber historiarũ est primus & quomodo nõ. Caput. II.

o Ritur q̃stio an liber de historiis aialium cætera de aialibus tradita p̃cedere debeat.potissime cũ cognitio qa est nobis primo se offerat:postquã ĩ naturalibus ea seqtur q̃ est pp quid. Hoc quoq; primo de historiis sic approbat̃ cũ scribit̃(Vt primũ drĩas atq; accidẽtia q̃ iuncta cuiq; sunt. accipiamus.deĩde ad eorũ cõperiendas causas enitamur)Secundo quoq; de ptibus aialium sic scriptũ reper̃t(ex qbus nã & quot numero membris singula aialium cõstarẽt:libris historiarũ q de iis scripti a nobis sunt planius explicauimus: nũc q̃s ob causas quæq; ad hunc modũ ita se hñt cõsideremus)Ad hoc ẽt adduci debet illud q̃d superius scriptũ ẽ:sũptũ a principio libri:de aialiũ pcessu uel pgressu(Quodqdẽ.n.sic cõtingit manifestũ est ex historia naturali pp qd aũt nũc cõsiderãdũ)Cæterũ Aristoteles circa finẽ eius q demetheorologia dicit̃ p̃fatis cõtraria scripsisse uĩ. Nã cũ docuisset q̃ supposita similiũ corpoꝝ eẽt materia:qa elementa quatuor:& cuius nã elemẽti unũ quodq; horũ esset magis:puta q aliq̃ essent de terra magis:aliq̃ de aqua:& cum itersimilaria corpora caro os & cæteræ aialiũ similes ptes cõnumerent̃:ex qbus ut ex materia fiũt dissimilares ptes:ex qbus tãdẽ aialiũ & plãtæ ĩmediate cõstituunt̃:cũ inq̃ ut dictũ est q̃ nã essent p̃dcã ex pte suæ materiæ docuisset:iã de iis eisdẽ inqt est agendum ex parte formæ:q̃ forma utiq; magis cognoscit̃ dũ ĩ dissimilariũ uenerit cõpositionẽ:ex eoꝝ inquã operationibus ac officiis.simili ẽt mõ agendũ de dissimilaribus q̃ ex similaribus fiunt ptibus:ex qbus tandẽ aialia fiunt & plantæ.Quare post plura tandẽ concludit(Si igit̃ habemus cuius generis unũquodq; &c.)in fine quoꝝ uerboꝝ cõcludit Alexander(Quare ex iis hunc librũ seq uidẽt̃ ea q̃ de partibus aialiũ in secũdo.n. de ptibus aialiũ de iis dixit de qbus dicebat oportere facere)Nam libro de generatiõe & metheoroꝝ quarto:similariũ scita ac supposita materia.s.elementis:q̃ eoꝝ sunt materia:necesse ẽ eoꝝ scire rationẽ:qbus complete scitis necesse est post hoc ptes scire dissimilares ex similaribus cõfectas.hoc ãt factũ ẽ & certũ habuit exitũ ĩ libro de ptibus aialiũ. qbusdã.n.in primo libro de ordine ac mõ tractãdi ea q̃ aialibus ptinent expeditis:assumptis deinceps iis quorũ causæ inquirendæ sunt:mox ĩ principio secundi libri de similaribus partibus sanguine medulla carne neruis & aliis talibus agere incepit post q̃s similares ptes expeditas dissimilares agredit̃ ptes : caput uidelicet nares aures & similes:iuxta eius ordinẽ quem in fine metheorologicoꝝ prius admonuerat.Ad hæc dicimus q ĩ cæteris naturaliũ cõtemplationibus cognitio qa est nõ seiunctim sed simul cũ ea q̃ ẽ pp qd p̃ter aialia & plãtas uti superius diximus.pp p̃fatas causas:associat̃ in aialibus.n.cognitio qa est seorsum ab ea q̃ est pp qd similiter in plantis tradi debet.Quare liber de historiis in quo cognitio qa est docet̃ de aialibus totã de aialibus causarũ ĩquisitionem p̃cedere debet: uti superius ab Aristotele in principio secundi de partibus scriptum fuerat cum dixit(Ex quibus nam & quot &c.)Hoc tamẽ nõ cõtradicit iis quæ ab Aristotele & ab Alexãdro in fine metheororũ scripta sunt.dicentes.n.Aristoteles & Alexander librum de partibus animalium qui causas partium inquirit mox sequi ad librum metheororum:causas causis copulati sunt.In scrutinio igitur causarum liber de partibus libro metheororum copulandus est . ita ut ambo libri in hoc cognitionis genere proximi sint . Verum id non prohibet quin historiæ interponi possint:sine quarum cognitione quia sunt speculatio per causas de partibus imperfecta foret.Cum enim aliqua duo in causarũ cognitione:sicut lac:cometis.iis ãt pluuia:ros & similia:loco uicina & continua fuerint tametsi inter causas primi & secundi causas:cognitio quia est de secundo sicuti sit interposita fuerit : non ob hoc tollitur quin cognitio propter quid secundæ rei cognitionem propter quid primæ pertractatæ rei in causarum reditionis genere ĩmediata sit.nihil enim mediat quod re alicuius reddat causas:sed solum quia est interpositum est : pari ratione post causas mixtorum inanimatorum in tribus libris metheororum traditas:post quartum quoq; librum metheororum:in quo per elementorum passiones cuius nam sit elementi unũquodq; similare corpus & cuius magis cuiusue minus ostensum est: quod est ipsorum similarium ostendere & assignare materiam.puta sanguinis carnis nerui mox in sequenti libro scilicet de ptibus animalium:horum causæ secundum rationem: & dissimilarium materia & ratio: nulla externarum rerum interpositione quæ ad causarum reditionem attineat:assignatæ:sunt q enim ĩter hæc duo liber de animalium historiis intercidat:hoc non tollit quin recte dicatur librum de causis partium animalium sequi mox debere ad librum de causis mixtorũ inanimatorum in genere traditionis causarum & ex iis oĩs cessabit ambiguitas. At quoniam uti diximus libri tredecim de causis animalium toti libro de historiis tam in rebus tribus dicendis scilicet substantia.generatione.& uita:q̃ in ordine conueniunt:nos librum de historiis seorsum a cæteris nõ ordinabimus sed passim de parte in partem procedendo secundum suarum partium ad librorum de theoria causarũ congruẽtiam:suo ordine disputabimus:sic enim utrorũq; uidelicet historiarum & theoriæ per causas sibi inuicem congruentium uerus ac certus ordo & lucidior patefiet. Et hæc de historiarum aialium libri ordine quãtũ ad præsentia attinet sic disposita sufficiant:qui de historiis liber sic ĩcipit(Animalium partes aut ĩcompositæ sunt &c.) Nunc autem ad ulteriora accedamus.

Ordo libri qui est de partibus animalium. Caput. III.

t Ria diximus fuisse scripta de aialibꝫ ab Aristotele.& eadẽ tria a theophrasto de plãtis substãtiã cũ opõnibus pximis.generõnẽ & uitã cũ morte.substantia ãt:q̃ inter hæc tua natura prior est:ex materia & forma consistit. materia autem est corpus quod ex partibus dissimilaribus conficitur heæ autem ex similaribus: similares ex elementis:,de materia uero similarium quonam uidelicet modo ex eis scilicet elementis eueniant similaria:& ex quo elemento unũquodq; fiat similare:magisq; ex uno q̃ ex alio conficiatur:ex qualitatum passionibus:in quarto libro metheoroꝝ ostensum est.de iis ãt similaribꝫ & dissimilaribꝫ q̃dnã sunt:& secũdum materiam& propter quid sint secundum rationem : in hoc libro de animalium partibus nuncupato cum sibi annexo libello περὶ ΤΗΣ ΠΟΡΗΑΣ .idest de processu siue secundũ alios de progressu aut ĩcessu aialiũ ptractat̃:q

liber de partibus in quatuor diuisus uolumina incipit(In oĩ cõtéplandi genere & cætera)Harũ auté ptiũ & generationũ doctrina tametsi ea q̃ de pfectioribus ac diuinis ignobilior sit:nobis tamẽ amabilis est : quoniam de iis plura & magis q̃ de illis adiscimus cũ nobis magis domestica sint.,Ordo eius libri ẽ uti diximus: quoniam mox seqtur ad eũ q dicit̃ metheoroꝝ in genere cognitionis causarũ.Ná post mixta inaĩata ĩ libro metbeoroꝝ p causas ptractata:seq debét ipsa aĩalia uti superius probatũ est.& ĩferius magis demõstrabit̃.de aĩalibus uero substãtia prior est cæteris.De ipsa aũt substantia siue essentia materia aptius p̃doceri debet.forma.n. quæ est aĩa cum sit physici corporis organici in potentia uitá habẽtis endelechia:in eius diffinitiõe p̃ciuisse corpus p̃supponit.similiter ẽt eius operatões q̃ non eius solitus sed totius sunt cõiuncti.Ad hæc sicut elementa q̃ similariũ sunt materia ante librũ de ptibus ĩ quo similariũ forma docet̃ ptractata sunt:ita aĩaliũ ptes ad eũ q est de aĩa cũ partes ipse aĩalium sint materia aĩa aũt forma:ptractari debẽt.Nec obstat illud qđ in secundo de ptibus scriptũ deduximus(Ex qbus ná & quot & cætera).In eodem.n.cognitionis genere.s.cognitiõe pp qd liber hiç de aĩaliũ partibus mox seqtur ad eũ q de metheorologia dicit̃.p metheorologicũ nõ solũ id qđ in sublimi fit:uti nomen sonat ĩtelligendo Sed ẽt oẽ id qđ inaĩatũ existens uel ĩperfecte sit uel plene mixtum sicut lapides & metalla & media:ab uno cõi materiali cõficit̃ principio uidelicet exalatione.de qbus oĩbus in tribus primis Aristoteles egit libris.licet in ultima tertii parte de lapidibus & metallis in cõi tantum. At si in diuerso cognitionis genere alterum alteri conferre uolueris.liquet hunc librum de partibus sequi mox ad eum qui animalium historia dicitur.Quorundá.n.eorũ q̃ historia narrat scilicet partium:horũ liber de ptibus causas & pp qd ĩducit. Huius ẽt ordinis testimoniũ habeto ab Aristotele ĩ fine quarti metheoroꝝ & Alexádo cũ eo:uti parũ ante mõstratũ est. Ad hæc.iste ordo ex iis ẽt q̃ in primo de aĩaliũ ptibus scribuntur sic cõprobatur.Ná postea q̃ aristoteles ibidem modũ quo naturalia demonstrant̃ & uiá plenioré ad processum huius disciplinæ demõstrasset:& discussa colligẽs & ptractanda ꝑponés:dixit (Sed quéadmodũ ratio tractáde naturæ ꝓbari debeat:atq; de iis rebus uia apta: facilimeq; cõtemplari docereq; possimus &c.dictũ· iá est.q̃ cũ ita p̃finita explicataq; sint:de iis quæ deinceps sequant̃ agamus:indeq; ordiamur.)iis dictis ipse aristoteles res naturæ in duas partit̃ ptes dicens alias esse ingenerabiles & ĩcorruptibiles diuinas:eæ aũt sunt diuiua corpora. alias corruptibiles de diuinis pauca & minus cõtemplari nos posse dicit qui a nobis remotiora sunt & nostris sensibus.a.quibus nostra pendet cognitio. De corruptibilibus aũt sicuti sunt pláte & aĩalia plura & magis.a.nobis cõtemplari possunt cũ nobis magis familiaria sint q̃uis diuinoꝝ cõtemplatio nobis sit gratior:iis dictis dicta copulás dicendis tandẽ cõcludit. (Sed cũ iá satis de illis egerimus nostráq; explicarimus senrentiá restat ut de aĩante natura diseramus : nihil pro uiribus obmittentes uel uilius uel nobilius.(Ex q bus uerbis clare suscipere possumus in negotio de aĩalibus hũc librũ de partibus in quo ordiné hunc p̃dicat esse primũ dixit aũt uel nobilius.ꝓpter aĩam q̃ est aĩalium nobilior & honerabilior pars.Dixit aũt.uel uilius ꝓpter cetera q̃ sunt aĩalium partes:generationes:& alia: Cum igitur post ptractata proponat se iam de proximo de aĩali natura tractaturum id autem quod de animali natura in hoc libro pertractátur sunt ipse partes quæ: sunt animalium natura cum sint eorum materia:sequitur hunc librum qui de aĩaliũ ptibus agit in reditiõe causaꝝ mox sequi ad metherologicũ negotiũ.& primũ eẽ in negotio.aĩaliũ. Huic aũt libro de partibus cás partiũ inqrenti:primus de historiis liber:secũdus ẽt &:tertii posterior pars:simul cũ priori parte q̃ de partibus ad generationé seruiẽtibus agit:correspõdẽt licet forte prior pars tertii libri q̃ est de partibus ad generationé seruientibus rationabiliter ut inqt Aristoteles libro de aĩaliũ generatione correspõdeat.in quo causas ptiũ ad generationé inqrit.libri ẽt quarti ps illuc usq; ubi de partibus colligens proponit de sensu dicens(ptes aĩalium oĩum interiores exterioresq; generatim tũ propriæ cũ cões ita se habent)eidem libro de ptibꝫ pari mõ correspõdet.In hoc.n.de ptibus libro & ĩ illis de historiis p̃dictis uolumibꝫ: eadé res uidelicet aĩaliũ ptes tractát:sed illic cognitõe qa talia sunt narrádo:hic uero earũ cás.iqrédo. Et hæc satis dcá sint đ eo q ẽ de aĩaliũ ptibus libro.Sũt ĩsup nõnullæ ptes:q̃rũ officiũ est motus aĩalium.de qbus ꝓut motui tali deseruiunt & tales sunt libellum quendam composuit Aristotelis:de cuius ordine mox dicendum est.

Ordo libri de partibus ad motum utilibus qui de progressu animalium inscribitur. Caput IIII.

PRæter dicta nõnullæ sunt ad motũ aĩalium utiles ptes.s.ꝑgressioné natationé uolatum & reptionemq; cum plurimis Insit in cõi q̃dá rraditiõetractari debent.ne forte cũ naturæ cuiusq; aĩalis tractarent̃ : si singulatĩ eas tractare uelemus:idem sæpe ĩutiliter repetere cogeremur Huius libelli necessitaté in primo de partibus libro expressit Ari.dicens (Sunt.n.fortasse quæ cũ eandé sortiant̃ appelationé di scrimine distát spetiei ut animalium Incessus quippe q spetie unus esse minus uideat̃ discrepant.n.inter se uolatio.natatio ,ingressio reptio.quamborem quonammodo tractandum sit latere non conuenit utrum ĩquam primum comuniter,per generis cõplexionem:postea uero res ꝓprias considerare oporteat.an potius quæq; p̃sequi singulatĩ rectius est) Et q̃ de ptibus unũ fecerit librũ q de ĩgressu dr̃ testis ẽ ẽt ipemet Aristoteles quarto de ptibus libro dicés. Cá quáobré id pedibus uacet).s.serpẽtum genus(redidimus cũ de gressu aĩliũ ageremus)post hoç eodé libro ab eo sic scribitur.(De inflexu curuarum partium consideratũ iam ẽ cũ de coĩ aĩalium gressu ageremus(: Neq; p hoc uerba sumere debemus librũ de progressu p̃cedere ante libros de ptibus.non.n.uerba hæc hoc in loco ordinis causam apposuit. Sæpe enĩ de aliqbus se scripsisse dicit cũ tamen liber in quo de talibus egit ordine doctrinæ postponi debeat.similiter de aliqbus se tractatuꝝ dicit q̃:tamé ordine doctrĩæ p̃cedere debẽt. nihil.n.talia uerba in principio aut fine libroꝝ aut in calce uel principio alicuius materiæ cũ ptractádæ uel ptrctatæ.scripta fuerint ordinem certum non significabunt ut inferius clarius patefiet. Hæc igitur uerba hic posita huius libri p̃fatum non tollũt ordinem.Incipit aũt hic liber ϖέρι ζετῶν χρηστιμῶν μοριῶν τοῖσ ζωισ ϖοδοσ την κινησιν qđ sic interpretat̃. (De ptibus aũt utilibus aĩalibus ad motũ &c. Hunc aũt librum & græce & latine interp̃tatũ & uidimus & hẽmus. Ordo aũt eius est quoniá ad eũ mox seqt̃ q de ptibus aĩalium nũcupat̃. Est.n.ptiũ cogni

tionis fere cōplemētū cū ī ipo nōnullæ aīaliū ptes ptractēť.Seorsum aūt heæ ptes ad motū utiles: ab aliis q̄ ī li
bro de ptibus disptatæ sunt:ī uno quodā cōi traditæ.sunt libro:quoniā ea p se ī uno sermōe coī ptractari postu
lant:quæ ī uno ēt coī cōueniūt genere.Huius ordinis testimomoniū hinc potius accipimus:quoniā ī fine huius
libri nō mō ea q̄ de ptibus ad motū utilibus epilogādo colligit.uerꝝ cætera quoqꝫ de ptibus ad librū de ptibus
spectātia ante eas q̄ ad motū utiles sūt resūpsit dicēs(Quæ qdē igiť de aliis ipsis ptibus:& eaꝝ q̄ circa ꝓgressum
aīaliū & circa oēm scđm locū mutationē hūc habēt modū iis āt determinatis cōseqns est speculari de aīa.)Illud
enim (Quæqdem de aliis ipsis ptibus)epilogus est libri de partibus.residuū āt est epilogus huius nunc instātis
libelli ex qbus satis patet librū hunc de ptibus ad motū ad eū mox seq librum qui de partibus dicitur. adhunc
autem de partibus ad motū:statim sequi eū qui est de aīa:q̄ est altera assentiæ aīalis pars:Quo circa sermo ille
quo in fine de partibus scriptū reperitur(Seqtur ut de generatiōe aīaliū diseramus)uiciatus agnosciť mutata
dictiōe illa ϖορησ.i.pogressu in illā γενέσεωσ.i.generatiōe ut uerus sermo fuerit(Seqť ut de ꝓgressu aīaliū di
seramus)De quoqdē errore.& erroris huius seu deceptiōis ac uicii cā:diffuse satis īferius disputabiť. Huic aūt li
bro de ptibꝰ ad motū nihil determīati rūdet ī historiis:sed pluria de ptibꝰ nūc ad gressū nunc ad uolatū nōnūq̄
ad natationē reptionēqꝫ utilibꝰ ī historiis ptiū passim đtermīata sūt.de ordīe igiť eiꝰ libri q đ ꝓgressu seu ꝓcess
su uel īcessu aīaliū īscribiť hactēus hæc dcā sint ī quo mäīe pricipiū aīaliū exceptis ptibꝰ gñatōi đ seruiētibꝰ cō
plemētū suscepit.post qđ forma ipa.i.aīa tāq̄ altera essētiæ ps merito succedere debet. Ordo libri de aīa.Ca.V.

Ltera igitur animalium essentiæ pars ultra materiam seu partes quæ ignobiliores sunt est aīa q̄ est pars
a nobilior & aīaliū forma.huius.n.cognitio nobilissima ac utillima.nō tātū dixero naturali scientiæ.uerū
etiā ad cæteras scientias.est.n.aīalium principiū.neqꝫ res p solam cognoscitur materiam.physici.n. diffi
nitio ea est potissima q̄ ex materia ac forma & eo unde principium motus conficitur . ut dicitur libro primo
de aīa.sic.n.scimus unūquodqꝫ qd est & pp qd est cū materiā & rōnem hēmus : maxime aūt cū ambo & unde
principiū motus & generatiōis & corruptiōis.uti dixit ī fine libr metheoroꝝ.Quare ad aīalium uerā cognitio
nē nō solū ptes q̄ sunt materia:sed ēt aīa q̄ est forma:& magis aīa q̄ ptes cognosci debēt : Vt in arte factis.si.n.
lectulus cognosci debeat:nō satis ē scire lignū qđ est eius materia nisi uirtutē illā quoqꝫ qua tale qd est lectulus
agnoscamus.a simili in natura.si hō uel hoīs ps sciri aut cognosci debeat:puta Caro aut sanguis : nō sufficit eius
scire materiā.s.elemēta uerꝝ ui q̄ tale qd ē cognoscere oportet.hoc āt ē ipsius forma & rō.sic đ.cæteris fieri opor
tet.nō igiť satis ē ptes pscīuisse corpis si aīal cognoscere curamus:nisi ēt eius forma.s.aīa cognoscať. hoꝝ fides
ab Aristotele ī prīo libro de ptibꝰ sic accipiť.(Quod hō cæteraqꝫ aīalia mēbraqꝫ eoꝝ natura cōstēt dicēdū ꝓse
cto de carē & osse de sāguīe deniqꝫ de oībꝰ tā simili q̄ dissimili strue cōpactis.ut de facie đ māu de pede:q̄ qđqꝫ
eoꝝ tale sit:& q̄ ita ꝯstēt facultate siue uirtute.Nō.n.satis ē eatēus tātū nosce qbꝰ rebꝰ cōpositū sit ut igne ter
raue:sed pinde agēdū ut si đ lecto aut đ q uolibet alio generis eiusdē agereť.formā.n. potiusq̄ materiā declarař
tēptaremꝰ)qbusdā deniqꝫ iterpositis rediēs cōcludit(Cū hæc inq̄ statui ita dūt hoīs naturæ studiosi sane īterest
de aīa & discere & scire)& paulopost (Nā ob eā ēt rē q de natura agit eo āplius docere đ aīa q̄ de mā debet . q̄
mā natura potius p aīam q̄ e contra ē)Et hæc satis de necessitate traditiōis de aīa de q̄ ī uno agiť libro ī tria di
uisō uolumīa. q Incipit(Bonoꝝ & honorabiliū noticiā opinātes &c.)Ordo āt eius ē quoniā ad librū đ ptibꝰ ad
motū aīaliū utilibus īscriptum:nullo interposito consequitur.q de progressu ēt aīaliū dicitur.Nam cum ī prīo
de ptibuꝰ dicat nō satis esse de lectulo scire materiā.si lectuli cognitio plena haberi debeat: sed fore necessariū
eius quoqꝫ formā cognoscere:p hoc nobis tacito indicat eloquio: ꝙ ante formam ipsam mareria præcognosci
debet.Hoꝝ testimoniū ut diximus est epilogus in fine libri de ptibus ad motū utilibus positus:quo scriptū est
(Quæ igiť de cæteris ipsis ptibus q̄ circa ꝓgressū aīaliū circa oēm scđm locū mutationē hūc hūt modū: iis de-
teriatis ꝯīis ē speculari de aīa.) Cognosciť ēt huius ordīs ueritas eo quo ī fine de cā motus aīaliū in cōi sic scri
ptnm est.ϖερι μεν ουν των μοριων εκαστου κων ζωων: και ϖερι ψυχμσ. ετι δε και ϖερι αισθυσεωσ και
μνημησ. και υπνου και κοινησ κινησεωσ ειρηκαμεν. Τασ αιτιασ :λοιπον δε ϖεριγενεσεωσ ειπειν.Q đ sic
īter ptať(De ptibꝰ qdē igiť uniuscuiusqꝫ aīaliū & de aīa:Adhuc āt & de sēsu & mēoria & sōno & cū motu dixiꝰ
cās.Reliquū āt de gñone diceť)In hoc.n.cōi ac gñali ad eēntiā & opatiōes ꝓpinqs epilogo:post aīaliū ptes:cū pti
bus eas ēt aphendēdo q̄ ad motū sunt utiles:mox collegit ipsam aīam.Hunc ēt ordinē alexāder aphrodiseus ī li-
bro metheoroꝝ uti supius dixiꝰ approbauit cū dixit post metheorologica seq librū de ptibꝰ aīaliū.Ipse ēt suo
de aīa libro sic scripsit.(Quare si ea q̄ comede & apte de aīe substātia ꝓferuntur cōtraditiōibus īplicare nō uolu
mus: primo loco ipse possidētis aīam corporis apparatus cōtēplādus ē:& internarū iuicē externarūqꝫ ptiū cū ip
so uenustatis & pulcritudinis cōcētu :lex & dispositio conqrēda. Simul.n.hæc ipa speculati fuerimus : haud q̄q̄
ulterius admirabile & nřī opiniōe maius eē uidebiť ut ī corpe supra q̄ opiari possumus mirabiliter atqꝫ ambi-
tiose disposito aīam tot in se motionū pricipia possidēs contineať.)Ac si diceret si sūba aīe & eius uires & opa-
tiōes āte corpus corpisqꝫ ptes ptractēť: ī ambiguis īuoluemur dificultatibus minime credēdo q̄ de aīa ptracta-
bunť:credētes quæ sunt de aīa supra nřam opinionē existere sed si corpus corpisqꝫ ptes tā īteriořs q̄ exteriores
eorūqꝫ cōcētū(qđ ī libris de ptibus fit)ꝑsiuerimus:nihil qđ postea tractabiť đ aīa mirabile uidebiť:neqꝫ sup uiřs
nřas:sed corpis uēustati & ptiū cōcētui potius cōuenire: Hūc ēt ordinē pachieris græcus sūmas Aristo.libroꝝ
scribēs diligēter obseruauit:post ptes.n.aīaliū:de ptibꝰ ad motū utilibꝰ scripsit.Post has uero đ aīa ipa.Aueroys
etiā in paphrasi uel sūma dicať libri metheoroꝝ dixit.)Nā liber in quo loqť de mēbris aīaliū & eoꝝ utilitati-
bus ꝑcedit librū de aīa)Errauerūt igiť q librū de aīa:cæteris q̄ ī tota methodo de aīalibꝰ tradita sūt:īscie ꝑpo-
suere:sed đ hoc planius īfra.Huic āt li.de aīa nihil determīati rūdet ī historiis:sed cognitio qa ē & pp qd de ipsā
aīa:ī eodē tradiť li.aut forte illđ paꝝ qđ de sēsibꝰ ī historiis doceť Cū.n.aīa pricpiū eēt nō aīaliū solū sed & uiuē
tiū oīum:satis fuit artifici īgēioso de aīalibꝰ agēti semel aīaliū limites exiř.Cū.n.post aīaliū ptes expeditas q̄ sūt

eoꝝ materia:de aĩa aĩaliũ forma mox agere cogeret:īepta aũt eēt aĩaliũ doctrĩa ſi de ſola aĩaliũ aĩa ꝑtractaſſet:
Iccirco poſt ꝑtes ꝑdictas neceſſariũ fuit ſimul cũ aĩa quæ eſt aĩaliũ forma:uegetabiliũ quoqꝫ potẽtias ſimul per
tractare.& ſic aĩalium limites parũp exire.uegetatiua.n.aĩalium & plantarũ eandem habent naturam & ꝓprieta
tes opõneſqꝫ cões:ſic ẽt ſẽſitiua brutoꝝ cũ ſẽſitiua hoĩs ĩ eiſdẽ fere cõueniũt naturis ac ꝓprietatibꝫ:q̃re ꝑ utriſqꝫ
in eodẽ loco tractari licuit:aliter earũ altera ſupflua fuiſſet tractatio.& inutilis repeticio.Rationabiliter itaqꝫ li
cuit Ariſtoteli de animalibus agenti:& de aĩalium aĩa docenti:parũper & ſemel animalium limites pertranſire
& uegetabilium terminos attingere:dũ de theoria cauſaꝝ ſcrutaret̃.Vanũ igit̃ ac ſupfluũ fuiſſet:ſi dũ hiſtorias
tractaret pari quoqꝫ mõ aĩalium limites de uegetabilium ſimul & aĩalium aĩa idẽ ſupflue tractaſſet. Tanto ma
gis cũ ea q̃ de aĩa docent̃:nõ plurimo ſed pauco cõphenſa ſunt numero: & ꝙ talia ſint oĩbus fere notum eſt.
Quiſqꝫ.n. cognoſcit uegetabilia & aĩalia nutriri:augeri:ac generari:q̃libet agnoſcit ꝙ aĩal uidet:ꝙ audit: ꝙ gu
ſtet: ꝙ odoret:ꝙ tãgat:ſenſatorũqꝫ imaginatiões habeat.Quare hiſtoria in iis a cõtẽplatiõe cauſarũ ſepati minĩe
tractari debuit: & ſi fcã fuiſſet ſupuacanea foret.At ſi de uita uitæqꝫ cognatis q̃ uiuentibus oĩbus ſicut aĩa cõ
munia ſunt bis in plantarũ & aĩalium doctrina ꝑtractatũ ſit.ſ.in hiſtoriis & in cauſarũ cõtemplatiõe. nõ ꝑ hoc
ad aliena de iis ĩutiliter trãſgreſſus eſt.de illis.n.in cauſarũ reditione:& in hiſtoriis aĩaliũ prout aĩalibus inſunt
tractatũ eſt.prout aũt uegetabiliũ paſſiões ſunt:cũ rõnes ab aĩalibus & cauſas ĩ multis alienas habeãt:alioꝝ erat
ratio:alibi tradenda.ut inq̃t Ariſtoteles ĩ fine de cauſis longitudinis ac breuitatis uitæ.ubi cũ de eis ꝓut aĩalibꝫ
ſpectãt tractauerat: de eiſdẽ ſe denuo ꝓut uegetabilibus attinent ꝑtractuꝝ pollicet̃:ſecus ãt ab iis eſt traditio de
aĩa quoniã ea q̃ de uegetatiua aĩalium tractantur: eadẽ & eiſdem rationibus de uegetabiliũ aĩa diſputari debẽt
Et hæc ſatis ſint de neceſſitate ac ordine libri de aĩa:in quo totus cõpletur ordo libroꝝ:qui de animalium ſub
ſtantia ſiue eſſentia agunt:nunc ad ulteriora procedendum eſt.

Quod neceſſe fuerit tractaſſe de quibuſdam operatiõibus:& q̃ prius ante generationem.& quæ poſterius poſt animalium generationem tractari debuerant. Capur. VI.

e Xpedita aĩalium eſſentia: nunc ipſarum operationum ordo dicendus eſt.Operationes aliæ ſunt ſingulis
animalibus propriæ:de q̃bus in illis libris diffiniri debet:ĩ quibus ſinguloꝝ aĩalium docent̃ naturæ.uel
naturæ illæ ꝑtes eoꝝ ſint aĩalium & de iis in libris de partibus:uel generationes & de iis in libris de ge
neratione aĩaliũ. aliæ ſunt pluribus cões:& heæ duplices.aliæ.n.ſolis cõueniũt aĩalibus.heæ aũt ſunt.ſenſus:me
moria:ſomnus & uigilia motus.Aliæ uiuentibus oĩbus:heæ ãt ſunt.uitæ lõgitudo & breuitas. iuuentus & ſene
ctus: mors & uita lãgor & ſanitas:de unaquaqꝫ harũ cũ pluribus cõmunes ſint:ĩ ſingulis libris agendũ ẽ:ne idẽ
inutiliter repeti cõtingat.Cæterũ cũ iſtæ operatiões ſecũdũ perypatheticos totius ſint cõiũcti:nõ aũt ſolius aĩæ
nec ſolius corporis:ut in libro de aĩa demõſtrat̃:& in principio libri de ſenſu & ſenſibili.Iccirco doctrinam aĩæ
& corporis ſeu ꝑtiũ ſeq debẽt.Doceri.n.debet uti diximus unaquæqꝫ ſeorſum ĩ ſingulis libris:ſiue earũ naturæ
numero ſolo differant.ſiue ſpecie.ne forte idẽ cõtingat inutiliter reiterari:uti in primo de ꝑtibus oſtenſum eſt:
ſub iis uerbis(Sunt.n.complura q̃ eadẽ in multis generibus diuerſis inter ſe ſint Somnus .ſpiratio.auctio. Di
minutio mors:ad hæc reliqui id genus affectus & diſpoſitiões: nihil.n.adhuc certi exploratiqꝫ hẽtur q̃d de iis
dicere poſſumus uidelicet an generaliter de unaquaqꝫ in ſingulis locis an ſingulatĩ in unoquoqꝫ:tractari debeãt
& poſt pauca(Sed cũ ſingulatĩ agimus:eadem ſæpe de multis referre neceſſe eſt) Vt igitur ab hac inutili cauere
poſſimus repetitiõe:ꝑcepit ariſt.ut de ſingulis iis ſingula cõis tamẽ fiat cõtẽplatio. Hoꝝ ãt ordo ẽ quoniã heæ
opatiões aĩali ꝓpinquæ eũ q eſt de aĩa librũ mox cõſequunt̃:cões ãt oĩbus uiuẽtibus tractari debẽt interpoſita
aĩaliũ generatione:iis uerba libri de ſenſu & ſenſibili teſtimoniũ ſunt quibus in principio ſic ſcriptũ reperitur
(Quoniã ãt de aĩa ſcd̃m ipſam determinatũ ẽ prius:& de uirtute q̃libet ex ꝑte ipſius:cõſequẽs ẽ facere cõſidera
tionẽ de aĩalibus & uitã habẽtibus oĩbus:q̃ ſunt ꝓpriæ & q̃ cões opationes ipſoꝝ).i. poſt ſpeculationem de aĩa
ſecũdũ ſe:& de unaq̃qꝫ potẽtia ex ꝑte ipſius aĩæ:iam iã cõſiderare oportet:q̃ nã de ipſis aĩalibus & cõiter uitã ha
bẽtibus ſint opationes ꝓpriæ:& q̃ cões ꝑ ꝓprias ĩtelligẽdo eas q̃ ſolis cõueniũt aĩalibus. nõ aũt uni ſoli ſpetiei
ſed pluribus :q̃ ſunt ſenſus memoria Somnus & motus: ab apetitu ꝓueniẽs. ꝑ cões uero eas q̃ nõ ſolũ aĩalibꝫ
Sed oĩbus uitã habẽtibus cõueniunt:ut uita cũ morte & ſibi cognata.ſ.iuuentus & ſenectus.lãgor & ſanitas:Re
cte poſita ẽ illa ꝑticula(de aĩalibus)ꝑ hanc.n.nobis inſinuat id q̃d de ꝓximo ꝓbaturus erat. & libro de aĩa iam
ꝓbauerat:uidelicet ꝙ ꝑfatæ opatiões:nõ ſolius aĩæ nõ ſolius ſunt corpis.Sed potius totius cõiuncti ſunt paſſio
nes.Sũt ãt de hiis aliq̃ ſolis cõueniẽtes aĩalibus .ſ.ſenſus mẽoria ſõnus motus ĩſpiratio:pp q̃s dixit(de aĩalibus)
cũ ſolis iſtæ aĩalibus conueniant.Sũt & aliæ uiuentibus oĩbus cões.ſ.mors. uita .iuuentus ſenectus.langor ſani
tas:quaꝝ occaſione dixit(& uitã habentibus oĩbus)De primis ãt q̃dã ſunt q̃ paucis uel ſaltim nõ oĩbus cõueni
unt.ſicuti eſt inſpiratio.licet ſolis animalibus conueniant. Corrigat autem uerba ſua nicoletus de thietis q de
librorum phyſicæ doctrinæ ſcribens ordĩe falſo credidit: uerba illa(de animalibus & uitam habentibus omni
bus) Ariſtotelem uoluiſſe librum de plãtis: & librum ex tribus confectum:quẽ comuniter uocant de aĩalibus:
credens hũc fuiſſe ariſtotelis ſenſum. ꝙ poſt librum de aĩa interpoſitis operationibus:ſequat̃ liber aĩaliũ & plã
tarum.nõ enim hoꝝ uerboꝝ neqꝫ ariſtotelis talis fuit ſententia.ſenſit enim ariſtoteles ꝙ poſt tractationẽ de aĩa
cõſequens eſt facere cõſiderationem q̃ ſint propriæ & quæ cões opationes eoꝝ aĩalium & uitã habentiũ omniũ
ac ſi diceret ex quo de toto negotio aĩalium & uegetabiliũ iam expedita eſt doctrina de aĩa ultra ꝑtes ipſas:nũc
de ipſis aĩalibus & uitam habentibus oĩbus:decenti ordĩe facere debemus cõſideratiõẽ:quæ eoꝝ ſunt ꝓpriæ
quæ cões operationes.ex iis igitur palã factũ eſt ꝙ propriæ aĩalium opõnes ſingulis aĩalibus attributæ in ſuis
locis ſingulatim partim tractatæ & partim tractãdæ ſunt.ſ.in libris de partibus & libris de aĩalium generatiõe
Comunes aũt:uel ſolis aĩalibus ſint cõueniẽtes:q̃ aĩalium ꝓpriæ ẽt dicunt̃:uel oĩbus ẽt uiuentibus ſint cões:cõi
quadam cõtemplatione in ſingulis libris tractandæ ſunt & haꝝ doctrina ad librum de aĩa ſequi debet.Ad hæc

illud quoqꝫ nos latere non debet ꝙ dictaꝝ operationũ nonnullæ animali propinquæ & essentiales fere putari debent. scilicet sensus memoria somnus & uigilia motus sequunť.n.aĩal inquantũ sensitiuũ est. quod est aĩal. essentiale Quare cũ aĩalis eẽntiæ sint affines: merito mox post aĩaliũ essentiã ãte cæteras exteriores determinari debent. Cæteræ.n.s.uita cum morte iisqꝫ cognata: cũ aĩalibus cõiores sint: & ab eoꝝ essentia: remotiores: post pfatas essentiales doceri debent. Interposira tamen aĩaliũ generatione. Et merito quoniã naturæ pcessu uita & mors: iisqꝫ cognata: animalium generationẽ cõsequuntur prius.n.animal generatur dehinc uiuit: Post hæc moritur tandem. Hunc ordinem inuuit Aristoteles in libro de sensu: & sensibili cum dixit (Quæ igitur dicta sunt de anima subiciantur. de reliquis aũt dicamus: & primum de primis). non dixit de prima. sic enim omnes esse conuicinas: absqꝫ interpositione generationis: demonstrasset. sed dixit (De primis) per hoc duplex opationũ genus esse ostendens. seqꝫ tractaturũ prius de primo genere scilicet de ppinquis fere essentialibus. De reliquo uero remotio: um genere. s. uita cum morte & iis cognatis: posterius suo loco: generatione animaliũ interposita in tertia ac ultima parte se pertractaturum. Et merito uti dictum est nam post animalium generationem naturæ cursu uita & mors iisqꝫ cognata succedunt. prius.n.anima a callido participatur. post hoc fouetur. & manet quippe cum generatio sit participatio nutritiuæ animæ ĩ callido naturali. uita uero eius mansio. In testimonium horum sumito id quod in superioribus de triplici animalium scibili & ordine. s. substantia cum operationibus propinquis; generatione: & uita: de sententia Aristotelis: Theophrastiqꝫ in plãtis sui preceptoris uestigia prosequentis: elucidatum est. Ad hoc in historiarum libris quorum ordinis uestigia libri qui causas inquirunt: in q̃ pluribus imitati sunt: post animaliũ partes. de sensu agitur & somno: memoria prætermissa. Dehinc generatio animaliũ. ultimo loco uita ũtæꝗ cognata docentur. s. longitudo ac breuitas uitæ reiuuenescẽtia langor & sanitas. Non lateat nos insuper ꝙ de prefatis operationibus: q̃tuor Aristoteles inprincipio de sensu & sensibili nuncupauit coniuga. unum uidelicet de propinquis animali operationibus sumens. s. somnum & uigiliam De secundo uero genere uidelicet remotiori tria sumpsit cõiuga. quæ sunt mors & uita. iuuentus & senectus. inspiratio & expiratio. Duo enim priora de his tribus non sunt propinqua cum pluribus aliis ab animali cõueniant. Tertia aũt coniugatio scilicet inspiratio & expiratio: licet solis insit animalibus non tamen in propinquo genere locanda est. cum paucis admodum insit animalibus. potissime cum natura magisq̃ sensu fiat aliquo aut electione At langor & sanitas a predictis quodãmõ alienæ sunt. cũ artificio q̃ndoqꝫ nõ sola natura ut cæteræ: fiãt. quare seiunctim ab eis tractandæ sunt. Sunt igitur uti diximus coniuga quatuor ait.n. (Existunt autem horum mox quatuor coniuga numero: uelut uigilia somnus: & iuuentus & senectus: & inspiratio & expiratio. & uita & mors). Quare aũt hoc de iis coniugis in hoc loco introduxerim inferius suo notificabitur loco. Quod igitur necessariũ fuerit singulos cõdere libros de operationibus singulis: pluribus animalibus & solis attinẽtibus; sicut est sensus memoria somnus & motus: & de iis quæ nõ solum animalibus sedetiam omnibus uitam habentibus conueniunt: ex iis palam factum est. Demonstratum est etiam ꝙ illud genus operationũ quæ solis animalibus & pluribus aut omnibus cõueniunt: quæ essentiales dici possunt: mox sequi debeat ad eam doctrinam quæ tradita est de anima: Alterũ uero genus quod est de operationibus remotioribus: omnibus ẽt aĩalibus attinẽtibus: interiecta generatione. posteriori in parte expediendum sit: ostensum est operationes autem quæ particulariter unicuiqꝫ appropriãtur aĩali: iis in locis tractandæ sunt ubi illoꝝ aĩalium natura: siue sint partes: siue generatio sit illa natura: demonstrata est. Iis igitur necessario p̃sc tis: ad ordinem illoꝝ libroꝝ particularem in quibus dictæ operationes tractandæ sunt: descendendum est. inter quos primo ad eum qui de sensitiuo & sensibili inscribitur: Incipiendum est.

Ordo particularis libti de sensu & sensibili. Caput VII.

q Vid sit sensus & quid sentire prout ab aĩa principium habent: determinatum est in libro de anima. dicente eo ĩ libro de sensu & sensibili (Sed de sensu & sentire quid sit & quare accidit aĩalibus hæc passio dictum est prius ĩ iis quæ de aĩa) Cæteꝝ consideratio de sensibili secundũ se cõsiderato q̃dnam est: similiter de sensitiuo organo quale q̃d unũquodqꝫ est: puta utrum uisiuum sit ex aqua uel igne: odoratiuũ ex igne uel alio: & de similibus nũdũ ostẽsum est. Sed de iis sensibilibus & sensitiuis sub hoc modo acceptis ĩ hoc libro de sensu & sensibili consideratio fit. Et hoc est quod Aristoteles in libro de seusu & sensibili uoluit cum dixit. (De sensibilibus aũt iis secũdũ unumq̃dqꝫ sensitiuũ: puta dico colore & sono & odore & gustu & tactu: uniuersaliter dictum est quæ actio ipsoꝝ ĩ hiis quæ de aĩa. & quid opari secũdũ unũq̃dqꝫ sensitiuoꝝ. quid aũt oporteat dicere quodlibet eoꝝ. s. q̃d color q̃d sonus q̃d odor q̃d sapor similiter & de tactu: considerandume st: & primum de colore. est quidem igitur unũquodqꝫ dupliciter dicendum hoc quidem actu. Hoc aũt potẽtia: quõ quidem igitur actu color & sonus quõ est idem uel alteꝝ iis quæ secũdũ actũ sen sibus puta uisioni & auditioni: dictum est ĩ eis quæ de aĩa. quid aũt unũq̃dqꝫ eoꝝ existens faciat sensum & actũ: sic dicamus). Per hæc supiora patet de sensu & sentire: similiter de sensitiuis & sensibilibus: tradirã esse doctrinam: & in libro de aĩa & in hoc libro. sed in utrisqꝫ differenter. nam in libro de aĩa quænã sit sensibiliũ insensitiua actio. similiter quid sit sentire absolute factum a sensibilibus insensitiua. Sed in hoc libro non hoc modo de sensibilibus ut absolute agunt insensitiua. sed de eis quidnã in se sint. puta quid sit color & sapor. & similiter de sensitiuis non simpliciter prout ab ipsis sensibilibus patiunť. sed quidnã unũq̃dqꝫ eoꝝ secundum suam sint substantiã ad recipiendã sensationem aptam. puta quid sit uisus instrumentum & auditus: qualẽqꝫ naturam habeant ut aptam possint pati sensationem scilicet ex igne uel aqua uel similibus cõfecta: Amplius de ipso opari quod est sentire in hoc libro non absolute prout a sensibilibus insensitiua fiat. Sed de ipso agit sentire puta uidere prout a colore non absolute. Sed ĩquantũ talis est naturæ. s. extremum prospicui in corpore terminato: insensitiuũ tale ex tali elemento cõfectum ad talem opationem aptum: pducitur. Hoc igitur modo sensus ipse: & ipsum sentire: & ipsa

ſenſibilia ac ſenſitiua ſub inſtantis libri cadunt ſpeculatione. Ordo autem huius eſt quoniam primus eſt inter eos qui de operationbus agunt propinquis:& animali eſſentialibus magis & mox ſequitur eum q eſt de anima: eo ſic dicente in huius libri principio(Quoniam autem de anima ſecundum ſe ipſam determinatum eſt prius: & de uirtutum qnalibet ex parte ipſius:conſequens eſt facere conſiderationem de animalibus & uitá habentibus omnibus.quæ ſunt propriæ & quæ comunes operationes).In fine quoqꝫ libri huius expedita prius claudés ait(De ſenſitiuis quidem igitur & ſenſibilibus quomodo ſe habent & comuniter & unũquodqꝫ ſenſitiuũ dictũ eſt:reliquum autem primum fit facile conſiderare de memoria & reminiſcentia & ſomno) Ex quo itaqꝫ cæteri hunc ſequuntur librum hic merito primum poſt librum de anima tenebit locum:In fine etiam eius q de motu animalium poſt animalium eſſentiam quæ in libro de aía completur:ea mox colligit quæ de ſenſu egit. dicens(De partibus quidé igiẛ uniuſcuiuſqꝫ animalium & de aía adhuc autem & de ſenſu & memoria & ſomno & comuni motu diximus cauſas)poſuit hoc aduerbium(adhuc)ut per hoc operationes ſecundo loco pertractatas ab aíaliũ eſſentia prius diſcuſſa ſepararet.Huic libello ea admodũ in hiſtoriis pauca correſpõdent : quibus circa finem quarti libri poſt eorum quæ de partibus ſcribuntur collectionem:ſic ſcriptũ eſt(Nunc de ſenſibus diſeré dum eſt)licet hæc aliquo etiam modo libro de anima cõuenire poſſint . Quæ locorum in hiſtoriis ac theoriæ cauſarum debita congruentia:prefatum ordinem pleniſſime nobis oſtendit.Et hæc ſufficiant de ordine libri q de ſenſu & ſenſibili comuniter nuncnpatur.

Caput. VIII.

Otdo libri de memoria & reminiſcentia

Emoria & reminiſcentia fiunt cum iam ſenſatæ ſpecies in animæ theſauro reconduntur.ac demum co-
m gnitione in animalibus uel diſcurſu concurrente in hominibus ſolis:reuocantur. Ordo autem huius libri eſt quoniam mox poſt librum de ſenſibilibus & ſenſitiuis collocaẛ.palam fit hoc ex iis quæ ſuperius diximus.nam poſt collectionem exactorum in libro præcedéti de ſenſibilibus & ſenſitiuis:ſubiũgit Reliquorum autem fit facile primum conſiderare de memoria & reminiſcétia & ſomno) Huic libro nihil determinate reſpondet in hiſtoriis. licet hincinde paſſim plura de his ſcripta ſint.cum nonnulla animalia aliis prudentiora ſæpe dixerit: Et hæc ſatis ſint de eo libello qui de memoria & reminiſcétia inſcribitur.qui ſic incipit(De memoria quidem igitur & reminiſétia dicédum quid eſt.

Caput VIIII.

Ordo libri de ſomno & uigilia.

Xpedito ordine libri de memoria & reminiſcétia de ordine libri de ſomno & uigilia agédum eſt. In hoc
e enim libro primo de ſomno ſecundo de ſomnio agit. Vltimo de ſomnioꝝ diuinatione.Incipit aũt(De ſomno autem & uigilia conſiderandum quid ſint)Eſt autem ſomnus & uigilia unum de quatuor coniugatis:in libro de ſenſu & ſenſibili ab Ariſtotele ſic nuncupatis.eſt enim genus unum operationum animali propinquarum:quare tametſi una ſit de quatuor cõiugationibus:ſeorſum tamen a reliquis tribus quæ ſunt ab aíali remotiores:ſimul cũ operationibus propinquioribus ;quæ non ſũt cõiugationes: tractari debuit. Vigilia enim eſt ſenſuum operatio.ſomnus autem illorum priuatio aut remotio:proprias uterqꝫ habens cauſas. Ordo autem libri huius nec in principio libri nec in fine ab Ariſtotele poſitus eſt.iis enim duobus in locis ordinare non licuit cum eius ordinis certum locum in fine libri de ſenſu & ſenſato ſimul cum memoria propoſuerit dicens (Reliquorum autem primum fit facile cõſiderare de memoria & reminiſcentia & ſomno) Quare poſt eũ qui de memoria & reminiſcentia:mox ſequi debet ille liber qui eſt de ſomno & uigilia.huic libello in hiſtoriis ea reſpõdet pars ĩ qua:poſt ſenſus:poſt uocem de ſomno licet breuibus ſermoneqꝫ ſuccincto ſic agitur.(De ſõno & uigilia aíalium nulla quæſtionis obſcuritas eſt &c. Satis itaqꝫ hæe ſint dicta de ordine eius libri qui de ſomno dicitur.& uniuerſaliter de ordine libroꝝ eoꝝ qui de operationibus ſenſui principaliter attinétibus: agunt.Nunc ad eum qui eſt de cauſa motus aíalium in comuni deſcendamus.

Caput X.

Ordo libri qui de cauſa motus aíalium in communi agit.

Otus aíalium tametſi nõ ita ſit aíali propinquus cum nõ omne aíal de loco ad locum: licet in loco mo-
m ueatur:ſicut ſenſus:eſt tamé eidem propiquis ualde.Hác propíquitatem oſtédere uolés Ariſtoteles ĩ eo qui de ſeuſu & ſenſibili:cum duas aíalis opetatiões propiquas.ſ.ſenſum & memoriã tractaturus ꝓpoſuerat:& motum ipſum tangere uellet:eum ſub hoc noíe nõ expreſſit.ſed ea quæ ad motum de ſenſu cõcurrũt.exprimere maluit.ut affinitatem ipſius motus cum ſenſu & cum aíali nobis indicaret:dicés(puta ſenſus & memoria)& loco.ipſius motus ſubítulit(& ira & deſideriũ & oíno apetitus:& cũ iis gaudiũ & triſtitia):per hæc enim motũ aíalium ĩdicauit cũ aíalis motus ut patet ĩ libro de aía ab iis fiat.ſenſu.n.ĩteriori triſte aliqđ uel delectabile percipiés:ĩperáte apetitu:illud triſte animal fugit.uel delectamentum proſeqnitur. ira enim deſiderium & oío appetitus:hic poſita ſunt:nõ tãq̃ tales affectiões hic ptractandæ eſſent:cum de eis quátum licuit ĩ libro de aía contéplatũ ſit:ſed eas hic cũ ſenſu & méoria & aliis deduxit.ut p hæc motus ipſe aíaliũ q p hæc ꝓduciẛ ſub intelligaẛ.& quátũ aíali ac ſenſui ꝓpíquus ſit clare cognoſcatur.potiſſime cũ iſta p̃dicta ſenſu ipſo ꝓducantur. & ob id ét motum ipm ſimul cum opationibus aíali propinquis.ſ.ſenſu memoria & ſomno tractádum eſſe cõciperemus.Cæteꝝ ſomnũ & uigiliá ſeorſũ ab operatiõibus aíali propinquis ibidé enumerauit:& inter eas quæ minus ꝓpinquæ ſunt:qualis eſt mors & uita Iuuétus ;& ſenectus.Inſpiratio & expiratio appoſuit.nõ ut p hoc eas ab aíali remotas eſſe putaret:cũ oí ac ſoli aíali cõueniát nec eo ꝙ cũ aliis cõiugis eſſent ptractáde.Sed cum una eſſet de cõiugatiõibus quatuor eas cõiuga narrádo cõnumerare placuit:ſicut legétibus locum illũ palá fit Ex iis igiẛ ſatis declaratum eſt quatenus operatio quæ eſt aíalium motus.ſimul cum opatiõibus aíali ꝓpíquis tractanda ſit.Neque putes hunc librum qui eſt de cauſa motus animalium ĩ communi.Incipientem. (De motu aũt eo qui aíalium) aut illum qui eſt de progreſſu uel inceſſu animalium:fore ſuperuacaneum. ambo enim ad diſciplinæ huius naturalis complementũ fuere neceſſarii.& loca eoꝝ diuerſa.nam ille qui eſt de progreſſu:

mox post partes aïalium locari debet.quoniam rõnes quarundam. partium .s.earum quæ ad motum sunt ne-
cessariæ ad uolatum scilicet ad progressum natatiõnem & reptionem:seu utilitates & causæ in eo inquiruntur
quæ doctrina eius est pars q̃ partibus aïalium attinet.ĩ boc autem qui de motu ĩ comuni:ĩscribitur:causæ & ra
tiones in comuni motus aïalium instruũtur.quare inter eas quæ aïali sunt propinquæ operationes:poni debet
sicut ille in doctrina partium.hic.n.liber causas motus in comuni ille autem causas docet & rationes partiũ ad
motum deseruiẽtiũ.Hũc ordinem Themistii uerba ĩ fine eius qui de somno manifeste approbãt.(Quid sit som
nus quid ĩsomniũ & quãobrem utrũqꝫ animãribus iũctum item qualis nam diuinatio ea sit quæ proficiscit̃ ex
somniis dictum iam est:nũc de cõi animalium motu agendum uidetur)ipse etiam Aristotelles in fine huius li
bri:quæcũqꝫ de aïalium substantia operationibusqꝫ animali propinquis tractata fuerant:in uno epilogo per or-
dinem quo ea tractauerat collegit illum profecto qui est de motu statm post eum qui de somno subiũgẽs (De
partibus quidem igitur uniuscuiusqꝫ animalium & de aïa adhuc autem & de sensu & memoria & somno & co-
muni motu diximus causas.Relquum autẽ de generatione dicere)per partes eas etiam subintelligendo quæ ad
animalium motũ utilts sunt de quibus ĩ eo qui est de aïalium progressu disputatum est. quare per illam p̃ticu-
lam (De partibus quidẽ igitur uniuscuiusqꝫ aïalium & de anima) totam aïaliũ essentiam quæ ĩ materia ac for-
ma cõsistit:ante cetera ĩ ordĩe colligẽdo collocauit.per illud ãt(Adhuc ãt & de sensu & memoria & somno & co
muni motu)operatinnes aïali propriores & propinquas:post aïalinm essentiam ordinauit.motũ ĩter eas cõstitu
ens ultimum.Quibus iam expeditis & nũc collectis de secunda proposuit se tractatuꝝ parte.s.generatione di-
cẽs(Reliquum aũt de generatione dicere)per illud.n.aduerbium(Adhuc)libros de operationibus:q̃q̃ propĩquæ
sint:ostendit alienam ab essentia cõtinere tractationem & materiam.per illud uero(&)copulam primo loco po-
sitam:nobis indicauit:ꝙ ii de operationibus libri tametsi ab essentia alieni sint : & aliam tractent materiam ab
essentia naturali:in eadem tamen prima methodi de aïalibus parte comuni poni debent:nõ seorsum aliis inter-
positis:sed unus mox post alterum.iuxta prætaxatum ordinem.quod ex hac copula(&)hic plureis iterata nobis
indicare uoluit.Totus ẽt presatus ordo p̱ epilogũ in prĩcipio quinti libri de historiis huic simĩlẽ:approbatur.ibi
enim oïa eatenus dicta:essentiæ & opationibus propĩquis attinẽtia:in cõfinio primæ quæ est de animaliũ natu
rali essentia cum operationibus aïali ꝓpinquis:Collegit & de generatiõe quæ secũdæ attinet parti:agẽdum esse
ꝓponit.cum dicitur (Exposui partes aïalũ omuiũ tum interiores tũ exteriores:atqꝫ etiã de sensibus : de uoce:de
somno & quæ fœminæ maresue sint:satis iã probasse existimo. Restat Vt eorũdẽ generationes ꝓsequamur (Ec
ce quonammodo hic epilogus in substantia idẽ est cum prefato epilogo:nam hic & ibi eadẽ se tractatuꝝ pro-
ponit:& eadem utrobiqꝫ tractata:& eodem colligit modo.s.essentiã & opationes aïali propĩquas sicut.n.illic di-
citur (omnium animalium) ita hic dicicitur(uniuscuiusqꝫ animalis)sicut hic dicit̃(Adhuc autẽ & de sensu)pro-
pter cãm prædictã:simili modo illic dicitur (Adhuc aũt)eodem.n.hic & ibi græco usus est uocabulo(ἔτι)quod
latine sonat(adhuc)uel(item).licet Theodorus ĩ p̃fata littera ĩ sua trãslatiõe scripserit(atqꝫ).& sicut hic ista cõiũ-
ctio(&)plures iteratur:ita ẽt ĩ libro de historiis.licet Theodorus gaza illã copulã ornatus gratia p̃termiserit:cur
aũt ista iis ĩ locis artificiose posita sint:superius patefactum ẽ: ĩ historiis tamẽ posuit illã p̃ticulam (& q̃ fœmi-
næ maresue sint).& hoc ideo.quoniã ĩ causaꝝ cõtemplatiõe de mare & fœmina rationabili de cã ĩ libro de ani-
maliũ generatiõe agit̃.ut ibidẽ Aristoteles sic esse fiẽdũ ostẽdit:in historiis aũt ante generationẽ de illis docet̃.
Rationabile.n.fuit:cũ hic & ibi:eadẽ:& eodẽ fere tractasset ordĩe:eadẽqꝫ mox utrobiqꝫ tractaturus esset: ut hic
etiã & ibi similis fieret epilogus.eadẽ fere colligẽs:& eadẽ tractãda ꝓponẽs.q ẽt in eodẽ utrarũqꝫ partiũ loco di
sponeret̃.s.ĩ cõtermino primæ ac secũdæ p̃tis.dixi ãt(fere)quoniã nõnulla sunt q̃ ĩ cõtemplatiõe causaꝝ tractã-
tur quæ tamen in historiis non narrantur.sicut est anima.sicuti est memoria:& si quid aliud tale fuerit . præter
pauca enim eadem hic & ibi:& eodem fere ordine:tractantur. Hunc etiã ordinem posterioꝝ ordo demõstrat.
Completa.n.prima parte quæ est de naturali aïalis essentia:& eẽntiæ opationibus:& cõpleta secũda quæ est de
generatiõe ad tertiã ĩ historiis iã accedẽs utrasqꝫ prio colligit priores:& quæ tractãda fuerãt de aïalibus metho-
do ĩ tertia parte ꝓposuit.dicẽs ĩ octaui principio.(Generatio & reliqua aïaliũ natura ita se habet) hoc de secũ-
da & prima parte.(Actiões aũt & uitæ pro moribus uictuqꝫ differunt) hoc de tertia parte. Quẽadmodũ itaqꝫ ĩ
fine primæ ac secũdæ partis:eas duas iã expeditas collegit in prĩcipio octaui de historiis:& de tertia p̃te se tra-
ctatuꝝ ꝓposuit.Sic rõnabile fuit ĩ fine prioris p̃tis collegisse primã:& secũdam ꝓposuisse.quod utrobiqꝫ factũ
fuit.& ĩ historiis :& ĩ caꝝ cõtẽplatione.Aduerte tamẽ ꝙ uerboꝝ ordo ĩ matre græca positus p̃fatũ triuni p̃tiũ
magis demõstrat oridinẽ q̃ theodori ĩterp̃tatio. sic.n.græce scribit̃ τωμεν ουν περι την φυσιν των ζωων:κα
ι την γενεσιν τουτονεχει τον τρι ζων. Quod ad litter sic interp̃tat̃.(Quæ igit̃ circa naturã aïaliũ:& genera-
tionẽ hũc habet modũ).In qbus uerbis natura prio aïaliũ secũdo generationẽ se p̃tractasse demõstrat. Hoc di-
xisse uolui de ueritate illius generalis epilogi.eo ꝙ ex illius certa ac mãifestissima ueritate plurima quorũdam
philosophoꝝ circa physicæ doctrinæ ordinẽ: male scripta fuisse manifestabunt̃. Et hæc de ordine libri q de cã
motus aïalium dicit̃:& generaliter oïum libroꝝ primæ p̃tis q tã de aïaliũ eẽntia naturali: q̃ de eoꝝ opatõibus
ꝓpinquis agunt:tam historiis q̃ caꝝ cõtemplationi attinentibus:satis dicta sint. Veꝝ id quo potissime oïum
dictoꝝ ordo approbat̃:& p̃fatus epilogus uerificat̃:est maxïa tractatoꝝ oïum ĩ theoria caꝝ cũ iis quæ de aïa
lium historiis tradũt̃:conformis respõdentia.qđ ut clarius fiat:tota utriusqꝫ sumatim colligat̃ disciplina Nam
libro primo huius primæ p̃tis.s.libro de p̃tibus:in historiis ea prima pars cõgruit q̃ ẽ liber primus liber secun-
dus & pro maiori p̃te tertius & quartus.quæ pari rõne de p̃tibus aïaliũ historia nuncupari põt.est enim de so-
lis p̃tibus sola narratio & historia.Ei uero q ẽ de p̃tibus ad motũ utilibus ĩ theoria causaꝝ cõtẽto:nihil ĩ histo
riis determinati correspõdet.Sed plurima hicinde de iis sparsim tradita sunt.ei uero libro q est de aïa de aqua
in caꝝ theoria fit contem platio:ob causam superius memoratam nihil ĩ historiis determinati correspõdet.Ei

aũt qui in cauſarũ theoria de ſenſu & ſenſibili dicit:ſuo loco ĩ hiſtoriis poſt aĩaliũ eſſentiã:Pars ea correſpõdet
qua in poſteriori parte quarti libri ſic ſcribit(Partes animaliũ interiores exterioreſq́ generatim tũ propriæ tũ
comunes ita ſe habent.nũc de ſenſibus diſerendũ eſt).ei uero libro qui de ſomno & uigilia iu cauſaꝝ contem-
platione ponitur:ea quoq́ ſibi congruit pars in qua circa finem quarti libri de hiſtoriis poſt ſenſum ſic ſcribi-
tur(De ſõno & uigilia aĩantiũ nulla q̃ſtiõis obſcuritas ẽ)Cæteꝝ ei qui ẽ de motu in cõi in cauſaꝝ theoria poſi
to::nihil in hiſtoriis determinate correſpõdet.Huic autẽ epilogo totius primæ partis quæ eſt de aĩalium eſſen-
tia ac operationibns animaliũ ꝓpinquis generali:in fine ultimi libri illius primæ ptis q eſt de cã motus in cõi:
debito loco poſito.illa aduerſatur littera q̃ in fine libri de partibus aĩaliũ ſic inuenitur(Sed de partibus aĩalium
quã ob cãm quæq́ ſint dictũ iam eſt per oĩa animalium genera.quæ cũ explicata ſint ſequitur ut de generatio-
nibus ipſorum diſeramus). Cuius contraditionis ueritas in poſterioribus declarabitur. iis expeditis ad ſecun-
dam partem quæ eſt de an[i]malium generatione accedamus.

Ordo particularis ſecundæ partis methodi de animalibus & eſt liber de generatione aĩalium. Caput. XI.

Ecunda pars methodi de aĩalibus eſt eoꝝ generatio.nã eẽntia materiã q̃ ſunt partes & formã q̃ eſt aĩa:
ſ cõtinet:generatio ãt eſt tanq̃ efficiẽs cã quare neceſſe fuit de ipſa tractare generatione: tanq̃ de cã quo-
quomodo mouẽte:de qua primo de generatione:poſtq̃ de materiali formali ac finali cã ſe prius tractaſ-
ſe dixerit:tractãda ĩpoſteꝝ exponens ſubdit.Reſtat ut de partibus q̃ ad generationẽ ptinent diſeramus. de qui-
bus nihil adhuc definitũ ẽ.atq́ etiã de cã mouẽte q̃nam ſit ſed de ea ipſa cauſa conſiderate:idẽ quodãmodo ẽ
atq́ de generatione cuiuſq́ agere).Hæc pars ſecũda unũ habet librũ:q de animaliũ generatione dicit.qui inci-
pit(Cũ de cæteris aĩaliũ ptibus tũ ſumatim tũ ſingulatim &c.)in quinq́ diuiſum uolumina.in q̃bus qcq̃d tra-
ctat ad aĩalium generationẽ & alimẽtũ quoquomodo referri debet. Ordo aũt eius eſt. quoniã ad eũ mox ſeq̃t
qui de cauſa motus animaliũ in comuni nuncupat.Poſt eſſentiam enim & eſſentiæ propinquas operationes:in
genere pertractatas : quarum ultima eſt motus: generatio ipſa uti ſuperius probatũ eſt ſequi debet.Hoc quoq́
eo approbatur teſtimonio quo in principio quinti de generatione ſic ſcribitur) Etenim ut in initio diſputatio
nis noſtræ dictum eſt : non quia tale quid gignitur quodq́ ideo tale quid eſt ſcilicet in iis quæ ſtatuta deffini-
ta & certa naturæ ſunt opera:Sed potius quia tale eſt.Iccirco tale & gignitur.Subſtantiam enim generatio ſequi
tur:& ſubſtãtie gratia eſt non ipa:generationẽ)Huic ordini teſtimoniũ quoq́ dat epilogus in fine de motu aĩa-
lium ſupraſcriptus:quo ſcribitur.(De partibus igitur cuiuſq́ aĩalium:& de aĩa adhuc aũt & de ſenſu:& memo-
ria & ſomno:& cõi motu:diximus cauſas reliquum aũt de generatione dicere).Iis etiam congruit ordo eoꝝ q̃
ĩ hiſtoriis diſpoſita ſunt.nam poſt partes ipſas:poſt ſenſum & ſomnum:ꝑtermiſſa aĩa memoria & cõi motu de
quibus nihil in hiſtoriis determinati agit:de generatione aĩalium in principio quinti agere incepit.Illis.n.quæ
in quarta cõtinent pte in quatuor de hiſtoriis iã expeditis:in quinto iam ad aĩalium generationẽ quæ eſt ſecũ-
da pars debite tranſiuit:Sic ẽt Theophraſtus de plantis ſcribens.Ariſtotelis p̃ceptoris ſui obſeruatiſſime doctri
ne aĩalium ueſtigia ſequens: poſt plantaꝝ ſubſtantiam:ſubſtantiæ quæ affectiones:in iis quæ de hiſtoriis plan
taꝝ ad generationem ſecundo loco ꝓceſſum fecit.Et hæc ſufficienter de ordine ſecũdæ ptis methodi de aĩali
bus q̃ unicũ hẽt librũ ĩ q̃nq́ diuiſum uolumĩa.ſ.de generatiõe aĩaliũ:dicta ſint q̃uis ĩ ſupioribus ac ĩferioribus
pluria & dicta & dicenda ſint quæ p̃ſato huius ſecũdæ ptis ordini phibẽt teſtimonia. Nũc uero de tertia pte
methodi de aĩalibus q̃ ẽ uita & mors cum ſibi cognatis diſputandum.eſt.Si prius tamẽte admonuero q̃ littera
in fine deptibus ſupioribus dictis cõtraria:nullã ĩ ſe habeat ueritatẽ:imo falſa uel uiciata fuit:ueluti paꝝ in
ſupioribus:in poſterioribus uero cõpletius demõſtraturi ſumus.

Quod cognitio quæ ẽ de uita & morte & iis cognatis ẽ tertia ps totius methodi de aĩalibus. Caput XII.

Ertia pars methodi de aĩalibus eſt uita cum morte iiſdemq́ cognata . prior eſt enim aĩalium eſſentia
t poſt hoc per generationem quæ eſt animæ pricipatio nutritiue in callido aĩali:eſſe habent aĩalia.cum
quo uita quæ eſt eius mãſio comes fit.quam uitam p diuerſos trahunus ſtatus.nunc longam nũc breu
em:nũc iuuenes nunc ſenes:refrigerium a continente in uitæ conſeruatione capientes:nunc ſani nunc ægri.Tã
dem poſt uitæ huius naufragia plurima:morimur omnes.Hæc tertia pars in eo operationũ cõſiſtit genere:quæ
non animali ꝓpriæ aut propinquæ:ſed remotæ magis ſunt. Remotas.n.ab aĩali eas dicimus quoniã pluribus q̃
ſint animalia.ſ.uiuentibus omnibus cõueniũt.q̃ ſunt uita & mors.iuuẽtus & ſenectus.langor & ſanitas inſpira-
tio aũt & expiratio licet ſolis:non tamẽ oĩbus cõueniũt aĩalibus.Et cũ in ſuperioribus dixerimus duo eſſe ope
rationũ genera:unũ eſſentiæ propinquũ:alterꝝ ab ea remotu: ex q̃bns quatuor Ariſtoteles in libro de ſenſu &
ſenſibili traxerat cõiuga nũc dicimus q̃ par unũ illoꝝ de propĩquo trahitur genere.ſ.ſomnus & uigilia. tria ue
ro reliqua paria de ſecundo operationũ dicimus fore genere.ſ.de remotioribus.Dicimus igit q̃ hæc tertia pars
quæ eſt totius methodi de animalibus ultima:de ſolis eſt aĩalium operationibus non ꝓpinquis q̃ ſunt tria cõ-
iuga:a ſola natura proficiſcẽtia.ſ.uita & mors. iuuẽtus & ſenectus.inſpiratio & expiratio.q̃q̃ uuum aliud quoq́
cõtrarioꝝ par in natura ſit animalium:quod non inter iſta ſed potius poſt iſta cõputari debet.q̃ ſunt langor &
ſanitas.quæ quidẽ & ſi uitæ ſint ſtatus & ante mortẽ in natura eueniant:nõ ꝓpter hoc ante necis tractatum de
uis pertractari debet.cũ iam uti diximus naturæ limites claudãt.& ſaltu quodã poſt eas res q̃ a ſola fiunt natu-
ra:inter naturã & artẽ inter phyſicũ & medicũ:artiſicẽ:cum utriuſq́ ſint opera:tanq̃ cõterminæ ſe accomodẽt.
de quoꝝ ordine plura in inferioribus dicẽda ſunt . Ordo huius tertiæ partis ad p̃cedẽtes iis ẽt approbat teſti-
moniis.In octauo.n.de hiſtoriis animaliũ in prnicipio ſic ſcriptũ reperit(Generatio & reliqua aĩaliũ natura ita
ſe habet actiones aũt & uitæ pro moribus uictuq́ differũt). Nam expeditis partibus & opationibus ꝓpinquis
ĩ quatuor primis libris:expedita ẽt aĩalium generatiõe ĩ q̃nto ſexto & ſeptĩo:quæ eſt ſecũdi methodi de aĩali-
bus ps:mox ĩ octauo uitam uitæq́ cognata aggeditur:quæ ſub tertia conſtituunt pte talis ergo hiſtoriaꝝ cũ

causa℞ cõtẽplatiõe cõgruẽtia:rectũ nobis ostẽdit ꝑsatũ illius tertiæ ptis esse locũ.Hũc ẽt ordinẽ sequutus est Theofrastus in plãtis dicẽs:ac dicẽda proponens(.Planta℞ differentias reliquãq; naturã ex partibus affectionibus:generationibus:uitaq; petere oportet).In primo.n.historia℞ libro historias partiũ ac passionũ in scũdo & tertio generationẽ.in quarto uero de uita arbo℞ uitæq; cognatis Ar.st. de aĩalibus imitans ordinẽ determiauit & rõnabiliter . quoniã animaliũ peritia doctrinæ plantarum ẽ exemplar: Hoc etiam a posterio℞ ordine ꝓbari potest.Nam liber de uita & morte ĩ tota methodo eo℞ q̃ de aĩalibus a sola natura fiũt: postremus est.post hũc uero ille cõsequiť qui est de lãgore & sanitate ut inferius ꝓbabiť sed ante eũ mox ꝓcedit ille q de ĩspiratiõe diciť.ante quẽ ille qui de iuuẽtute & senectute antequẽ ille q de cã lõgitudinis ac breuitatis uitæ:uti ꝓbatũ ẽ.ergo totũ hoc.s.libri quinq; in qbus uita cũ morte & iis cognata tractanť generationẽ sequi debẽt.Quod aũt ille q est de uita & morte inter ea q̃ a nã sola cõdunť ultimus sit qnod assumptũ fuerat:ex iis quæ ĩ fine eius libri q de lõgitudine uitæ scribunť:demõstratũ est:ubi scriptũ sic reperiť.(Nũc aũt de aliis aĩalibus dicta est cã de magnitudine uitæ & de uitæ breuitate.Reliquũ ãt nobis cõsiderate de iuuẽtute & senectute & uita & morte.iis .n. determinatis finẽ utiq; habebit q̃ de animalibus methodus).Respõdentia etiã ho℞ ad ea quæ in historiis uti diximus:hũc approbat ordinẽ.Nã libro de partibus tres fere primi historiarũ libri & quarti maior pars ; suo loco correspõdent.residua quarti pars libris de operationibus.s.de sensu & somno cõgruit.uti superius dictũ est. libro uero de generatione : quintus sextus ac septimus historiarum correspõdent libri.libri uero quinq; tertiam occupãtes partẽ:Dico aũt illos qui sunt de uita ac uitæ cognatis cum morte quæ a sola fiunt natura:simul post hos apposito langore & sanitate:inter physicum & medicum medio cõtermino:octauo libro historiarum pro maiori patre correspondent.Præterea ordo præfatus:ĩ libro de morte & uita nobis demõstrať nam cũ plurimorum cãs inquisiuisset.s.causas generationis aĩaliũ in libro de generatione:cãs etiã uitæ ac mortis & sibi cognatorum in aliis nundum tamen ea diffiniuisset : ea iam diffinire curans tandem in libro de morte ait.(Generatio quidẽ igitur est prima paticipatio in calido nutritiuæ animæ).Ecce generationẽ primo(Vita uero mãsiõ huius: Iuuẽtus autem est primæ particulæ refrigeratiuæ augumentatio.Senectus autem huius detrimẽtum). Quãuis enim in libro de generatione & libro de logitudine uitæ & de iuuentute & senectute plurima de ipsa generatione & aliis digessisset principia:plurimasque causas ac generationis species diuersitatesque pertractasset : non tamen in eorundem propriis ac singulis libris substantiam prædictorum scilicet generationis:uitæ:iuuentutis & senectutis nũdũ definiuit.Sed hoc ad calcẽ oium.s.usq; ad librũ de uita & morte distulit.ipoq; ordie quo ea seriatim ĩ suis ꝑtractauit libris:eo ẽt ipsamet rõnabiliter definiuit.Primo.s.generationem. Secundo uitam.Tertio iuuentutẽ & senectutẽ:ut mox patuit.Rõnabiliter aũt illucusq; dicto℞ diffinitiones distulit. quoniã cũ ab eisdem fierẽt principiis aliquo modo diuerso sumptis:necessum fuit in eodẽ loco definire.Fiũt enim a duobus potissime scilicet ab anima nutritiua.& a naturali calore.Cætero℞ generatio fit cum anima dicta ĩ calido participatur:uita:dũ ea in eodẽ conseruať & manet.Iuuẽtus dũ calor ille augeať senectus dũ diminuiť.Cũ igiť eisdẽ fiãt pricipiis:ultimũ locũ suæ definitiões:ut oĩa simul diffiniréť: expectare debuere.Ad hæc quoq; approbãda accedit ꝑdicto℞ epilogus ĩ libro de uita & morte positus uidelicet.(Quidqdẽ igiť ẽ generatio & uita & mors. & ꝓpter quas cãs erũt aĩalibus:dictũ ẽ).nõ enim ĩ hoc libello ea collegisset q̃ de generatiõe aĩalium tradũtur: nisi post generationẽ uita ac mors & eo℞ cognata ĩ ordie sequeréť.Necesse.n.fuerat ĩ hoc coĩ epilogo:in quo ea quæ de uita & morte ac sibi cognatis :de quibus erat præsens intentio colligebantur: cũm iis etiam de generatõe colligere potissime:quoniã de ea gñatiõe nec ĩ fine libri qnti de gñatiõe nec alibi gñalis ulla scã fuerat collectõ:sed ꝑticularis potius de dẽtibus & materiæ passiõibꝫ generalẽ de gñatiõe epilogũ post diffinitiõnẽ suã tractandã cũ uita & morte:reseruãs.Quare expedita generatiõe & uitæ cognatis: expedita penitus uita & morte:tam ꝑ eo℞ causas q̃ ꝑ eo℞ diffinitiões:tandẽ ĩ fine oium oĩa epilogans & colligens dixit.(Quicqdẽ igiť ẽ generatio & uita & mors.& ꝓpter quas causas erũt aĩalibus:dictũ est)Quod.n.epilogus iste librũ de aĩalium generatiõe appræhẽdat:ꝑ illam cognosiť ꝑticulam qua scriptũ est.(Et ꝓpter quas cãs erũt aĩalibus). Nõ enim ĩ hoc libello qui est de uita & morte:neq; in aliis ab eo q de generatiõe:cãs ipius generatiõis:licet forte causas mortis & uitæ:pertractatas inuenimus.Sed eas cãs generatiõis ĩ libro de generatiõe aĩalium qsq; inueniet.Si igiť ĩ hoc epilogo ĩ libello de morte & uita facto:colligit ea quæ ĩ libro de aĩalium generatiõe tractata sunt:euidẽter nobis ostendiť ꝙ generatio ipsa tractata prius fuerat: q̃ uita & mors sibiq; cognata.Quomodo enim illa uerificareť ps qua diciť. (Quid qdẽ igiť ẽ generatio & uita & mors & ꝓpter q̃s cãs erũt aĩalibus dictũ ẽ). nisi generatiõis causæ ĩ libro de aĩalium generatiõe prius expeditæ fuissent.nõ tamẽ alibi q̃ ĩ illo libro generatiõis causæ disputatæ sunt. Ex iis igituur & aliis superioribus clare monstratũ est:illã negocii de aĩalibus ꝑtem:quæ est de uita & morte & earum cognatis:tertiam fore in ordine:& mox sequi debere ad eã quæ de generatione animalium pertractauit in ordine secundam quo cõmuniter ostenso:nunc ad qninq; particulas illius tertiæ partis: qui sunt quinq; libelli singulatim accedamus.

Ordo libri q est de causa lõgitudinis ac breuitatis uitæ:& cuiusdã ãbiguitatis solutio. Caput XIII

u Ita quæ est tertia pars totius methodi de aĩalibus pluribus afficiť:q uitæ cognata ab aristotele nũcupãtur.Nã quorũdam aĩalium longa est.quorũdam breuis de qbus Aristoteles causas in uno ĩquirit libro: de cã lõgitudinis ac breuitatis uitæ noĩato cuius initiũ tale est(De eo aũt qđ est hæc quidẽ esse lõge uitæ aĩalium hæc aũt breuis &c.)Ordo aũt huius est quoniã primus est inter eos omnes qui de uita & morte ac ea℞ cognatis agunt.mox enim sequiť quintũ de generatione.in cuius fine talis scribiť epilogus (Sed de dentibus cur partim decidãt ac denuo nascanť partim nõ & omnino quã ob cãm fiant dictũ est dixi etiã de cæteris membro℞ affectibus qui non alicuius cã sed necessario eueniãt: & quã ob cãm uidelicet eam cui motũ tribuimus.)qno epilogo cõpleto:qui colligit ea quæ in quinto de generatione aĩalium de passionibus materiã cõse,

quentibus pertractanť:mox ſubiunxit.(De eoautem quod eſt hæc qdẽ eſſe longæ uitæ &c.)ac ſi dixiſſet: cum
ego in cauſaꝝ inqſitione: ordiné ſequar eoꝝ quæ in hiſtoriis animalium a me notata ſunt: Cũq; expeditis aliis
cõgruo ordine:tandem ad cõplemẽtum hiſtoriaꝝ de generatione animaliũ deuenerim:tra diderimq; ſeriatim
cauſas omnium ad generationẽ attinentium in quinto ſexto ac ſeptimo libro in hiſtoriis naratorum: Rationa/
bile eſt ut quemadmodũ generationi traditæ in hiſtoriis:liber de generatione in quo eſt cauſarum generatiõis
contemplatio ſuo ordine ac loco accomodatus eſt:ſic ſuo etiam loco ei parti quæ ſequitur generationem in hi
ſtoriis.quæ pars eſt de uita ac uitæ cognatis: ei inq̃ parti ſuo ordine ac loco ea accomodetur ps & apponatur q̃
cauſas uitæ & mortis & iis cognatorum agit.Sicut igitur poſt quintum ſextum ac ſepptimũ libros hiſtoriarum
ſqui de generatione tractãt animalium:ſequitur octauus ĩ quo ꝓ maiori pte uita & mors & iis cognata tractãť
ic in cauſarum theoria poſt librum de generatione animalium merito ſequi debent illi libri qui cauſas uitæ &
mortis & de iis cognatis inqrũt.Hũc prefatum ordinem ea quoq; quæ in principio libri huius ſcripta ſunt no/
bis plene clareq; demonſtrant.cum dicitur(De ſomno quidem igitur & uigilia dictum eſt prius de uita auté &
morte dicendum poſterius.ſimul auté de langore & ſanitate quantum adiacet naturali phyloſophyæ nuuc aũt
de cauſa eius quod eſt hæc quidem eſſe longæ uitæ hæc auté breuis uitæ ſicut dictum eſt prius cõſiderãdum.
Hic ergo liber eo prior eſt qui de uita eſt & morte:& eo qui de lãgore & ſanitate. prior eſt etiam eo qui de iu/
uentute eſt & ſenectute.& eo qui de inſpiratione & expiratione cum in fine huius ariſtoteles dicat (Nũc auté
de animalibus dicta eſt cauſa de maguitudine uitæ & de uitæ breuitate:Reliquum aũt nobis cõſiderare de iu/
uentute & ſenectute & morte & uita iis.n.determinatis finem utiq; habebit quæ de animalibus methodus) é
etiã prior eo qui de inſpiratione.eo dicente ĩ principio libri de iuuentute & ſenectute. (De iuuenture autem &
ſenectute & morte & uita nunc dicendum.ſimul ãuté & de reſpiratione neceſſarium fore cauſas dicere) . Patet
itaq; ex iis hunc librum:primum cenſeri debere inter eos qui de uita ac morte iiſq; cognatis agunt moxq; ad eũ
ſequi debere qui de animalium generatione dicitur. Cum ipſa uita generationem ſequať. Huic ãt libro uti di/
ximus ea congruũt quæ ĩ initio octaui libri hiſtoriaꝝ tradita ſunt ubi diuerſa aĩalium uita uictu diuerſo:lõgi/
tudineq; ac breuitate ĩ diuerſis diuerſa tractať.Cæteꝝ aduerſus hæc ea q̃ ꝓpriæ initium huius libri ſic ſcripta
ſunt:(De ſomno quidem igiť & uigilia dictũ eſt prius &c). nõ paruã inſtantiam inferre uidenť.colligens enim
ea quæ de ſomno & uigilia expedita fuerant & de cauſa lõgitudinis ac breuitatis uitæ ſe mox ptractaturꝝ ꝓpo
nens indicare:nobis uideť librum hunc de cauſa lõgitudinis ac breũitatis uitæ ſequi mox debere ad eũ qui de
ſomno & uigilia diciť.de ſomno enim collectio facta ſimul cum ꝓpoſitione de cauſa longitudinis uitæ & bre
uitatis:euidens eſt ſatis inditium ad accipiendum ꝙ hic liber mox illum ſequatur.Ad hoc cum ſuporibus di/
cimus ꝙ Ariſtoteles in eo qui de ſenſu & ſenſibili duo poſuit operationum genera.alterum animalibus propin
quum ſcilicet ſenſum. memoriam. ſomnum cum uigilia.& motum.Alterum remotius. uel quia paucis ut in/
ſpiratio & expiratio:parum admodum ad hæc concurrente ſenſu:ſed natura potius: uel pluribus q̃ animalibus
conuenit ut uita & mors.iuuentus & ſenectus.langor & ſanitas.De hoc duplici genere quatuor traxit coniuga.
unũ ex primo genere ſcilicet ſomnum & uigiliam.tria ex altero.ſic eo dicente in libro de ſenſu & ſenſibili:(Exi
ſtunt autem horum maxime quatuor coniuga numero.uelut uigilia ſomnus.iuuentus & ſenectus.& reſpiratio
& expiratio.& uita & mors).De qbus omnibus pollicetur ſe tractaturũ.De una itaq; combinatione ſcilicet ſom
no & uigilia: cũ una eſſet de opationbus animali propinquis & propriis : ſuo tractauit loco.uidelicet in prima
parte poſt eſſentiæ expeditionem : inter eas quæ ſunt operationes animali ꝓpinquæ .& eſſentiales fere ac pro/
priæ.Cæterum cum poſt tractationem de ſomno & uigilia iam per plura pertranſiuiſſet media ſcilicet per eum
qui de motu & per quinq; libros qui de animalium generatione tractãt tandem iam iam ad reliqua tria con/
iuga:ſuo loco ſcilicet in tertia pte pertractanda cũ: ſint operationes animali non propriæ:accedens.ne forte de
inſufficientia accuſari poſſet : alterius iam diſputatæ coniugationis quæ eſt ſomnus & uigilia in initiis li/
bri huius decenti cauſa memoratur dicens .(De ſomno : quidem igitur & uigilia dictum eſt prius & cete/
ra) ac ſi diceret memini me in eo libro qui de ſenſu & ſenſibili quatuor coniugationes tetigiſſe de quibus
dixerã me tractaturum fere:cnm autem de iis coniugationibus iam agendum ſit non eam nunc expectabis
quæ eſt de ſomno & uigilia:cum de ipſa alias ſuo loco inter operationes animali proprias & propinquas expe/
diuerim.de ea enim coniugatione ſcilicet ſomno & uigilia prius pertractaui.poſterius dicam de uita & morte.
ſimul autem de langore & ſanitate.de iis enim in libro de ſenſu & ſenſibili ſub quodam propoſueram dubio.
nunc quippe aſſero ſimul cum morte & uita me de illis pertractaturum:ſed ante omnia de cauſa longitudinis
& breuitatis uitæ eſt dicendum per illud enim(dictum eſt prius)lotum non intellexit immediate preceden/
tem:quia in eo immediato loco liber de animalium generatione diſponitur:ſic igitur coniugatio qnæ eſſen/
tialior é cũ ſit prior ãte alias cõiugatiões ꝑtractari debuit.ſ.ſomnus & uigilia.Quæ uero ĩ natura poſterior é &
ultía.ſ.mors cũ uita & cũ ea ſanitas & ægritudo hæc ultío ptractãda é.In itermediis ãt locis cã lõgitudĩs ac bre
uitatis uitæ iuuẽtus & ſenectus ĩſpiratio & expiratio expediri debẽt.Quõ.n.hũc q é đ cã lõgitudĩs & breuitatis
uitæ ei q de ſõno & uigilia cõité facere licebit:cũ ille q é de motu ad eũ mox ſeqť librũ q de ſõno & uigilia dr
uti ĩ ſupioribꝰ de mẽte Themiſtii demõſtratũ é.Si.n.libellũ aliqué hoc loco colligere uoluiſſet tãq̃ ſibi cõtermi
nũ:nõ eũ q de ſõno:ſed eũ q de motu potius collegiſſet nõ igiť illũ q de ſõno & uigilia hoc ĩ loco collegit qte
nus ſibi contermĩnũ ac uicinũ ĩ ordine ĩdicaret.ſed ea de cã potius q̃ paꝝ ãte mãifeſtata é de eo mẽoriã fecit.
error.n.p qué crediť ex ꝑfatis uerbis Ari.librũ de cã lõgitudĩs ac brueitatis uitæ:mox ſeq ad librũ de ſõno &
uigilia:illi aſſimilať errori quo ĩ pricipio de gñatiõe aĩaliũ nõnulli fuere decepti. Cũ.n.nõnulli ea q̃ de ptibus
ſũt aĩaliũ:prius tractata uiderẽt cernerẽt quoq; Ari.ĩ pricipio libri de gñatiõe eadé colligere & ĩmediate de aĩa/
liũ gñatiõe ſe tractaturꝝ policeri:errore ducti arbitrati ſunt librũ de.generatõe mox ſeq debere ad eũ q de pti/

bus inſcribitur.adeo ꝙ litteram quæ eſt in fine de ptibus impudenter immutarunt uel potius tineis ac humi
ditatibus ſubterraneis oblitteratam inſcie deprauarũt uti ĩ ĩferioribus diffuſe diſputabimus. Et hæc ſatis de or
dine eius qui de longitudine ac breuitate uitæ dicit̃ dictum ſit:nunc de iuuentute ac ſenectute dicendum eſt.
Capur. XIIII.

Ordo libri qui eſt de iuuentute & ſenectute.

Lia coniugatio de p̄dictis eſt iuuentus & ſenectus.q̃ ſunt uitæ qdã ſtatus.generatio.n.ſecundum naturã
a prior eſt:cũ ſit aĩæ nutritiuæ ĩ calido participatio.Vita uero ſecũdo ſuccedit.cũ ſit eius manſio. Hæc ãt
manſio diuerſos habet ſtatus:ſiue modos.primus cõſiſtit in caloris augmẽto.& in hoc eſt iuuentus com
muni accepto uocabulo.In poſtremis calor diminuit̃ ſub qua diminutione miſerabiliter peragrat ſenectus.In
medio uero qdam ſtatus intercidit inter iuuentutẽ & ſenectutẽ medius.Ordo huius libri ẽ: quoniã mox ad eũ
ſeqtur qui de cauſa longitudinis ac breuitatis uitæ diſeruit.eo ĩ fine hunc ordinẽ ſic approbante. (Nũc de aliis
animalibus dicta eſt cã.& de magnitudine uitæ & uitæ breuitate Reliquum aũt nobis conſiderare de iuuentu
te & ſenectute & uita & morte.iis determinatis finẽ utiq̃ habebit quæ de aĩalibus methodus)Huic libro nõnul
la in octauo de hiſtoriis poſt longitudinẽ ac breuitatẽ uitæ: de reiuueneſcentia ibidem tractata ſic incipientia:
correſpondent.(Nõnulla ex iis quæ cõduntur exuunt id qđ ſenectus uocatur)paucis.n.ibidem de reiuueneſcen
tia quoquomõ ſcriptis:in cauſarũ inqſitione plurimoꝝ fit ſpeculatio.Hic ẽt ordo in hiſtoriis plantarũ a Theo
fraſto obſeruat̃.poſt uitã.n.plantarum:iuuentutem & ſenectutem docet.Et hæc ſufficiant de iuuentute & ſene
ctute.poſt quem ille ſequitur liber qui de inſpiratione & expiratione dicitur.
Caput. XV.

Ordo libri de inſpiratione & expiratione.

Nſpiratio & expiratio eſt una de p̄fatis coniugationibus ab animali remotioribus . nõ eſt enim propinq̃
i aĩalis operatõ neq̃ ꝓpria quoniã paucis Cõuenit aĩalibus.licet ſolis.maxime quoniã nõ electiõe tantum
ſed ẽt natura operante fit.hic liber incipit(De reſpiratione.n.aliqui quidem &c.)ordo huius eſt quoniã
ei uicinus eſt libro qui de iuuentute & ſenectute dicit̃.In principio huius nihil colligit̃.nihil proponitur . neq̃
in fine libri p̄cedentis de hoc aliquid fit.& merito.quoniã de eis ĩ principio p̄cedentis libri propoſitũ fuerat:cũ
dicebat̃.(De iuuentute aũt & ſenectute & morte & uita nunc dicendum.ſimul aũt & reſpiratione neceſſariũ fo
re cauſas dicere.quibuſdã.n.aĩalium pp hoc accidit uiuere & non uiuere)ex iis in patet ad eum ſequi debere qui
de iuuentute & ſenectute dicit̃.patet inſuper inſpirationẽ & expirationẽ unum eẽ de mortis & uitæ cognatis.
cũ per inſpirationẽ & expirationẽ uiuere contingat aĩali & nõ uiuere:ſed mori.Huic libro nihil determinati re
ſpondet in hiſtoriis:licet in octauo.& alibi plurima de aĩalium inſpiratione ac refrigerio ſparſim ptractata ſint:
tum per pulmonẽ tum per branchas:aerem:& aquam atrahendo.Expeditis iis de inſpiratiõe:ad eum q de mor
te & uita dicitur:tranſeundum eſt.

Ordo libri de morte & uita.

Caput. XVI

Iber de uita & morte qui incipit(Eſt quidẽ igit̃ oĩbus aĩalibus cõe generatio & mors:)aliis libris per hoc
l principiũ primo aſpectu nõ uidet̃ eſſe cõnexus.cum in eius prĩcipio nihil dicẽdoꝝ ꝓponat̃ nihil de ptra
ctatis colligat̃.Cæterum aliter ab hoc ſe habet ueritas.Nam in principio libri de longitudine & breuita
te uitæ:de morte & uita ſe tractaturũ fore ꝓpoſuerat:cũ dixit(De ſomno qdem igit̃ & uigilia dictum eſt prius
de uita aũt & morte dicendum poſterius)& in fine eiuſdẽ ait(Reliquũ aũt nobis conſiderare de iuuentute & ſe
nectute & morte & uita)& in principio eius q de iuuentute & ſenectute ſcriptũ reperit̃(De iuuentute aũt & ſe
nectute & morte & uita nunc dicendũ.)Præter hæc uidemus ꝙ huius libri principium ſub forma concluſionis
ſit factum.hoc mõ(eſt quidem igit̃ oĩbus aĩalibus cõe generatio & mors)q̃ cõcluſio ex iis infert̃ q̃ ultimo de in
ſpiratione dicta fuerãt.ex quo.n.ĩſpiratio uitã cõſeruat ĩpotentia aũt mouẽdi pulmonẽ & branchas:ẽ mortis cau
ſa:ſiue illa cã ſit pp ſenectutem uel pp alias cauſas deſtruentes.ſicuti in ultimis libri de inſpiratione mox p̄ſcri
ptum fuerat ab Ariſtotele:& cũ aĩal quodq̃ neceſſario.ſi uiuit ad ſenectutẽ deueniat: ueniens aũt ad ſenectutẽ
impotentia fit refrigerii ex defectu mẽbri refrigerantis:ad quã ĩpotentiam ſeqtur mors.ergo mors erit cõis oĩ
aĩali.ex iis igit̃ demonſtratũ eſt ꝙ hic liber q eſt de uita & morte:nõ ẽ aliis incõnexus.ſed aprime cõnexus. tum
qa in aliis locis de hoc libro ꝓpoſitũ fuit.tũ ex ſui prĩcipio.ſub forma cocluſiõis facto.Ordo igit̃ huius eſt quo
niã ultimũ totius methodi naturalis obtinet locũ.ultius.n.eſt eoꝝ q agũt de iis q̃ aĩalibus atiinent prout a ſo
la natura fiũt. Vltimũ.n.opus naturæ ſolius qđ aĩali attiet:ultio ĩter aĩalia tractari debet . hoc ãt ẽ mors.In hoc
ãt libro plura de morte pauca uero de uita tractant̃.quoniã de uita pluria ĩ eo q de cã lõgitudinis ac breuitatis
uitæ tractata ſunt.dixi ãt(Solius naturæ)quoniã naturæ opus qđ nõ ſola natura ſed artificio quoq̃ ſubmiſtran
te ꝓficiſcit̃:qle ẽ lãgor & ſanitas:poſt uitã & mortẽ ĩ cõfinio tãq̃ res naturæ & artis cõtermĩa:ptractari oportet
dixit.n. ĩ fine libri de uita & morte(De uita qdẽ igit̃ & morte & de cognatis huius ſpeculatõis dictũ ẽ de oĩbꝰ)
Intẽdẽs p hãc ſpeculationẽ eã q̃ de uita & morte.cognata ãt huius ſpeculatiõis ſũt q̃ ſimpliciter a nã ſola eueniẽ
tia:uitæ attinẽt & morti.ueluti lõgitudo ac breuitas uitæ.& ſtatus iuuẽtutis & ſenectutis.& ĩſpiratio & expira
tio.q̃ uitã cõſeruãt.& corrupte deſtruũt.Eſt.n.hic epilogus totius tertiæ ptis methodi de aĩalibus. q̃ ẽ de uita &
morte & iis cognatis:oĩbus in unũ cõphenſis.Apparet ẽt ꝙ hic liber ſit ultimus p ea q̃ ĩ fine de lõgitudine ac bre
uitate uitæ ſcripta ſunt.(Reliquũ ãt nobis cõſiderare de iuuẽtute & ſenectute.& morte & uita.iis.n.determina
tis finẽ utiq̃ hẽbit q̃ de aĩalibus methodus)Huic ãt ĩ hiſtoriis reſpõdẽt ea q̃ ĩ octauo de diuerſa aĩaliũ uita tradi
ta ſunt.ſi uero quod de moribus tractat̃ in hiſtoriis.nihil determinati in theoria cauſarũ correſpõdet. niſi ꝙ de
ſanguine turbido ac claro:craſſo & ſubtili:in libro de partibus aĩalium ab Ariſtotele diſputatũ eſt. Cæterũ lan
gor & ſanitas q̃uis aĩalium mortem p̄cedant:de eis tamẽ Ariſtotiles & in hiſtoriis & in cauſarum theoria poſt
mortem & uitam pertractauit.eo ꝙ nõ a natura ſola ſed arte ſubminiſtrante facta ſint.quare in contermio phy
ſici ac medici doceri debent.hac aũt ratione & cauſa deficiente in plantis Theofraſtus in plantarũ hiſtoriis meri
to de morte poſt langorem & ſanitatem docuit. Et hæc ſatis ſint de ordine eius libri qui eſt de uita & morte.

& generaliter oĩum librorum qui de rebus aĩali ſpectantibus a natura ſola productis ſpeculanť.Nunc autem ad aĩalium paſſiones tranſeundum eſt:q̃ non ſola natura operante:ſed arte ſubminiſtrante efficiunť quãdoq;. heæ autem ſunt langor & ſanitas.de quibus ĩ libro q de langore & ſanitate inſcribiť determinatum eſt. quem librũ tanq̃.ultimũ in naturali ſcientia illi naturales poſtremo attingunt & ibidem deſinunt qui medicinam adiſcere noluntːad ulteriora non progredientes.a quo etiam libro prima medicinæ ſuſcipiunt principia naturales illi q ultra naturalia medicã artẽ adiſcere cupiunt.ea.n.principia in libro illo contermino tradita p̃cognoſcentes:& tanq̃ lac ab ubere & cibũ mollẽ ignari medicinæ aptũ ſugentes ad ulteriora artis medicæ tanq̃ ad cibũ groſſum dentibus molendum iam leuiori cibo nutriti:oportune accedunt. de cuius libri ordine nunc eſt agendum.

Ordo libri de ſanitate & langore & ꝙ eum librum Ariſtotiles compoſuerit. Caput. XVII.

Angor & ſanitas ad certos uſq; termĩos phyſico res dõeſticæ ſunt.ſunt.n.uiuentibꝫ ãnexe ꝓprietates.nõ
1 enim morbus aut ſanitas uita carentibus euenire ualent.quare cũ phyſici ſit plenã de uiuentibus tradere doctrinã:ſua quoq; interſit de ſanitate ac langore prima ſaltẽ docere principia hoc quoq; ex iis manifeſtum fit.nã rationales medici cũ a naturali diſcedũt diſciplina:mox ſub medicinæ p̃ceptis ſe offerunt:lepidiſſimi ẽt philoſophi naturales de medicina minĩe curantes:eo uſq; ꝓcedũt quo medicinã attigerint. hæc enĩ quæ de rationalibus dixi medicis & lepidiſſimis phyſicis clare demõſtrãt & ꝙ utriuſq; ſcientiæ quoddã ẽ cõterminũ & ꝙ uĩa pricĩpia medicinæ a phyſico medicus mutuo accipiat q̃re ſanitatis & lãgoris tractatio philoſopho naturali uſq; ad aliquẽ terminũ neceſſaria eſt.Hæc aũt tractatio in eo q de langore & ſanitate ab Ariſtotele expedita fuit.In cuius libri fidem tametſi nullum unq̃ uiderim cõpletũ tractatum:nec aliquẽ de latinis aut arabibus ſeu græcis auctoribꝫ legerim:qui hunc librũ ſe uidiſſe dixerit ego tamen nõnulla huius libelli uerba: principiũ ordientia:litteris ſcripta græcis poſt eũ q de morte & uita in exẽplari quodã inueni græco. q̃ infetius ponenda ſunt.Accedit ad hanc ueritatẽ illud quoq; qđ in libro ſecundo de partibus aĩalium ſcriptũ inuenimus: dum de cerebro loqueretť(Sed de iis cũ de morborum cauſis agitur diſerere cõgruum eſt.uidelicet quo ad tractare de iis naturalis ſcientiæ intereſt Huius ẽt teſtimoniũ illud eſt qđ circa principia libri de cã longitudinis & breuitatis uitæ de hac tractatione ſic ſcriptum eſt(De ſomno q̃dem igitur & uigilia dictum eſt prius:de uita aũt & morte dicendũ poſterius:ſimiliter aũt de lãgore & ſanitate:q̃tũ adiacet naturali philoſopho. Ex q̃bus oĩbus patet Ariſtotelẽ de ſanitate ac langore prractaſſe.liber ãt eius ſeu eius libri prĩcipiũ:& oẽ qđ de hoc uidimus ſic ſe habet (ϖερι ΝΕ υϲειαϲ και νοϲου ϲυ μονον εϲτιν ιατρου αλλα και φυϲικου μεχρι τον ϖωϲ αιτιαϲ ειϖειν δε διαφερουϲι και η διαφερον τα θεωρουϲιν ου δει λανθανειν εωϲει οτι δε ϲυνοροϲ η ϖραγματια μεχρι τινοϲ εϲτι μαρτυρει το γινομενον τ τε ϲαρ ιατρων οϲοι κομψοι η ϖερι ερϲοι λεϲουϲοι τα ϖερι φυϲεωϲ ν ταϲ αρχαϲ εκειθεν αξιουϲι λαμβανειν ν τ ϖερι φυϲεωϲ ϖραγματευθεντων οι χαρι εϲτατοι ϲχενον τελευτωϲιν ειϲ ταϲ αρχαϲ τηϲ ιατρικαϲ. Quod ſic interp̃tatur)De ſanitate aũt & egritudine non ſolum medici uerũetiam phyſici uſq; quid intereſt cauſas dicere.quatenus uero differũt:& quatenus differentia : ſpeculãtur:latere nõ oportet.Nã ꝙ ea tractatio cõtermina ſit uſq; q̃d:teſtať q̃ đ fit.&.n.medicoꝝ q̃cũq; diſerti curioſi ue dicunť:de natura dicunt:& illinc pricipia facienda putant.q̃cũq; uero de natura negocianť:ellegantiſſimi fere ad medicinæ principia tractationem ſuã deponunt.)Hæc.n.ſunt illa paucula q̃ de ſanitatis & langoris cauſis poſt librũ de morte & uita mox ĩ græcis exẽplaribus ſcripta inuenimus.Ordo ãt huius ẽ quonniã mox ſeq̃ť ad eũ q ẽ de uita & morte.hoc p̃rio patet ex iis q̃ ĩ fine libri de uita & morte:& ĩ principio libri huius per cõtinuationẽ ſic ſcripta rep̃ť unť.(De uita igiť & morte & q̃ ad hãc ſpeculationẽ ꝑtinẽt dictũ ẽ fere de oĩbꝫ.De ſanitate ãt & ægritudĩe nõ ſolũ medici uerũẽt phyſici uſq; q̃d ĩtereſt cãs diceř)Talis.n.hoꝝ librorũ repta ẽ apud exẽplaria græca fcã cõtinuatio.Accedit ad hoc quoniã licet de ſanitate ac lãgore uaria ac uario mõ tractenť a medicis & a nãli philoſopho: hoꝝ tamẽ doctrina cõtermĩa eẽ debet.igiť qđ phyſici erit finis.medicæ artis erit prĩcipiũ.& hoc ſenſit Ariſtoteles cũ poſt p̃fata ſubdidit(Quatenus uero differãt & q̃tenꝰ dr̃ia ſpeculãť latere nõ oportet.nã ꝙ ea tractatio cõtermĩa ſit uſq; q̃d teſtať qđ fit) Quod ãt hæc duæ ſciæ ꝯtermĩæ ſint:ꝙ aſſumptũ. fuerat eo q̃ppe Ariſto.demõſtat mõ:quo ĩ eo q de ſenſu & ſenſibili demõſtratũ fuerat.dicens(Etenim medicoꝝ q̃cũq; diſerti curioſi ue dĩr de natura dicũt.& illĩc pricipia ſumẽda putãt. q̃cũq; uero de uatura negociãť elegãtiſſimi fere ad medicinæ prĩcipia tractationẽ ſuã deponũt.)Ex iis uerbis liq̃do patet tractationẽ de ſanitate ac morbo uſq; ad certos limites ipſi phyſico & medico cõterminã eẽ.q̃re cũ tractatio de lãgore & ſanitate uſq; ad certos limites medius eoꝝ ſit cõtermius:ita ut cũ natutales illud deuenerit.ſ.ad mediciæ prĩcipia uĩa tractationẽ ſuam deponãt:& finiãt medici ãt ĩcipiẽtes illĩc ſua capiãt p̃ricipia.hæc nobis clariſſime demõſtrãt libellũ de ſanitate & lãgore ab Ariſtotele factũ:q morbi ac ſanitatis uĩa prĩcipia ſcrutať: ſeq mox debere ad eũ q đ morte dr̃ & uita. q ẽ de iis q̃ ulrio a ſola nã aĩaliũ eueniũt.& eẽ ĩã initiũ alterius artificis.ſ.medici:q rõne utiť. Nec obſtat ꝙ plãtarũ cognitio ad phyſicæ doctrĩæ cõplemẽtũ eã ſeq̃ť p̃tẽ q̃ ẽ de aĩalibꝫ methodus.nã & ſi ad naturalis diſciplinæ cõplemẽtũ:plãtæ ipſæ poſt aĩaliũ cognitionẽ neceſſariæ ſint:ad cognoſcẽda tñ ſanitatis ac lãgoris prĩcipia prĩa & cãs prĩas:q ĩ q̃litatũ ac elemẽtoꝝ humorũq; tẽperie ac diſtẽperie a nãli curſu cõſiſtũt:cuius cognitiõis officiũ libro huic de lãgore & ſanitate ꝑtinet plãtæ ipſæ neceſſariæ nõ ſunt.neq; ĩter phyſicũ & medicũ ꝯtermĩe putari debẽt.ſed ea ſola ꝑs q̃ aĩalibꝫ attinet ipſi morbo & ſanitati cõtermĩa eẽ debet.Plãtaꝝ.n.cognitio a phyſico tradita ſanitatis aut morbi cauſãs nõ docet ĩtrinſecas & eſſentiales.quoniam heæ ſolæ animalibus intrinſecæ eueniunt. hæc enim ſunt elementorum ac humorũ diſtemperantia & tẽperies a prĩcipiis generatiõis & ab elementis extrinſecis & locoꝝ mutatiõibus euenientes.quorum plantæ in nullo ſunt ꝑticeps cauſæ.Ad hæc ĩ prĩcipio libri de cã lõgitudinis ac breuitatis uitæ ait. (De ſomno q̃dem igiť & uigilia dictum eſt prius de uita autem & morte dicendum poſterius.ſimiliter ãt de langore & ſanitate quantũ adiacet naturali philoſophiæ. nũc aũt de cã eius qđ eſt hæc quidem eſſe longæ uitæ hæc autem breuis.ſicut dictum eſt prius.conſiderandum) per quæ

uerba clare accipitur Aristotelem in superioribꝰ de somno egisse & uigilia ; in postremis disputaturum de mor
te & uita similiter de lāgore & sanitate.in ꝑsenti opusculo de cā longitudinis ac breuitatis uitæ. Quærendū igi
tur est qdnam ītellexit cum dixit(similiter aūt de lāgore & sanitate)si dixeris eū uoluisse locū qui est īter hunc
de lōgitudine uitæ & eū qui de morte:imꝑfecta ac īsufficiens sua fuisset ꝓpositio.cū illud medium plura capiat
nec de illis pluribꝰ locis ī hoc ꝑfato sermōe aut īferius alicubi decernat.nā cū in hoc sermone ꝓpriū libri de
morbo & sanitate locū nō determinasset:suū fuisset officiū ꝑ uerba sua ī illo toto medio alicubi dearticulasse:
sicuti de iuuentute & senectute & respiratiōe factū est.Nam cum ī principio huius libri qui de causa longitudi-
nis ac breuitatis ut dicitur nihil đ iuuentute proposuisset. Huic defectui ī fine libri præfati clare suppleuit.colli
gens.n.ea quæ de lōgitudine ac breuitate uitæ docuerat:mox subdidit(Reliquū aūt nobis cōsiderare de iuuētu
te & senectute)Eodē quoqꝫ mō cū de respiratione nihil ꝓposuisset:mox ī pricipio libri de iuuentute & senectu
te deffectui suppleuit dicens(De iuuentute āt & senectute & morte & uita nunc dicēdum.simul autem & de re-
spiratione necessarium fore causas dicere)A simili igitur cum de lāgore & sanitate nihil certi de loco proposue-
rit:ratio eū cogere debuit ī illis ītermediis alicubi eius deffinisse locū.qđ cum factum non sit: cogimur dicere ꝑ
illa uerba(Similiter āt de lāgore & sanitate)De iis similiter idest in postremis.s. post eum qui ē de uita & morte:
se fore ꝑ tractaturum.ita ut similitudo tracta ꝑ illud uerbū(similiter)circa illud uerbū uersetur quo dicitur(Di
cendum posterius)Tanto magis ad hoc credendum cogimur:quanto nullus ꝑ oēs discurrendo limites sibi pōt
debitus assignari locus.Nam post eū qui est de longitudine uitæ.mox sequitur is qui de iuuentute & senectute
dicit.ut ex superioribus patuit.post hunc mox ille sequit̃ ꝗ de inspiratione inscribit̃.aut supius quoqꝫ ostēsum
est.Cæterum ꝙ post hunc qui est de inspiratiōe sequat̃ ille qui est de morte & uita cum prius disputatis : sic ac-
cipito.cū.n.in eo de refrigerio plurima tractasse tā de ea q̄ ꝑ respirationē cū pulmone:q̄ ꝑ brācas ex aqua quæ
respiratio uitā custodit:iis iam completis ad ea quibus respiratio intercipitur:qua interceptione mors incidit:iā
discedere uolens in calce dictoꝝ suo loco duas interserit causas.quibus animal refrigerio priuatur.in mortēqꝫ
ruit.s.medii paucitatem ac membri refrigerationi seruientis ī obedientiam.passione aliqua:uel senectute nimia
siccitate lesi:qua lesione stante mox sequit̃ mors:dicens.(Et respirantia quidem in pauco aere & eodem suffocā
tur &c.)ꝑ hæc tangens modū ac mortis causam primā q̄ est continentis paucitas. & post hæc(Et non potentiū
mouere:respirantiū quidem pulmonē:aquatiliū aūt brāchas:ꝑꝑ passionem:aut ꝑꝑ senectutē tunc accidit mors)
ꝑ hoc tangens modum ac mortis causas.quæ est ex instrumēti refregeratiui inobedientia.Postquæ statim tanq̄
ex prioribus cōcludens:mox libri principium de morte & uita subintulit dicens . (Est qdem igitur oībus aīali-
bus cōe generatio & mors.)Hæc.n.conclusio quæ est principiū libri de morte & uita:ex ꝑfatis in fine de inspira
tione positis accōmodate subsequitur . Cū.n.aīal calido in initio suæ generationis in serto : refrigerio indigeat:
tali autem refrigerio uel passione facta in membro refrigerationi subseruiente:uel senectute nimia offendente
necessario tandē carere oporteat:huius aūt carentia mors sit,ex iis ergo sequitur mortem sicuti est & uita om-
nibus cōem esse aīalibus.Ecce igitur q̄ recto ordine traditis iam causis refrigerii aīalis : & modis pro uitæ eo-
rum conseruatione:post hæc naturali processu tandem in calce libri:suppositis refrigeriū duabus destruētibus
causis:quibus mors subsequit̃:mox principium tractatiōis de morte subītulit.Hæc igit̃ oīa nobis clare demon
strant librum de īspiratione mox præcedere ad eum qui de morte & uita.quare liber de lāgore ac sanitate nul
latenus inter librum de longitudine uitæ & eum qui de morte ponendus est.& cum de eo similiter agendum sit
sicut de morte & uita quare post eum qui de morte & uita ponendus est.Indicat etiam hoc id quod in princi-
pio de iuuentute sic scribitur(De iuuentute autem & senectute & morte & uita nunc dicendum . simul autem
& de respiratione necessarium forte causas dicere)tradere enim de respiratione simul cum iuuentute & morte
est ipsam in medio utriusqꝫ tanq̄ conterminam pertractare.si enim quid interponatur tractatio illorum tuum
simul esse non poterit.Neqꝫ putandum est iis quæ in superioribus demonstrata sunt:ea contraria esse quibus in
fine de longitudine ac breuitate uitæ post pertractatorum collectionem proponendo sic scriptum fuit (Reli-
quum autem nobis considerare de iuuentute & senectute & uita & morte.iis enim determinatis finem utiqꝫ
habebit quæ de animalibꝰ methodus)neqꝫ illa quæ ī fine illius qui est de morte & uita sic scribuntur) De uita
quidem igitur & morte & de cognatis huius speculationis fere dictum est de omnibus.)quæ quidem collectio
in latinis libris ultima pars esse reperitur eius qui de morte & uita per superiora enim post longitudinem ac
breuitatem uitæ ultra iuuuentutem & senectutem mortem & uitam nihil superesse uoluit tractandum:nisi for
te id quod in principio eiusdem libri cum morte & uita proposuerat se tractaturum:scilicet langorem & sanita
tē.de q̄bus hic in fine nihil ꝓponit ex quo in principio de iisdem proposuerat. cum dixerat . (De somno quidē
igitur & uigilia dictum est prius de uita autem & morte dicendum posterius similiter autem & de langore &
sanitate & cætera.)His igitur determīatis:scilicet iuuentute.& senectute & morte & uita: & iis de quibus ī prin
cipio dictum fuerat similiter posterius esse tractandum:scilicet langore & sanitate : iam methodus de animali
bus finem habebit.illud enim(iis determinatis & cætera)non tollit ea esse tractanda quæ prius posuerat se tra-
ctaturum.neqꝫ prohibet aliqua posse pertractari inter iuuentutem & mortem : scilicet respirationem & inspira-
tionem.quæ q̄uis hic non proponantur:mox tamen in principio libri de iuuentute & senectute proposita fue-
rint esse tractanda.cum dicebatur(De iuuentute autem & cætera) Superior ergo Aristotelis sermo ueritati su-
perius demonstratæ minime contrarius est . Neqꝫ etiam illud obstabit ꝙ in naturæ processu langor . &
sanitas mortem præueniant . languidum enim aīal nundum mortuum est . sed uiuit adhuc . Concedi-
mus equidem morbum ac sanitatem præcedere mortem: & hac de causa si langor . & sanitas a natura so-
la absque artis iuuamine semper euenirent: nec artificis manu quoquo pacto indigerent : profecto an-
te mortis libellum diffinita fuissent . Cæterum cum ipsæ ambæ res sæpe artificio prodeant in lucem:

nec omniquaq; naturalia dici possint:nō ab re a puris naturalibus Aristoteles saltū quasi faciens: post mortē & uitam ĩ cōtermino physici ac medici medio:de langore ac sanitate quoad physici ĩterest accōmodate disseruit. Hac de causa in fine de morte & uita si ibidem est illius libri finis: uel in principio de langore & sanitate.si ibidem liber de sanitate & morbo initiū suū habet recte sic scribit(De uita qdem igitur & morte & de cognatis huius speculatiōis fere dictum est de oībus)dixit auté(fere)quoniá si cognata uitæ & mortis ea sola sumantur q̃ a natura sola prodeunt:certe quæcūq; huic speculatōi attinét iam expedita sunt.Si uero cognata uitæ ac morti ea ẽtĩ telligant q̃ nō a sola natura ꝓdeunt sed arte etiam produci possunt:nō de oībus huic speculatōi cognatis complete disputatū est. sed p̃ter dicta lágor ipse & sanitas tractanda sunt.qbus expeditis iam medicus ipse suas sumat uires.Huic libro respōdent de historiis ea q̃ in octauo post reiuuenescentiá de lágoribus aīalium satis diffuse tradita sunt.cū scribitur(Fiunt auté aīalia prospere & nō in eisdem temporibus nec ĩ oībus equæ exuperantiis. Valitudines enim & morbi p tpa pro generū diuersitate uarie accidūt &c.)De quo langore & sanitate ipse Theofrastus in historiis plantarū.post iuuentuté & senectuté nō post mortem & uitam:ex causa superius dicta:merito egit.Et hæc satis sint de ordine eius q de lágore ac sanitate dicit.nunc autem sub breui quodam epilogo quæcūq; singulatim tractata sunt.hic paucis colligam.

Cōpendiosa recapitulatio numeri & ordinis partiū ac particularū totius physicæ doctrinæ Ari. Cap.XVIII.

d

Icimus igit ꝙ doctrina physica quinq; partes habet.prima é de naturæ principiis primis : & iis quæ naturalia fere oīa cōmuniter cōsequunt.& hæc primo tradita est in libro de physico auditu.Alia pars é de simplicibus motu locali motis.s.cœlo & elemētis quatuor:cū uia qua fit transitus ad Caduca in quantum talia.de primis agitur in libro de cœlo & mundo.de secundo in libro de generatione & corruptiōe. cuius partis ordo traditus est in principio tertii libri de cœlo & mundo.Tertia pars est demixtis inanimatis. de qbus agitur in libris metheorologicorum.per metheorologica cōp̃hendendo ea ẽt quæ lapides & metalla speciali doctrina a quibusdam tradita sunt.Quarta est methodus de aīalibus de qua in quatuordecim agitur libris. In uno de illis.qa sunt.s.in libro historiarū.ĩ tredecim:causas inqrendo ĩ utrisq; tamen eadē:& eodé fere traduntur ordine.s.substátia siue essentia cum suis operationibꝫ propinquis in prima parte.generatio ĩ secūda.uita auté & mors etiam eius cognata ĩ tertia parte.supadditis tandem lágore & sanitate:puros naturalium limites egredientibus:& ad artificialia aliquatenus attigentibꝫ.Essentiæ ps prior ĩ ordine est materia siue aīalium partes.de qua in libro de ptibꝫ ĩ quatuor diuiso uolumina & ĩ libro de partibꝫ ad motum utilibꝫ:qui secūdus é:agit. post materiam ĩ doctrinæ ordine é forma.s.aīa.de qua ĩ libro de aīa ĩ tua diuiso agitur.post substátiam operatiōes aīali propinquæ sequuntur.prima est sensus de qua ĩ libro de sensu & sensibili.secūda memoria de qua.ĩ libro de memoria.Tertia est somnus & uigilia.de qbꝫ ĩ eo qui de somno & uigilia. Quarta est motus de quo ĩ libro de motu.Huic primæ parti de historiis quatuor respondent primi libri.de qua prima pte duo sunt epilogi uniuersales unus ĩ theoria causarum.s.ĩ fine libri de motu.ubi sic scribit(De partibus qdé igitur uniuscuiusq; aīalium &c.) Alter ĩ historiarum quinto.s.ĩ principio libri epilogo priori correspōdens ubi sic scribit(exposui partes aīalium) generatio est secūda pars q̃ in libro de aīalium generatōe tradit ĩ quinq; diuiso uolumina cui de historiis tres respōdent libri quintus sextus & septimus.de qua secūda parte cū tertia:duo ẽt sunt epilogi unus ĩ theoria causarum.s.circa finem tertiæ ptis ĩ libro de morte & uita.ubi colligédo uitam cū generatiōe:cōtinuauit dicés(Quid qdem igit est generatio & uita & mors & pp quas causas erunt aīalibꝫ dictum é)cui ĩ principio octaui de historiis respōdet alter epilogus(generatio & reliqua aīalium natura ita se habet actiōes aūt & uitæ ꝑ moribꝫ uictuq; differūt)Tertia pars.est uita cum morte & sibi cognata.addita sanitate & lágore.nam cognata uitæ est longitudo ac breuitatis uite de quibꝫ ĩ eo agitur q de causa longitudinis ac breuitatis uitæ dicit. cognata sunt etiam iuuentus & senectus de qbꝫ secundo tractatur loco ĩ primo libro. Tertiū est inspiratio ac expiratio. de quibus ĩ libro de inspiratiōe.Quarto est mors & uita.de qbꝫ est tractatio ĩ libro de morte & uita qui ultimus est eorū q̃ a sola natura ꝓcedūt aīaliū.Quinto ac ultimo é lágor & sanitas q̃ sunt operatiōes non naturæ solius.sed artis quoq;.& ac de cá ĩ ɔfinio physici q naturalia speculat:& medici q ea q̃ a natura fcá sunt:licet suffragio artis sub ministrátis:táq̃ cōterminæ physici & medici ponédæ sunt.cui de historiis ps ea.s.q̃ prior é octaui libri sibi correspōdet.Quia ps ea é q̃ de plátis.de q̃ Theophrastus & historias & causarū theoriá:Aristotelis tractationé de aīalibꝫ imitádo:diffusæ tractauit.Heæ qnq; ptes uniuersali ordine ĩ prīcipio libri metheororum ordinatæ sunt ab Aristotele.pticularū uero harū qnq; ptiū ordo ĩ supioribꝫ suis locis ꝓpriis demōstratus est. Et hæc satis sint de cōpédio eoꝝ q̃ supius de numero & ordie ptiū ac libroꝝ doctriæ physicæ Aristotelis diffusse demōstrata sunt. de plátis.n.q̃ sub qnta cōtinent pte.ꝙ sequant in doctrinæ ordine ad aīalia:partim in superioribus traditum é: partim etiam usq; ad sufficientiam in secundo libro.in quo de erroribus disputaturi sumus : clarissime demonstrandum est.

Collectio compendiosa certi ac specificati numeri librorum ac uoluminum doctrinæ physicæ Aristotelis. & de solutione duarum ambiguitatum. Capur. XVIIII.

t

Otius physicæ doctrinæ Ari.libroꝝ numerus é duo de uigiti quoꝝ nōnulli ĩ plura distinguūt uolumia ita ut uoluminū oīum numerus sit q̃dragīta & noué : aut qnq̃gita si decimꝫ addiciat ei q é de historiis. de quo statim disputabimus.Sunt aūt hii.de physico auditu unus.in octo diuisus uolumina. de cœlo & mundo unus:ĩ q̃tuor.de generatiōe & corruptiōe unus:ĩ duo diuisus.Metheorologia unus:ĩ quatuor distributus uolumīa.cui tertio libro nōnullæ alioꝝ.s.Theophrasti græci:& arabū:& latinoꝝ ĩ pticulari magis đ inaīatis plene mixtis cōscriptiōes ānectédæ sunt.q̃ oīa sub metheorologia iuxta Aristotelis sententiam senioribus conisencientis:cum ab eodem principio fiant: compræhendi debent de historiis unus in nouem diuisus uolumina. aut secundum quosdam in decem. quoniam decimum apposuere. dicentes eū fuisse Aristotelis opus.Et hic de

hiſtoriis liber.de aīalibus quia ſunt:narrando hiſtoriarū:more:nos docet libri aūt q̄ cauſas eoꝝ quæ in hiſtoriis
narrata ſunt:& plurium rerū ac ꝑticulariori doctrina īquirunt.numero ſunt tredecim uiginti duo cōtinētes uo
lumina quoꝝ libroꝝ tres de aīalium ſubſtantia.uidelicet de partibus aīalium unus:in quatuor ꝑtitus.de parti
bus ad motū ſiue de ꝓgreſſu unus.de aīa unus:ī tria diuiſus.de operationibus uero aīali ꝓpīquis ac ꝓpriis qua
tuor.ſ.de ſenſu ſenſibili unus.de memoria & reminiſcētia unus.de ſomno & uigilia unus. de motu in cōi aīaliū
unus.Et ii ſeptē ſunt de prima ꝑte q̇ aīalium eſſentiam:& eoꝝ ꝓprias operatiōes apphendit. Secunda pars quæ
eſt generatio unū habet librū.ſ.de generatiōe aīaliū nūcupatum:ī qnīq; uolumina diuiſum. Tertia ꝑs quæ ē ui
ta cum morte & his cognata quīq; cōtinet libros:ſcilicet de cauſa longitudinis ac breuitatis uitæ eſt unus.de iu
uentute & ſenectute unus.de inſpiratiōe & reſpiratione unius.de uita ac morte unus: oīum rerum a ſola natu-
ra ꝓductarum ultimus.de langore & ſanitate quæ ſimul a natura & arte ꝓcedunt credit̄ unus. omnium extre-
mus:qui omnes mumero.xxxi.libri quadragīta & nouē cōputatis hiſtoriis uolumina uel qnq̄ginta cōtinētes re
perti ſunt numero.Nec mireris ſi rem hanc ſub dub.o ꝓpoſuerim.nam apud tranſlatiōes priores & latīos expo
ſitores:decem de hiſtoriis inueniunt̄ libri & apud Arabes.Nam ī principio de generatione hoīs: de ipſius gene
ratione ſe dictuꝝ ꝓponit tā de ea quæ in utero q̄ de ea qua in lucem uenit homo:uſq; ad ſenectutē: cum tamē
liber iſte ibi finiat(Vnde fit ut nomina ſeptimo die imponant̄ &c.)Huic nono adducit decimum de quibuſdam
a generatione.uſq; ad ſenectā ꝑtinētia.iuxta ꝓmiſſa.ī quo nōnulla de ſterilitatis cauſa ac fœcundæ ꝓlis ratione
matricis ratione ſeminis ratione molæ determinant̄:Theodorus gaza ī ſua quam noſtris temporibꝰ edidit trāſ
latione.Decimū hunc fragmēta appellat.non hiſtoriis ꝑtinentia cū nō ſola narratio ſit ſed ī eo cauſæ de rebus
ꝓpoſitis īquirant̄.quod nō eſt hiſtoriaꝝ officium.Ait ergo theodorus apponendum eſſe libro de animaliū ge-
neratione ſi Ariſtotelis ſit:opus:quod tamen non fuiſſe Ariſtotelis opus putauit.& hac de cauſa illud minime ī
terꝑtatus eſt.Quæ fragmenta ſi cæteris nouem de hiſtoriis addantur:decem computabunt̄ hiſtoriarum libri.
ſi uero nō erunt nouem hii forte ſunt nouem libri quos de animalibus diogenes laertius ī uita Ariſtotelis Ari
ſtotelem ſcripſiſſe dixit.Hic enim liber proprie de aīalibus liber dici debet. ut poſterioribus demonſtrabimus.
totum enim quod de aīalibus doceri debet:liber hic:licet ſuccincte ac in uniuerſali narrando: docet. Non latet
etiam nos:ꝙ liber qui in hiſtoriis de hominis generatiōe agit:tam apud græcos q̄ latinos q̄ etiam Arabes in or-
dine poſitus eſt nonus.qui incipit(De hoīs generatione tā prima in utero &c.)Sed hoc a Theodoro gaza & me-
rito ī ſua nuper nobis tradita interꝑtatione tanq̄ uiciatū corrigit̄.Septimus.n.eſſe debet. Viciatū autem hunc
ordinem putauit ab Apelicone theyo.qui ut inquit ſtrabo plurima Ariſtoteli de prauauit:erroris autē cauſa fu
it:quoniam ī principio quinti hiſtoriarum ſcribitur(Nunc de eo).ſ.homine(Nouiſſime diſerere placet)per(No
uiſſime)Theius finē intellexit hiſtoriarum.quod non eſt.Sed ſpeculatiōis de generatiōe aīalium finem intellige
re uoluit Ariſtoteles.cum enim talia loqueret̄:de hoīs generatione ſuus erat ſermo. Qua de re cum quintus &
ſextus eſſent de generatiōe.ſeptimus de generatiōe hominis ultimo poſt aliorum generationem locandus erat.
Tractans enim animaliū generationē:ſe eo modo proceſſurum dicit:quo de partibus proceſſerat. uidelicet pri
mo generatiōes ſimiles ac diſſimiles ſe tractaturū ī genere.de hinc ꝓcedere ſicuti in eo qui de partibus proceſ-
ſum fuerat.hoc excepto quoniam ī eo qui de partibus primo de partibus hominis egerat.poſtea de cæterorum
animaliū partibus.hic autem inqt Ariſtoteles e cōtra generatiōes aīalium cæterorū prius:ultimo poſt illas: eas
q̇ de hoīs generatiōe ſe per tractaturū.quippe quoniam de hoīe plura tractanda erant q̄ de cæterorum genera
tiōe:ſingulum ſingulo refferendo.& quia cæteris hoīs partes magis ſunt familiares.Verba ipſius hæc ſunt(Sunt
porro generatiōes aīalium multæ ac uariæ parti diſſimiles.partim quodāmō ſimiles. ſed cū genera ante ut res
exigit digeſſerimus:nunc quoq; eodem modo tractare temptemus.præterq̄ ꝙ initium tunc ab hoīe:cū de par-
te ageremus ſumendum cenſuimus:nūc de eo nouiſſime diſerere placet.quoniam plurima ipſe de ſe afferat ex
plicāda).Hoc ēt patet ex hoc.ꝙ ī ſexto hiſtoriarum parum ante medium:iam ad generationem terreſtrium ac
cedens:ſic ſcribitur(Sed de coitu in utero & eiuſmodi reliquis cæterorum aīalium oīum tum aquatilium tū uo
lucrum atq; etiam terreſtrium q̄ oua pariunt dictum iam ē.Sequitur ut pari modo de his quæ in terreſtrium ge
nere aīal pariūt:atq; ēt de hoīe diſeramus)Id enī de quo ſuperius dixerat ſe nouiſſime tractatuꝝ.ſ. de hominis
generatione.hic iam proprius accedens quidnā per illud(nouiſſime) intellexerit:clare ſatis demonſtrat. dicens
(Sequitur ut pari modo de his quæ in terreſtrium genere aīal pariunt.atq; etiā de homine diſeramus) Cum.n.
in principio quinti ſe nouiſſime de generatiōe hominis tractaturum polliceretur:cūq; parum ante mediū ſexti
libri de plurimorum generatione tractaſſet:ſupereſſetq; tractare de genere terreſtrium alias parientium:de quo
genere etiam eſt homo.Ideo cum ꝓ̄dictis:& iuxta ea quæ dixerat ſe:de homine nouiſſime tractaturum: in hoc
loco dicit plura tractaſſe de ouificantibus tam terreſtribus q̄ uolucribus q̄ etiam aquatilibus.ſupereſſe autem
de parientibus aīal & de homine diſerere. Si enim generationem hominis in ultimis: ſcilicet nono aut decimo
tractaturus eſſet:profecto in hoc ſexto libro talia minime dixiſſet:qa merito hoīs generatio ī ſeptimo: poſt alia
terreſtria aīal parientia ī fine ſexti ꝑtractata:docenda fuit.in octauo āt de uita & morte & his cognatis ſimul cū
lāgor̄ & ſanitate:q̄ generationē ſequūt̄.Nonus d̄ moribꝰ & aliis qbuſdā. Et ſi fragmēta poſt hoīs generationē
addere uolueris:tūc ſeptius & octauus erūt de hoīs generatiōe.Nonus de uita.Decimus ꝓ pluria ꝑte de moribꝰ
ſecūdū uerū ordinē.Quare cū ſupius de uita ſcriptū eē ī octauo me dixiſſe inueneris:ſi forte fragmēta illa adde
re uolueris:tūc nonū octaui loco me uoluiſſe ſcias.Si uero hominis generation ē cum dictis fragmentis iuxta
alias interpretationes locum tenuiſſe ultimum uolueris: q̇uis abre conceſſum ſit ea tunc quæ de uita: in
ſeptimo quæres libro: in octauo mores cum aliis nōnullis.hominis autem generationem in nono. ac decimo
reperies uolumine. Quare ſi liber de hiſtoriis decem habuerit uolumina: totus phyſicæ doctrinæ Ariſto-
telis uoluminum numerus quinquagenarius inuenietur. aliter quadraginta & nouem pateſient uolumina

Si qs aũt de superioribꝰ aliquem libris aliter partiri uoluerit: dũmodo ꝑfatum ordinẽ nõ mutauerit: cũ eo nulla est a me habẽda cõtentio. ordinẽ enim potissime in hoc meo curaui opusculo. Et hæc. post disputatũ ordinẽ ac numerũ libroꝝ ac uoluminũ physicæ doctrinæ Aristotelis de numeri certi ac specificati collectione cõpendiosa satis sint dicta. Nunc de principalioribus dictorum librorũ epilogis: qbus: & ordo & numerus librorũ collectus est dicendũ eẽ uidet̃. qbus expeditis secũdi uoluminis ĩ quo de erroribꝰ quorũdam disputandum est trastationi dabitur locus.

Compendium modorũ & locorum quibus expedita in ꝑfatis libris colliguntur. & tractanda proponunt̃. pro sufficienti numero & ordine inueniẽdo ꝑtium ac librorum doctrinæ physicæ Aristotelis. Caput. XX.

ORdo & numerus in superioribus ꝑtractatus. ꝑ maiori parte ex dictis Aristotelis: nunc in principiis librorum suoꝝ: nunc in finibus: nũc in mediis dispositis collectus fuit locis inquã potioribus: ex qbus partiũ dictaꝝ aut libroꝝ suoꝝ sumi potuit cõueniens particio. de aliis locis siue locoꝝ dictis particularibus magis: nulla ad ꝑsens sit cura. Dico igit̃ ꝙ ĩ prĩcipio & ĩ fine libroꝝ q̃tuor solis Aristoteles utit̃ modis. ꝑ prĩcipium & finem nõ solũ initiũ aut libri calcẽ intelligimus: sed ea quoqꝫ q̃ inter media. ĩtermedioꝝ quoqꝫ partẽ illã appellans primã in qua noua incipit materia. finẽ quoqꝫ appellans ubi aliqua desinit materia. Nã in principiis ac finibus aut solũ dicenda ꝓponit: aut solũ dicta colligit: aut colligit dicta & ꝓponit dicenda: aut neutrum facit: sed materiã intentã solũ ꝓseqt̃. At si ĩ prĩcipio solũ ꝓseqtur: tũc in anterioribꝰ uno de tribus locus ille disponit̃ modis. Nã anterioꝝ locus uel nihil proponit nihilqꝫ colligit. & hoc in tribus reperio locis. s. in principio de cœlo & mundo: in cuius principio materiã ꝓseqtur & in fine anterioris. s. de physica auditiõe nec ꝓponit nec colligit. similiter ĩ quarto historiarum circa media exequit̃ de somno. & ĩ anterioribus neqꝫ colligit neqꝫ proponit aliqd. In octauo quoqꝫ de historiis loquẽs de reiuuenescentia mox prosequit̃ ĩ principio illius materiæ siue tractatiõis illius: in anterioribus uero neqꝫ tractata colligit neqꝫ reiuuenescentiã proponit. Vel finis anteriorum solum colligit. Et hoc in duobus reperitur locis. s. circa finẽ quarti de historiis. ubi mox de mare & fœmina prosequit̃. & in anterioꝝ fine colligit de sensu & somno. similiter in octauo de historiis de lãgore mox prosequitur: ĩ anterioribus uero solũ colligit uel finis anterioꝝ colligit & ꝓponit. & hoc in libro de morte reperitur in cuius principio mox materiã ꝓsequit̃ in anterioribus uero. s. in libro de longitudine ac breuitate uitæ & libro de iuuẽtute & senectute: q ambo eum qui de morte procedunt. proponit dicẽda de uita & morte & colligit prius disputata. Vel in anterioribus solum ꝓponit. s. ĩ libro de inspiratiõe. in cuius principio mox materiam suam prosequit̃. in anterioribus uero uidelicet in principio de iuuentute & senectute solũ proponit. principia igit̃ solum ꝓsequentia materiam anterioribus collata quadrupliciter uariãt. & hæc ĩ septẽ reperiunt̃ locis: sicut mox declaratũ est. Si uero principia solũ ꝓponunt tunc anterioribus cõparata quadrupliciter quoqꝫ uariant. uno quippe modo. cum in anterioribus nec colligit̃ nec ꝓponit̃. Altero quãdo solum colligit̃. Tertio cum colligit̃ & proponit̃. Quarto uero qñ ĩ anterioribꝰ solũ ꝓponit̃. De prĩo mõ prĩcipiũ de physico auditu cõputãdũ ẽ ĩ quo ꝓponũt̃ tractãda in anterioribꝰ uero cũ aĩriora nulla sint nihil fit. In prĩcipio quoqꝫ de ꝓgressu aĩaliũ solũ ꝓponit̃. In aĩrioribꝰ uero. s. ĩ fine de ꝑtibꝰ uel fit. dato ꝙ totus epilogus loci illius supadditus fuerit. uno. n. de tribꝰ modis epilogus ille uiciari potuit. De scd̃o ẽ prĩcipiũ de aĩaliũ ꝓgressu. in quo dicẽda solũ ꝓponunt̃. in aĩrioribus uero. s. in fine de partibus solũmodo colligit̃. dato ꝙ ea sola pars qua in fine de partibus dicenda ꝓponuntur addita fuerit. De tertio septẽ reperio loca primus est principiũ septimi d̃ historiis: ubi solũ dicenda ꝓponit. s. de generatiõe hoĩs. & in anterioribus uidelicet in sexto post mediũ tractata colligit. & de terrestribꝰ ac hoĩs generatione se tractaturũ ꝓponit. Secundus est principium de generatione & corruptione. ubi dicenda solum ꝓponit in anterioribus uero. s. in principio tertii de cœlo & mundo dicta colligit. & agẽdũ de generatione & corruptione ꝓponit. Tertius est principiũ de ꝓgressu ubi solũ tractanda ꝓponit. in anterioribus uero. s. in fine de partibꝰ dicta colligit & dicẽda de ꝓgressu ꝓponit: posito ꝙ ps secunda q̃ ꝓponit̃ fuerit uiciata: de hac dictiõe ꝓgressu. s. ĩ generatione mutata. ꝙ inter tres ꝑfatos uiciandi modos magis fuisse credimus. Quartus ẽ liber de aĩa in cuius principio ꝓponit dicenda de aĩa. in anterioribus uero. s. in fine de ꝓgressu dicta colligit & dicenda de anima ꝓposuit. Quintus est in eo qui de memoria. in cuius principio solũ ꝓponit. in anterioribus uero. s. in fine de sensu & sensibili colligit & ꝓponit se de memoria disputaturũ. Sextus est liber de somno in cuius initio de somno se tractaturũ ꝓponit. & in anterioribus. s. in fine eius qui de sensu & sensibili colligit dicta & se de somno tractaturũ proponit. Septimus ẽ quoniã in initio eius qui de iuuentute & senectute solũ ꝓponit in anterioribus uero scilicet in fine de causa longitudinis ac breuitatis uitæ colligit & ꝓponit. Hii sunt igitur modi septẽ quibus in principio solum ꝓponit̃. & in anterioribꝰ colligit̃ & ꝓponit̃. Quare si in principio solum ꝓponit̃ cum anterioribus tripliciter comparet̃: Hoc in decem reperiet̃ locis. s. primo modo duo. ĩ secundo unum. ĩ tertio uero septẽ attamen cum in hoc tertio idem positus sit ille. s. quo principium de aĩalium progressu anterioribus comparatur: & hoc secundũ triplicem deprauationis modum possibilẽ: de quo triplici deprauationis modo possibili q̃q̃ in ueritate unum solum fuerit uitium quodcũqꝫ de illis tribꝰ fuerit: q̃uis tertium magis credamus: ideo de illis tribus duo subtrahi debẽt. & sic octo tantũmõ supererunt. Si autem ĩ principio tãtũ colligit unus solus de hoc reperit̃ modus. & in uno loco. ille. s. ꝙ in anterioribus nihil reperiat̃. & hoc ĩ principio octaui de historiis reperitur. ubi de substantia ac generatione aĩalium colligitur. ĩ anterioribus autem nihil fit. Si uero ĩ principio colligit & ꝓponit tunc anteriora dupli inueniunt̃ modo. uno cum in anterioribus nec colligit nec proponit. Alio cum ĩ anterioribus solum colligitur. De primo quatuor reperimus loca. primus est quoniã ĩ principio libri metheororum colligit & ꝓponit. ĩ anterioribus uero nihil tale fit. Secundus in principio quĩti de historiis ubi colligit & ꝓponit. & in anterioribus nihil. Tertius ĩ secundo de partibus ubi dicta colligit & dicenda proponit. in fine uero historiarum nihil facit. conferendo tamen principium hoc. s. secundi de partibus fini libri metheoro-

nũ:eo mõ quo cãs ea q̃ de causis cõsequũť sic ĩ anterioribus aliqd ꝓpoit & sic eẽt unus alius modus ĩ nullo alio loco reptus.s.qͥ ĩ pricipio proponit & colligit & ĩ añrioribꝰ solũ ꝓpoit.Quartus ĩ pricipio đ sẽsu & sensibili ubi colligit & ꝓpoit & ĩ añrioribꝰ nihil fit.De scđo duo repimꝰ loca prius ĩ pricipio eiꝰ q de motu:ubi dcã colligit & dicẽda ꝓpoit.ĩ fine uero añrioꝝ.s.libri de sõno solũmõ colligit.Scũdus ĩ pricipio de cã lõgitudis ac breuitatis uitæ tractata colligit & agẽda ꝓponit.ĩ fine uero anterioꝝ.s. de generatiõe aĩaliũ solũmõ colligit Tertius autẽ modus:uidelicet ꝙ ĩ principio colligant & ꝓponanť eadẽ pcise q̃ in fine anteriorũ collecta ac proposita fuerãt cum ingeniosus non sit uerũ potius nugatorius:eo non usus est Aristoteles in suis epilogis:tanq̃ Aristoteli igeniosissimo ac ĩ mõ scribendi eruditissimo indecẽs.loca igiť p̃dicta numero uiginti duo sunt septẽ uidelicet cũ in principiis materiam solum prosequtur absq3 hoc ꝙ colligat aut ꝓponat.octo uero cũ in principiis solũ ꝓponit.in qbus aũt in principio tantũ colligiť.unus.sex uero cũ ĩ principiis ꝓponit & colligit. si tamẽ principium secundi de ptibus ẽt fini metheoroꝝ cõparať uti diximus sic erunt septẽ & in uniuersum uigintitria loca & modi decem aut undecim.s.tres cum in principio solũmodo prosequiť materiã.quatuor si in principiis tantum ꝓponit.unus modus cũ in principio solũmodo colligiť.Duo modi cũ in principio colligiť & proponiť. Imo tres si secũdus liber de partibus cõpareť fini quarti libri metheororum.quẽadmodũ ẽt libro de historiis cõparabatur.Et hæc satis sint de modis decẽ uel undecim epilogandi quibus Aristoteles in locis uigintiduobus aut uigintitribus usus est.ex quibus partium ac libroꝝ physicæ doctrinæ Aristotelis particio ac numerus collectus ẽ quos qdem hic poneř uoluimus ut scitis iis modis:quisq3 faciliter illũ cognoscat modũ illũ quo ĩ pricipiis eadẽ præcise colliguntť & proponunť quæ in anterioribus collecta & proposita fuerant.qui positus est ĩ fine libri de partibus animalium non fuisse Aristotelis modum sed uiciatum fuisse. sicut in mox tractandis demonstraturi sumus.Cæterum anteq̃ huic primo uolumini calcẽ ĩponã circa p̃fatum librorum Aristotilis numerum nõnullæ ambiguitates dissoluende sunt.

Quod Aristotiles nullum de alimento proprium fecerit librum. Caput. XXI.

Circa ea igiť quæ de libroꝝ numero definita sunt.Primo qdẽ dubitať an Aristotiles de alimento librum
c cõdiderit ueluti nõnulli latini sensere phi.ĩ quoꝝ fidẽ eiusdem Aristotelis uerba deduci pñt.Nam secundo de aĩaliũ ptibus libro cum de uenis loqreť sic scripsit.(Uerũ cibi excremẽta qbus nã aĩalibus functa sint:& q̃s ob causas aptius in cõsiderãda discerendaq3 alimẽti rõne expliceť.)In secundo quoq3 de aĩa libro dixit (Figuraliter qdem igiť qd sit)suple alimentũ(Dictũ est.certificandũ aũt posterius de ipso ĩ propriis sermõibꝰ) Ad hoc dicimus Aristotelẽ de alimẽto nullũ pticularẽ de eo solo edidisse librũ : sed de eo sparsim in plurimis scripsisse locis.In libro enim de generatiõe & corruptiõe put ei comodũ fuerat de alimẽto breuibus egit.ipsum uidelicet docendo esse nutribili cõtrariũ.& eius substãtiã cũ quãtitate augmẽtũ phibente in eodẽ esse. in libro quoq3 de aĩa plura secundũ loci oportunitatẽ de nutrimẽto ptractauit ipsum duplex esse dicens.alterum uidelicet nutribili ɔtrariũ alterũ simile.quo fit ut inuicẽ utraq3 patiãť & agãt.dicẽs quoq3 rẽ eãdẽ hoc.s.s̃ba nutrire illo uero.s. magnitudine quãtitatem augere.hæc igiť & plura alia sunt q̃ de alimẽto ĩ libro de generatiõe & corruptione & libro de aĩa scipsit Ari.plura aũt iis de alimẽto:ĩ libro de aĩalium generatione se ptractaturum policeť:q̃ promissa post hæc ĩ p̃fato libro ꝓpriis psoluunť sermonibus.ita ut cuiq3 notũ fiat nõ in uno solo codice sed ĩ pluribꝰ de alimẽto docuisse Ari.ꝓmissa aũt ab eo sunt hæc.Nam ĩ tertio de aĩaliũ partibꝰ libro cũ de uẽis loqretur.tale nobis policitus est.(Sed quonã mõ & ex quo aĩalia nutrianť et quo modo et uentre capiant alimẽtum cũ de generatiõe agiť aptus & expectari & explicari põt)Ex qbus de alimẽto tria se ptractaturũ policetur. Vnũ qd sit alimẽtũ ex quo oĩa aluntur aĩalia.Alterũ quonã mõ aliunde trahať. Tertium quo pacto in nutriti substantia cõuertať:Quarto ẽt de ptibus libro cũ de ea q̃ lactes diciť ageret post aliq̃ dixit . (Quẽadmodũ autẽ capiãt alimẽtũ & quo nã pacto p uẽas ex alimẽto ĩgesto subeat eas ptes qđ ĩ uẽis digeriť . explicabiť cũ đ generatione alimentoq3 animalium agemus).Hæc de ꝓmissis. quæ ꝓmissa cũ pluribus aliis:ĩ ꝓmisso libro per soluta sunt.hæc aũt sunt.Alimẽti necessitas eiusdẽ substantia.locus unde sumanť uie p quas trãsit & diffundiť . Nutritiõis modus ad plantarũ similitudinẽ.Cõuersio p resudationẽ in nutriti s̃bam. secundũ nobilitatẽ & ignobilitatẽ mẽbroꝝ:alimẽti diuersitas mẽbris distribuẽda diuersis.Nã secũdo de aĩaliũ generatiõe.id qđ prĩo tractatuꝝ fuerat sic docuit.(Sed cũ potẽtia qdẽ aĩal sit sed ĩperfectũ:aliunde accipiat alimentũ necesse est.)Quid aũt esset alimẽtũ parũ ante docuit cũ dixit.(Alimẽtũ aũt ultimũ aĩalis sanguis est.)Vnde aũt alimentũ illud ad aĩal ĩ utero trahať sic docet.(Quãobrẽ utero & parẽte ut terra planta utiť ad cibũ hauriendũ donec perficiať.)Quo mõ aũt & qbus uiis alimẽto fetui ĩ utero cõsistenti aditũ natura subministrauerit docuit sic dicens . (Quo circa ex corde prĩo uenas illas duas natura descripsit.de quibus uenulæ depẽdẽt ĩ uterũ ex qbus q umbilicus uocať cõstat.)Et parũ post(bene aũt quasi radices cõtingunt uterũ p q̃s alimentũ haurit.fetus eius.n. gratia ĩ utero manet.)De prĩo cõstituente sanguine qđ alimentũ post hoc efficiť.subdit.(Sed ꝓtinus ut in plantarũ sẽmibus ĩest aliqd tale primum qđ lacteũ uocať:sic in aĩaliũ materia:excrementũ constitutiõis alimẽtũ est.)Post hæc ad nutritionis modum qui & in utero & extra uterum fit se cõuertens:per comparationem ad plantas fit scripsit. (Incrementum igitur fetuũ p umbilicũ contingit eodẽ quo plantis modo p radices atq3 ẽt aĩalibus ipsis ubi absoluta iam sunt ex eo qđ continentur alimento idẽ accedit.)Cæterum post hæc quo nam modo membra resuditione quadam alimenti & in membri naturam conuersi nutrianť:ostendit Arist.dicens. (Per uenas igiť & meatulos quosq3 alimentum resudans quẽadmodũ aq̃ p tardiusculũ funẽ in carnem aut carnis proportionale conuertiť frigore consistens &c.)Ibi.n.modum quo diuersa resudante alimento nutrianť membra diuerso quippe mõ nũc frigore nũc alio mõ scđm mẽbroꝝ cõplexiões accutissime docet.nobile.s. alimẽtũ nobilibus ignobile ignobilibꝰ mẽbris mediocribꝰ mediocre more p̃rissamilias natura distribuẽte.q nobiliores cibos filiis ignobilissimos seruis bruta tractantibus medios uero mediis.Sic enim natura parens suos distribuit cibos.de quo scri

bitur.(Cæterũ partium unaquæq ex alimento gignit nobilissima quoq et potissimi principii particeps ex con
cocto sincerissimo primoq alimento reliquæ necessariæ & illarũ gratia istituẽdo ex deteriore & reliqs excremẽ
tisq.)Hæc igit pro pmissorũ psolutiõe dicta sint.Ex qbus oibus patet Aristotilẽ nõ in uno per se solo libro de
alimento tradidisse.neq unũ ad hoc solũ cõfecisse librũ.de eo.n.& in libro de generatiõe & corruptione & ĩ li
bro de aĩa & ĩ libro de aĩaliũ generatione plura scripsit.Tametsi ĩter hos oẽs illi de alimẽto pprii sunt sermões
q in libro de aĩaliũ generatiõe traditi sunt. Sed qcqd sit negociũ de alimẽto pluribus est cõe libris.& nõ uni pro
priũ.Et hoc sensit Aristoteles in secũdo de aĩa libro cũ dixit.(Certificãdũ aũt posterius de ipso ĩ propriis sermo
nibus.)In plurali.n.(sermonibus dixit & nõ sermõe.q sermões sunt q in libro de generatiõe & corruptione & li
bro de aĩa facti sunt.& libro de aĩaliũ generatõe magis proprie fiendi sunt.Ad hoꝝ aũt fidem est Iohãnis philo
pomi dicti grãmatici sup pfato Aristotiles sermone comẽtatio. qui colligens ea q de alimento ĩ libro de aĩa tra
dita sunt ad memoriã deduxit.ea q in libro de aĩaliũ generatione docuerat Aristoteles dicens.(Dixit enĩ aliquo
mõ de nutrimento & in iis q de generatiõe & tandẽ uerbũ Aristo.posterius)declarãs dixit.(Dicet ãt posterius &
ĩ negocio de generatione aĩalium ad qđ prolongauit.)p quæ uerba hic expositor putauit Aristotelẽ nõ ad unũ
de alimento se remisisse.sed ad plures ĩ diuersis libris sermones.s.librũ de generatiõe & corruptione de aĩa : sed
inter cætera ad ipsius alimenti pprios sermones ĩ libro de aĩalium generatione traditos.Huic ẽt sententiæ uer
ba aueroys ĩ loco hoc idẽ uoluere.Ait.n.(Et dixit hoc qa sermo de nutrimẽto & augmẽto nõ pficit nisi in plu
ribus libris)quos libros ipsemet dixit esse librũ de generatiõe & corruptõe librũ metheoroꝝ.librũ de aĩa: librũ
đ aĩaliũ generatõe.At q̃uis đ alimẽto ĩ pluribꝫ traditũ sit libris uti diximꝰ: ipsiꝫ tñ magis pprii sermões illi sũt.q
ĩ libro đ aĩaliũ generatõe scripti sũt.sermões.n.đ pmate huic libro sũt pprii cũ spma generatõis sit prĩcipiũ spma
ãt ẽ aliqd nutrimẽti cũsit eius ultimũ excremẽtũ utile.sermões igit de alimẽto huic libro sũt pprii:& hãc rõnẽ
pfatus ioãnes ĩ suis ĩnuit dictis.Ari.ẽt tertio de ptibꝫ aĩaliũ:sermões q đ alimẽto ĩ libro de aĩaliũ generatõe fiũt
ipsi alimẽto magis pprios esse censuit.cũ dixit.(Sed quo nã modo & ex quo aĩalia nutriant & ex uentre capiũt
alimentum:cũ de generatione agitur aptius & expectari & explicari põt.)Si de nutrimẽto ĩ libro de aĩalium ge
neratiõe aptius q in aliis expectari debet:si in eodẽ ẽt aptior sit huius explicatio quis est q nõ cõfiteat sermões
in libro de aĩalium generatione de alimẽto factos cæteris ipsi alimẽto ppriores esse:nec alium p se de alimento
solo edidisse librũ.Ad hæc quarto de aĩalium partibus libro hoc idem iis approbat uerbis. (Queadmodũ aũt
capiant alimẽtũ & quo nã pacto p uenas ex alimento ĩgesto subeat eas ptes qđ in uenis digerit:explicabit cũ de
generatione alimẽtoq aĩalium agemus.)iis.n.librũ hunc non solũ de aĩalium generatiõe sed de alimento quoq
eũ nũcupauit Ari.Ad hæc illud cæteris efficacius demonstrat qđ ĩ calce q̃rti de generatiõe libri epilogo sic scri
bit.(Sed de alimento extrinsecus ministrando aĩalium atq de generatione ĩ lucẽ & seorsũ de singulis & sumatĩ
dictũ iam est.)hoc.n.epilogo clare dignoscit sermões ĩ hoc libro ptractatos: non de sola aĩalium generatione:
sed & de alimento proprie nũcupari debere.quo fit ut liber hic nõ de generatione sola aĩalium sed ẽt de alimẽ
to quodãmõ dici possit.Quod igit Aristo.nõ unũ de alimento solo librum ediderit sed plures cõdiderit libros ĩ
qbus de alimento fiunt sermones:licet illi qui in libro de aĩalium generatione tradi sunt cæteris de alimento fa
ctis propriores dici debeant:Neq p hoc numerus librorũ deffinitus noxã suscipiat: ex iis satis manifestũ puto.

Quod libroꝝ numerus Ari.de naturalibus adiogene positus cũ nostro cõcordat numero. Caput. XXII.

Ltera dubitatio circa pfatũ libroꝝ numerũ ex diogenis laertii uerbis insurgit.Hic.n.ĩ Aristo.uita de na
a turalibꝫ trigintaocto p elementa dicit scripsisse uolumĩa ultra ea nouẽ q nõ sub elemẽtis de aĩalibꝫ scri
psisse refert.Cõposuisse quoq dicit nõ sub elemẽtis anatomiarũ octo de anatomiarũ electiõe unũ.de aĩa
unũ qõnũ aĩæ duo.de cõpositis aĩalibus unũ.de fabulosis aĩalibus unũ.de generationis phibitiõe unũ.quæ oĩa
de naturalibꝫ ptractata nostri definitũ.xlix.excedũt numerum.Ad hæc de aĩalibus nouẽ ĩquit diogenes Aristo.
scripsisse uolumina.nos aũt.xxxi.sub quatuordecim libris cõtenta posuimus uolumina.Plinius aũt ferme quin
quaginta queãdmodũ inferius distinctius demõstrabit.Ad hoꝝ solutionẽ dicimus cum superioribꝫ.q naturale
negocium duplici docet uia.una qa talia sunt.q ĩ aĩalibus libro historiarũ ĩstructa fuit.Altera pp qd cãs uideli
cet naturaliũ reddendo.Amplius dicimus q aĩaliũ negociũ tribus docet unũ est sba cũ operationibus propriis
Alterum generatio tertiũ uita cũ sibi cognatis.Ea aũt q de naturalibꝫ p causas docent sunt ea q p elementa &
elementoꝝ ordinẽ ab Aristotile scripta sunt.sub quo ordĩe librũ historiarũ secundũ diogenem minime posuit.
Sunt igit secũdũ diogenẽ sub elementis de naturalibꝫ libri numero.xxxviii.qbus si nouẽ historiarũ addantur
erunt nũero.xlvii.qui numerus.a.nostri supius diffinito nũero duobus distat. Quæ dissonãtia minĩa hoc cou
cordabit mõ quoniã diogenes forte librum de morbo & sanitate cũ nõ uiderit nõ cõputauit.librũ quoq de me
moria ab eo q de sensu.& eũ q de ĩspiratõne librũ fortassis ab eo q đ morte nõ segregauit.uti nõnulli alii quoq
celeberrimi fecere uiri.de qbus tribꝫ aut aliis huius si duo uera fuerit nostri deffinitus cũ suo facilime cõcor
dabit numero. Cætera ãt uolumĩa uidelicet.anathomiarũ octo.& electione anathomiarũ uel explanatiõe ad li
bros historiarũ reducunt. potissime ad eas ptes q de ptibꝫ & generatiõe agũt. Liber ãt de aĩa & aĩæ qõnes ad eũ
reducunt librũ q de aĩa sub elemẽtis traditus ẽ quẽ tripartitũ eẽ diximus. Liber ãt de aĩalibus cõpositis & ille q
de fabulosis aĩalibꝫ ad eos q de ptibꝫ aĩaliũ & generatiõe & libro historiarũ similiter deduci debẽt.Sed ille qui
de generatiõis phibitiõe ad illũ q de aĩaliũ generatiõe dr.quẽ puto illũ eẽ quẽ nõnulli decimũ putarũt esse hi
storiarũ librũ quẽ theodorus gaza fragmẽta nũcupauit.ĩ eo.n.pluria generationẽ phibentia ptractant.ii igit li
bri qndecim q̃uis de naturalibꝫ tractẽt nõ tamẽ sub ordĩe elemẽtoꝝ cõputati sunt . nec sub historiarũ lege.q̃q
ueluti appendices pfatis libris sub elemẽtis cõtẽtis & libro historiarũ dici debeãt.& si pfatis addant libris pro
certo numerũ nostro deffinito.xlix.maiorẽ faciẽt nõ tamẽ cõtra nostrum sensum q libros eos solos ĩtelligimus
q naturaliũ historias & libros cãs reddentes sub ordine elementoꝝ cõscripti sunt.Siue igit.xxxviii.sub elemẽ

tis secundũ diogenẽ siue.xlix.uti nos posuimus.Siue plures iis ponant̃ libri nihil interest. nec inter hæc ulla est cõtradictio.quoniã hæc diuersa sub diuersis uerificantur sensibus.

Quod numerus librorũ Ari.de animali negocio a diogene & numerus a Plinio positus cum superiori nostro concordat numero. Caput.XXIII

i Nsurexit ẽt altera dubitatio ex iis q̃ dicta sunt.Nã nos cũ uolumina de aĩalibꝰ & libros enumeraremus diximus eorũ uolumina numero esse trigitaunũ.sub q̃tuordecim cõtenta libris. Diogenes aũt hic dicit noué de aĩalibꝰ Ari.scripsisse Plinius aũt ĩ naturali historia cũ de leone loq̃ret̃ ferme q̃nq̃ginta Ari.alexandro asseruit dedisse uolumina.dixit.n.(Alexãdro magno rege ĩflammato cupidine aĩalium naturas noscẽdi: delegataq; hac comẽtatione ari.summo ĩ omni doctrina uiro:aliquot milia hoĩum ĩ totius asiæ græciæq; tractu parere iussa oĩum.quos uenatus aucupia piscatusq; alebãt q̃busq; uiuaria armẽta aluearia piscine auiaria ĩ cura erãt:ne q̃d usq̃ genitũ ignoraret̃ ab eo:quos pcũctando q̃nq̃ginta ferme uolumina illa pclara de aĩalibus cõdidit.)Ad hæc respõdendo ĩ primis dicimus ꝙ nihil ẽ q̃d negociũ aut methodus aut liber de aĩalibꝰ dici debeat nisi id scibile totũ de aĩalibus doceat.uidelicet sb̃am cũ operatiõibus ꝓpriis.generationẽ & uitã.Et hac de causa oẽs p̃fati decẽ libri.triginta & unũ cõtinẽtes uolumina:de aĩalibus negociũ & methodus dici põt: quoniam & p historias & p causas totũ de aĩalibꝰ scibile docẽt.Illa ẽt uigintiduo uolumina ĩ tredecim cõtenta libris causas aĩaliũ ĩquirentia cũ totũ de aĩalibꝰ p cãs scibile doceãt:negociũ de aĩalibus dici põt.Cæterũ nullus est liber q de aĩalibꝰ liber dici ualeat nisi ille q de aĩaliũ historiis dr̃ ipse.n.scibile totũ.s.sb̃am generationẽ & uitam quo quo mõ docet.Cæteri aũt singuli libri nõ totũ de aĩalibus scibile sed aliq̃d de ipsis docẽt aĩalibus.Verus igitur erit diogenis sermo quo dr̃ ari.de aĩalibus nouẽ cõdidisse.sunt.n.ea nouẽ q̃ ĩ historiis aĩaliũ cõtinent̃ q de aĩalibus ꝓprie dr̃ liber.uerus ẽt est sermo noster cũ diximus ari.xxxi.de aĩalibꝰ fecisse uolumina ĩ.xiiii.cõtẽta libris ii.n.oẽs libri totũ de aĩalibus cõtinẽt nogociũ.de hoc tamẽ noĩe(de aĩalibus)distincte magis ĩ inferioribus tractabit̃.Id ãt ꝙ Plinius dixit sermone ꝓbabili sic uerificari põt.sunt.n.uolumina ferme q̃nquaginta de aĩalibus ab arist. edita si p̃fatis libris suos cõplices & apẽdices adiũxeris.q nũero supius q̃ndeci enũerati sũt.octo uidelicet anathomiarũ.unus de anathomiarũ electiõe uel explanatiõe. unus de aĩa.de aĩæ q̃õibꝰ duo.de compositis aĩalibꝰ unũ de fabulosis aĩalibus unũ.de ꝓhibitõe generatõis unũ.q oẽs.xlvi.uel.xlvii. iuxta nõnulla exẽplaria græca d̃ q̃bus diogenes de anathomiis nouẽ dicit scripsisse uolumina reddũt numerũ.ferme q̃nq̃gesimũ attingentẽ ut ipse quoq; Plinius dixit.Quod igit̃ nulla sit ĩter diogenẽ pliniũ & nostrã sñiam dr̃ia circa numerũ librorũ physicæ doctrinæ ari.ex iis satis manifestũ ẽ.at quoniã octo uel nouẽ de anathomiis uolumĩa ab aristo. esse composita diximus:utrũ hoc ueritatẽ habeat rationibus aliquantulum disputandum est.

Quod aristotiles de anathomiis uolumina ediderit. Caput.XXIIII.

g Alenus.n.libro d̃ matricis anathomia asserere ur̃ ari.de anathomia ĩter cæteros ægregie scripsisse loq̃ns enĩ de uasorũ mulierũ spmaticorũ ĩplãtatiõe dixit.(Has ãt ĩplatatiões neq; ari.neq; erophilus neq; eudemus nouit memini autem istorũ non solum q̃nia soli non nouerant sed tanq̃ optimorum anathomizatorũ)Ipse ẽt ari. pluribꝰ locis se d̃ anathõiis scripsisse ↄfitet̃ nã tertio de ptibꝰ li.ait.(Sed q diligẽtius nosse uelit quẽadmodũ uene ĩter se hẽant & ex anathomiis cõtẽplari oportet & ex aĩali historia.)theodo. uero gaza dixit.(spectare id tũ p disectionẽ tũ ẽt p comẽtationẽ hoc ẽ historiã aĩaliũ debẽt.)Eodẽ ẽt li. ait(quonã mõ hæc ita se habeãt tũ situ tũ ẽt specie ex historia disectiõeq; aĩaliũ petẽdũ ẽ)Græce ãt scriptũ est ĩ plurali ex anathomiis prĩo ẽt de aĩaliũ generatiõe.de utero loquẽs dixit(quomõ se hẽant oportet & ex anathomiis & ex historiis cõtẽplari.)Hoc ẽt scd̃o de generatiõe aĩaliũ dicẽs(patet hoc ex historiis & disectionibus aĩalium.)Nõ parũ post ẽt sic scribit̃.(Oportet aũt hæc cõtẽplari & exemplis eorum q̃ ĩ anathomiis & eorũ quæ in historiis & comentariis.) per hæc enim uerba se de anathomia scripsisse innuere uidetur. Tam & si per eadem uerba maxime ex uerbis theodori aliquis forte capere posset non libros de anathomiis.sed incisionum opus manuale intellexisse uerior tamen est prior sñia.potissime cum a galeno comprobata sit.nisi forte libros historiarum qui & partes & generationem narrãt ari.anathomias ĩtelligere uolueris.cũ & ptiũ sitũ & formã & iuuamẽta determinãt.q̃d ꝑfecto difficile est recte posse iudicare hoc tamẽ te scire uolumus ꝙ illud ꝙ diogẽis ĩterpres scripsit anathomorũ apud matrẽ græcã ἀνατομῶν anathomõ repit̃.q q̃dẽ genetiuus pluralis.& illius ανατομων anathomõ. & illius nois ἀνατομη anathomi eẽ põt.sed si illius noĩatiui anathomõ ponat̃ genetiuus:nihil penitus ad rẽ significauit.anathomũ.n.diuisũ siue ĩnsectũ significat.nisi forte dixeris p illud anathomõ aĩalia ĩsecta ut apes ĩtellexisse ita ut de illis octo uel nouẽ cõposuerit uolumĩa.Sed hoc minĩe ẽ.eo q̃a talia aĩalia apd̃ græcos peculiare nomẽ hñt.dicũt̃.n.ἐντομα.enthoma.nõ ãt anathoma. ẽ igit̃ illius nois anathomi genetiuus.quã nos latini uocabulo græco anathomiã uocamus. melior igit̃ fuisset ĩterp̃tatio si anathomiarũ dictũ fuisset.ut dixi quãdo cũ ĩsecta ut apes græci uolũt exprimer̃ aĩalia:nõ anathoma sed ꝓprio eorũ noĩe enthoma dixerũt. Hic igit̃ anathomiarũ liber libro historiarũ ãnexus ur̃.potissime cũ ipsa anathomia eorũ q̃ ĩ historiis docent̃ maxĩe eius ꝙ ẽ de ptibꝰ:sit exẽplũ maxĩe cũ utrũq; simul librũ & historias & anathomias:ari. ĩ suis sp copulet dictis quorũ deĩde oĩum causæ & ĩ libro de ptibꝰ & libro de generatiõe ĩq̃runt̃.Et hac de cã uti sup deduximus ipsemet ari. ĩ historiis & insectõibꝰ patere dicit.anathomias.n.sp cũ historiis copulat.q̃si earũ sint exẽplũ & apẽdices. Et hæc satis de alimenti cõscriptiõibꝰ & uera diogenis & plinii cũ nostro librorũ definito nũero cõcordia dixisse sufficiãt. Quis igit̃ sit ptiũ ac librorũ doctrinæ physicæ ari.numerus & ordo scd̃m uerã perypateticorũ sñiam ex iis q̃ in huius nr̃i libri prĩo uolumĩe tractata sunt q̃sq; sufficiẽter ĩtelligere poterit.

Volumẽ scd̃m & ẽ disputatõ ↄtra nõnullos errãtes circa ordinem q̃rtæ & q̃ntæ ptis. Sectio prĩa. Vnũ habẽs caput in quo contra eos qui dixere plantarum negocium ordine doctrinæ precedere ad negocium de anima-

libus:pluribus disputat rationibus.

e Xpeditis generatĩ ac singulatim ĩ priori uolumine:particiõe:ordine: ac numero ptiũ ac librorũ physi-
cæ doctrinæ ari. Nunc quorũdã errores circa pdicta corripiẽdi sunt.ac prĩo ordinis errorẽ partis ad par
tẽ.illius scđo q circa ordinẽ cadit pticularũ pris unius q̃ ẽ de aĩalibus:reprobabimus. Questio de ordie
pris ad ptẽ ẽ: q nã ps ordine doctrinæ ac tractatõis pcedere debeat.an ea q̃ de aĩalibus:an potius q̃ est de plãtis
Ad hoc latini oẽs & Aueroys & Auicenã respõdẽdo plãtas pponũt aĩalibꝫ.quoniã cũ simpliciora sint secũdũ na
turã priora sunt.natura.n.ab inaĩatis ad plãtas p gradus pcedit.a plãtis gradatĩ ad aĩalia.ad hoc ãt nos dicimus
ꝙ simpliciora cõpositoribꝫ:uti uere dicũt:secũdũ naturã priora sunt sicut prĩcipia ĩ libro de physica auditõe tra
dita: priora sunt iis quæ sunt ex prĩcipiis.quoniã simpliciora.& ideo prius doceri đbuere.similiter simplicia per
tractata sunt prius in libro q de cœlo & mũdo & li.de generatiõe & corruptiõe q̃ mixta:cũ eis priora sint natu
ra. pari ẽt mõ ĩter ea q̃ mixta sunt:inaĩata ipsa:aĩatis.tractatiõis.n.ordo ĩ sciẽtiis habẽdus: ab his q̃ simpliciora
sunt ac natura priora.ad minus simplicia gradato successu procedere debet. modũ tñ demõstrãdi quo pdcã tam
simplicia q̃ cõpositiora ĩ nãlibꝫ potissime doceri debẽt:ab his q nobis notiora sunt licet simpliciter ignotiora
sint pcedere debet ut ĩ eo q đ physico auditu scriptũ ẽ.Hæc igĩ ĩ ordĩe tractatiõis:& quo ad doctrinationẽ no
strã sic se hr̃e debẽt si ĩter ea nulla sit ĩ eorũ ĩstructiõe accõmodata oportunitas. Cæterũ si cõpsitiora ac simpli-
citer posteriora talia fuerĩt ꝙ eorũ cognitio ad cognoscẽda simpliciora:q̃dã forma ac exẽplar sit:in talibꝫ nõ di
xero tãtũ ĩ demonstrãdi mõ:sed ĩ ordine quoqꝫ tractatiõis.prius doceri debẽt ea q̃ aliorũ sunt exẽplar q̃q̃ cõpo-
sitiora & natura posteriora sint.ut ex eorũ priori cognitiõe ĩ simpliciorũ cognitionẽ:tãq̃ ab exẽplari quodã:faci
lius apriusqꝫ manuducamur.Hac mõitiõe ductus Ari.ĩ prĩo de historiis dixit prius de ptibꝫ hoĩs q̃ cæterorum
aĩaliũ:q̃q̃ simpliciora eẽnt:cõmodiori ordĩe se tractaturũ.quoniã ptes nostræ q̃q̃ plurimis aliis natura posterio
res sint:cũ ille simpliorẽ habeãt naturã: at tñ nobis certæ magis ac explicatæ sũt cũ eas familiariter assidue per
tractemus.Nã sicut numũ rei alicui cõferẽdo iã certæ ac explicatæ q̃le sit experimur:sic cæterorũ ptes aĩaliũ p
hoĩs ptes optĩe a nobis exploratas ac certas.cognosci debẽt hoc idẽ de reliqs dicaĩ rebꝫ.Ait.n.(Sed primũ ptes
hoĩs explicare dẽmꝫ.ut.n.nũos ad id qđ sibi qsqꝫ exploratũ certũqꝫ habeat pbare soler. ita cæteri quoqꝫ ĩ rebꝫ
agẽdũ ẽ.at hõ aĩaliũ maxĩe oĩum notũ nobis necessario ẽ.A simili dicimus ꝙ aĩalia respectu plãtarũ magis cer
ta ac explicata nobis natura.n.eorũ nobis ẽ explorata plurimisqꝫ explicata magis q̃re ueluti plantarũ exẽplar ea
nos prius discere dẽmus.ut pportiõe q̃dã qđ de aĩalibꝫ iã a nobis tãq̃ explicatioribꝫ:susceptũ fuerit: De plantis
quoqꝫ id ĩ nobis elucescat.de ordĩe.n.loqmur quo nos rerũ ignari ad capescẽdã doctrinã passim manuducimur
hoc ãt fit si ab exẽplari quodã aĩalibꝫ ĩscripto:ĩ plãtarum exẽplũ accõmodatissime ducamur.de quo Theophra
stus ĩ historiis plãtarũ ait.(Ad sumã oĩum q̃ ĩ plãtarũ genere spectanĩ:similitudo expetẽda ex iis q̃ aĩalibꝫ insũt
quoad fieri poterit.)Partes.n.plãtarũ ĩdistinctæ sunt:ita ut discerni neqant nisi aĩaliũ ptibꝫ collactæ fuerint.qn
ẽt noĩa ut inqt Theophrastus ab aĩalibꝫ suscepe. Venã.n.carnẽ.cutĩ.matricẽ.de plãtis dicĩus:ab aĩali noĩa suscĩ-
piẽtes:q̃re aĩalia tanq̃ plãtarũ exẽplar prius tractari debẽt.Nã & si plãtæ simpliciores sint nõ pp hoc uti dixius
prius doceri debẽt.tũc.n.simpliciora ac ĩ natura priora prius doceri licet:cũ cõpositõra simplicioribꝫ cognatio
nis exẽplar minĩe fuerit.sic.n.prĩcipia iis q̃ sũt ex eis:sic simpliciora ueluti cœlũ & elemẽta q̃tuor: cõpositõribꝫ
sic ĩnaĩata aĩatis prius doceri debẽt.Nõ.n.prĩcipia:prĩcipatorũ.nõ simplicia:cõpositorũ: nõ ĩnaĩata puta lapides
aut metalla:aĩatorũ:cognitiõis modulus seu exẽplar sũt.Cæterũ aĩalia ipsa plãtarũ cognitiõis forma sunt & exẽ
plar.Hac de cã Theophrastus ĩ plãtarũ cognitiõe hãc uidẽs cognitiõis oportunitatẽ:de qbꝫ & quo ordine eius
pceptor ari.de aĩalibꝫ tradiderat:disciplinã:de eisdẽ pene rebꝫ.s.sb̃a:generatiõe:& uita.eodẽqꝫ fere ordĩe:de plã-
tis ipsis ĩ historiarũ potissime libris:ĩ tractatõe sua eiusdẽ sequutus ẽ uestigia. Ad hæc natura ĩ operibꝫ suis ut ĩ
octauo de historiis libro scribiĩ ab ari.ab ĩaĩatis passim trãsiens pcedit ad plãtas.tali qppe lẽto gradu:ut nõnul
la inter ea talia pduxerit: q̃ uix an uita pticipẽt discerni possit.a plãtis ẽt sic pcedit ad aĩal:ut q̃dã ĩter plãtas &
mãifesta aĩalia pducanĩ:q uix cognosci possunt an sensũ pticipẽt.a brutis quoqꝫ sic ad hoĩes gradatĩ pcessit:ut
ĩter ea nõnulla reperianĩ: q̃ quodã uideanĩ uti rõnis uestigio.Inter q oĩa sic a natura cõdita:hõ notiores cæte-
ris habet ptes. post quẽ pfecta bruta:puta sanguinea notiores ĩpfectis sanguĩe carẽtibus.Impfecta illis notiores
habẽt ptes:q media admodũ sunt uersus plãtas.plãtæ ẽt suas habẽt cõsimiliter ptes aĩalibꝫ quodãmõ pportiõa
les.Quẽadmodũ igiĩ ari.prius de hoĩs partibus docuit:qa nobis notiores sunt:Cæterorũ autẽ prius de sangui
neorũ pfectorũ partibus q̃uis cõpositores sint deĩde ĩperfectorũ:quorũ ptes nobis occultæ sunt: & pportõe ad
pfectiora cognoscunĩ:pari rõne ante tractationẽ de plãtis:prius doceri debẽt ea q̃ de aĩalibꝫ.ut ex illorũ cogni
tiõe tãq̃ modulo ac exẽplari quodã:ĩ plãtarũ cognitionẽ uti exemplũ manuducamur.In aĩalibus.n. imperfectis
nõ carnẽ discernimus:nõ sanguinẽ:nõ cor:nõ pulmonẽ.sed p hæc de pfectis scita: tales cõcludimus ptes ocul-
tas uel pportiõales eẽ ĩ nõ pfectis.puta cordi pulmõi.sanguini pportiõale aliqđ:pari ergo rõne de plantis respe
ctu aĩaliũ dicẽdũ ẽ. si.n.aĩalis cognitio plene priꝰ hĩta fuerit:tũc pfecto corticẽ eẽ uelut ĩ aĩali cutis ptẽ: lignũ
uti Caro: humorem nutrire ut sanguis: Radicem tanq̃ os cibum ad sumere fructum tanq̃ fetum. & sic de cæ-
teris in plantis oportune doceri poterimus.dicimus enim sursum in plantis per analogiam ad animalia. simili-
ter deorsum.Quare necesse est cognitionem de animalibus:ad eam quæ de plantis precedere. Hoc idem Ari-
stotiles in principio metheorologicorum nobis demonstrat.facta eni tractatorũ collectiõe: iis quoqꝫ ppositis
q̃ in eo tradi debẽt libro:se tandẽ in posterioribus de aĩalibus & plantis tractaturũ nobis policetur dicens.(cũ
de his pertransiuerimus temptabimus si quid dicere possumus secundũ inductũ modũ de aĩalibꝫ & plãtis.)Itẽ
in fine eius qui de causa est longitudinis ac breuitatis uitæ dicit(Sed de hoc quidem secundum se in his quæ
de plantis determinabitur.) iis enim in duobus locis in quibus locis de ipso ordine potissime cura est: anima-
lia pposuit plantis.preter hæc cũ ĩ fine quarti libri metheorologicorũ similares ptes dixisset fieri ex elemẽtis: ex

similaribus át ptibus dissimulares:ex iis tádé aíata cõposita fieri ostédit.hoíem uerbi grã plátam.ꝑ quæ uerba nobis indicat ut Alexáder aphrodiseus inqt librũ de ptibꝫ aíaliũ mox comitem eius esse q de meth.eorologicis inscribit .ait.n.ibidé.Alexáder (Hũc librũ sequi uidenť q de ptibus aíaliũ.í secũdo.n.de ptibꝫ aía iũ de qbꝫ hic dicebat oportere facere dixit. dicit.n.in ipso primo qdé de similaribus ptibus. deinde de dissimilaribus q sunt ex iis) per q oía supius disputata demõstratũ est qtenus aíalia ante plantas doceri debeant. pro dictoꝝ tñ oportunitate ac dicédoꝝ intelligétia hoc sciri oportet.ꝙ cũ in fine aut í pricipiis aut mediis libroꝝ aristo.aliqd de prius tractatis colligit aut de dicédis ꝓponit:tũc illud ꝓ uero ordine obseruãdũ é.nisi forte aliqua pticulari de cá hoc factũ fuerit.quoniá dictoꝝ collectio & dicédoꝝ ꝓpositio :ordiné notat.qre illud qd in pricipio metheoroꝝ sic scriptũ é (Téptabimus si qd possumus.secũdũ inductũ modũ aliqd speculari de aíalibus & plátis) sicut ét in fine de lõgitudine uitæ.in iis.n.aíalia ꝑponit plátis.Ideo ex iis accipiendũ est ꝙ tractatio de aíalibus ꝑcedere debeat eá q de plantis.Nõ ab re aũt dictum est:nisi forte aliq pticulari de cá hoc factũ fuerit: Si.n.aliq cá pter ordiné colligere eũ impulit tũc talia in his locis uerba nõ oímode indicant ordiné. quéadmodũ in principio de generatiõe aíaliũ factũ esse cognoscimus.ubi ea q de ptibus tractata sunt colligit non ut hunc librum de gñatione cũ eo q de ptibus asocieť.sed alía pticulari supius definita & inferius magis definienda cá:sic etiam in pricipio de cá lõgitudinis ac breuitatis uitæ ubi nõ grã ordinis dicédoꝝ addicta collegit de somno & uigilia similiter quoq í pricipio eius q đ motu aíaliũ.ut pri supius. pri íferius magis demõstaabiť.Cæteꝝ si forte í libroꝝ intermediis potissime nõ colligédo nec ꝓponendo sed absolute ꝓ oportunitate rei de q ibidé agiť: dicat de tali re aut tali alicubi tractasse:aut tractatuꝝ eé:puta si in libris de aíalibus absolute dicat de hiis dictũ é in iis q de plátis:uel similia uerba:talia ꝓfecto uerba ordiné doctrinæ nõ demõstrát.neq ꝑ hæc aut similia uerba ítelligere phas é librũ de plátis ꝑcedere ea q de aíalibꝫ.& sicuti de plátis hoc íductũ é exéplũ respectu aíaliũ:sic quoq de cæteris dicať libris íuenies.n.nõnũq aristo.de aliq materia scribété:dicété se in aliquo libro de tali re ptractasse.q tñ liber doctrinæ ordíe eo posterior é q pre manibꝫ habeť quin aliqdo de eodé nũc dicit se tractatuꝝ:nũc fecisse tractatũ.qadmodũ í libro de aíaliũ ptibus scđo ait.(qobré de stirpiũ siue plátaꝝ forma seorsũ agédũ é)Et prío de aíaliũ gñatiõe dicat.(Sed đ stirpibꝫ siue plátis seorsum ope ꝑ seipsis dicato agédũ é)Cũ tñ alibi uidelicet circa scđi libri đ aíaliũ gñatiõe calcé cõtrariũ uelle uideať.loqués.n.de plátis dixit sed de his alibi a nobis disputatũ é.) í primis.n.duobꝫ sermõibꝫ ante plátas aíalia ꝑcedere sentire uideť í tertio át cõtrariũ í suis uerbis nisi recte ítelligant uelle uideť. talia.n.dicta nõ í pricipiis aut libroꝝ finibꝫ:seu nõ í expeditiõe alicuius materiæ uel íceptiõe alicuius materiæ.sed intermediis potius materiebꝫ absq tractatoꝝ collectione & agédorũ ꝓpõne nec de ordine dicta sunt. Per hæc itaq pluribꝫ demõstratũ é:doctriná de aíalibus antecedere ad eá q é de plátis.ex qbꝫ manifestũ é quoniá ponétes plátas áte aíalia í oídie doctrinæ credétes ari.ordiné imitari: nõ sunt aristotelis.sequuti uestigia:imo ab eo in hoc & a paripateticis ueteribus non parum deuiauerunt.

Sectio disputás ꝯtra illos q nõ recto đ aíalibꝫ negociũ disponũt ordíe.Ca.I.đ duobꝫ epilogis íuicé aduersátibꝫ.

d Isputaturus de erroribꝫ í ordine libroꝝ de aíalibus physicæ doctrinæ Ari.cadétibꝫ í primis de duobus agá sermõibꝫ:inuicé aduersantibꝫ.quoꝝ alter é quo í fine de ptibus aíaliũ sic scriptũ repiť(sed de ptibꝫ aíaliũ quá ob cám quæq sint dictũ iá é ꝑ oía aíaliũ gñá q cũ explicata sint seqť ut de gñationibꝫ disseramus)ꝑ q accipiť librũ de gñatiõe aíaliũ mox ad eũ seq debere q de ptibꝫ agit Ex aduerso át héť í fine de motu aíaliũ sub iis uerbis.(De ptibꝫ qdé igiť uniuscuiusq aíaliũ & đ aía:Adhuc át & de sensu & memoria & somno & cõi motu dixíus cás.Reliquũ át de gñatiõe diceť).qno significať libros đ aía:đ sensũ:de sõno:đ memoria: đ cõi motu íter eũ q đ ptibꝫ & eũ q đ gñatõe medios eé.ergo ãbo hii sermões íuicé aduersari uideť.De hiis igiť qs uerus sit qs falsus:& quõ falsus & q ná fuerit đceptõis cá nũc docédũ é.cũ qbꝫ ét de altero quodá disputabimus sermõe ab aristo.í libro de lõgitudíe ac breuitate uitæ posito rõne cuius plurimi oborti sunt errores.

Quod epilogus seu sermo positus in fine libri de motu animalium in communi uerus est:& qui í fine libri de partibus inuenitur est falsus. Caput. II.

d Icimus igitur ꝙ sermo ille qui est í fine de motu uerus é.alter uero deprauatus. qbus.n.illũ correxero: iisdé hunc approbabo.Ná iste de ptibus inartificiosus é.nec Aristoteli ígeniosissimo cõdecés :neq posteriora prioribus coniungés.idé.n.é ac si diceret dixi de A nũc dicá de B & í pricipio sequétis libri eadé ꝑcise repetédo dicáť.dixi de A nũc dicá de B.Est.n.nugatio potius q prioribꝫ posterioꝝ ígeniosa copula. in uigíti tribꝫ.n.dcís locis nõ repieť uti dixíus:q í li.fine collecta & ꝓposita fuerit eadé ꝑcise se í li.pricipio mox seqntis collecta fuisse & ꝓposita.Si.n.í pricipio alicuius colligiť & ꝓpõiť:í áterioribꝫ uel solũ colligiť uel solũ ꝓpõiť licet hoc raro cõtigat:uel nihil de his efficiť.Si át utrobiq í fine ac pricipio colligať & ꝓpõať: hoc non precise idem fit:quale in principio de generatione animalium & fine de motu contingit.in principio enim de generatiõe colligũť ptes & generatiões ꝓponũť í fine uero de motu generatiõis tractatõ similiter ꝓpõiť : ptes quoq colligũtur.Sed í hac collectione nõ solas partes quæ solæ in principio de generatiõe collectæ sunt: Sed qnq alios colligit libros í tota pría pte quæ é de aíaliũ essétia & eéntialibus opationibus cõtétos uidelicet de aía de sensu de somno & uigilia de memoria de cõi motu; eadé.n.utrobiq ꝑcise colligere ac ꝓponere íartificiosum é.nec Ari.cõsuetũ.Ná si epilogus í fine de motu pticularis fuisset:iam ptes ipsas non collegisset.cũ ab eo libello remotæ eént.Sed somnũ potius sibi cõterminũ.At cũ liber iste totius iá exactæ ptis q é de aíalium substátia ac substantiæ opatiõibus ꝓpiquis terminus eét:necessariũ fuit fecisse epilogũ generalé:non solũ cõterminos colligéré libros :Sed remotiora quæq disputata & ꝓxiora cõphédété :& hac de cá ptes quoq uti prío disputatas collegit:pari modo í pricipio de aíaliũ generatiõe ex ícidéti cá:nõ grá ordinis de ptibus ad memoriá reuocauit. non.n.ordine ad hoc cogéte hác de ptibus fecit collectioné.quæ át fuerit ea pticularis cá q eũ ad hoc impulerit:inferius post pauca dicédum erit.Preter hæc si liber de partibus cõtinuať cum eo qui de gene-

ratione:mox ea destrueret respōdētia q̄ historiæ iis que de cáis agūt:manifeste cōgruūt nam inter partes & ge
nerationem in libro historiaꝝ in negocio de animalibus:ea quæ de sensu de uoce de somno & uigilia interpo
sita sunt.Quare in his q̄ de causis:post ipsas partes liber de animaliū generatioue nō recte copulabit̃. Præterea
similitudo epilogi ĩ principio quinti historiaꝝ facti ubi primo de aĩaliū generatione agere incipit per histori
as & eius cōgruitas cū hoc epilogo iu fine de motu facto:nobis manifeste ostendit hūc sermonem qui est in fi
ne de motu ueꝝ esse ibidē.n.in quinti principio scriptū est (Exposui pres aĩaliū oĩum tū ĩteriores tū exteriores
atq; etiam de sensibus de uoce de somno : & quæ fœminæ maresue sint:iam explicasse existimo:Restat ut eo
rundem generationes ꝓsequamur) hic.n.epilogus & eius locns cōformis est cū epilogo ꝑfato posito in fine de
motu eorundē.n.idē est proportione locus.ille.n.in fine est eius libri qui est de motu:ad quem de generatione
mox sequitur . hic autem in historiis positus est in priucipio eius partis in qua narratio incipit de generatione
ille colligit partes:& ea quæ de anima de sensū de memoria de somno & comuni motu.postremo de animaliū
generatione proponit:iste autē eadem omnia prædicta colligit quæ in fine de motu collecta fuerant.preter me
moriam & animam:de quibns in historiis nihil determinati tractatū est.Si autem in eo q est in principio quin
ti colligit de mare & fœmina:hoc nō tollit epilogoꝝ similitudinem.quoniam in historiis ante historiam de ge
neratione de iis determinatum fuerat. & iccirco ista colligere oportuit.in contemplatione uero causarum non
ante generationem de mare & fœmina.Sed simul cum generatione animalium. debita de causa ut ibidem ari
stoteles demonstrat:licuit contemplari.Hæc itaq; duorum epilogorum similitudo tam in his quæ epilogant̃.
q̄ in ipsis locis epilogorum:nobis ostendit ꝙ epilogus ille siue sermo in fine de motu positus : illi alteri posito
in principio quinti historiarum conformis : uerus sit . & ꝙ locus ille scilicet finis libri de motu : ei sit li
bro propinquus qui de animalium generatione dicitur.Ad hæc expedita priori parte quæ est de animaliū sub
stantia ac substantiæ operationibus propinquis:merito tota illa pars prima in fine sui per epilogum colligi de
buit.priusq̄ secūda pars pertractaretur.quemadmodum completa secunda pte mox in cōgressu tertiæ partis in
principio octaui libri de historiis primam prius & secundam collegit dicens (Generatio & reliqua animalium
natura ita se hēt)Hoc q̄ntū ad primā & secūdā ptē(Actioues āt & uitæ ꝑ moribus uictuq; differūt)Hoc quantū
ad tertiā.Ex quo igit̃ ĩ pricipio tertiæ collecta est scđa ps:rōnabile fuit ĩ fine primæ qđ factū est in fine libri de
motu aut ĩ principio scđæ qđ factū ē ĩ pricipio q̄nti historiarum collegisse primā.& in fine primæ ꝓposuisse de
scđa qđ fecit dicēs(Reliquū āt ē de generatione dicere)ĩ pricipio āt tertiæ nihil ꝓposuit de tertia sed statim pro
sequutus ē.quoniā ipsa sola tertia ps superat postremo hoc idē oñdit̃ quoniā in fine libri de aĩaliū ꝓgressu ait(
Quæqdē igit̃ de ipsis cæteris ptibꝰ)hoc q̄tū ad librū de ptibꝰ(& eoꝝ q circa ꝓgressū aĩaliū circa oēm scđm lo
cū mutationē hūc habēt nodū) Hoc q̄tū ad librū de ꝓgressu. (iis determinatis cōsequēs ē determinare de aĩa).
ꝑ hoc itaq; patet ꝙ post eū q de ptibꝰ seqt̃ ille q de ꝓgressu.post quē deide seqt̃ ille q est de aĩa.nō ergo post illū
qui de ptibus mox seqt̃ ille q de gñatione.ut sermo ille alter in fine de ptibus inuctus sentire uidet̃. Quod igit̃
sermo qui est in fine libri de motu animaliū in cōsiue epilogus ibidem positus sit uerus. Alter uero scilicet q
in fine libri de partibus reperitur falsus sit:ab aliquo scilicet quemcunq; uolueris deprauatus :ex iis demōstra
tum est.quæ autem sit falsitas uel deprauatio & deceptio:& quæ deceptiōis cā:ex mox dicendis fiet manifestū.

Quænā fuerit deprauatio epilogi libri de partibus & quæ causa deprauatiōis & de simili deceptione q̄busdā
in libro de longitudine uitæ occurrente. Capur. III.

Ristoteles in primis quatuor historiarum libris partes omnes animalium:marem etiam & fœminam
a expediuit.Cæterum in libro de partibus qui quatuor illis congruit:neq; partes ad generationem neq;
marem aut fœminam tractauit.Sed hæc usq; ad librum qui est de generatione:certa de causa rationabi
li distulit.ipse igitur iam de generatione tractaturus:cum multa post partium tractationem interposuisset scili
cet librum de anima de sensu & sensibili de memoria de somno & eum librum qui de causa motus animali
um in communi dicitur:memor nundum partes ad generationem oportunas se pertractasse: neq; de mare &
fœmina quæ duo in quatuor historiatum libris libro de partibus correspondentibus pertractata fuerant ut le
ctoribus quæ restarent tractanda de partibus ostenderet:mox in principio libri de generatione ea quæ de par
tibus pertractata sunt:ad memoriam reuocans sumatim collegit dicens(Cum de cæteris animalium partibus
tum sumatim tum singulatim seorsum de propriis generis cuiusq; dictum sit). & post pauca(Restat ut de par
tibus quæ ad generationem pertinent diseramus de quibus nihil adhuc definitum est).ac si diceret de cæteris
animalium partibus rectum historiarum sequendo ordinem alias in libro de partibus pertractauimus.:sed nō
complete.quoniam nec partes ad generatōnem:nec marem nec fœminam determinauimus. nunc igit̃ ad illa
rum complementum uoluimus simul cum generatione ipsas tractare partes ad generationem oportunas.ma
rem quoq; & fœminam.Si enim partes ad generationem prius in libro de partibus pertractasset:ea quæ de par
tibus ipsis pertractauerat hic minime collegisset.Causa ergo propter quam ea quæ de partibus in hoc collège
rit principio:non ea fuit ut per hoc librum de generatione cum libro de partibus continuum indicaret:Sed ut
ostenderet ea se nunc fore perfecturum in libris de generatione:quæ in libro de partibus pretermissa fuerant
uidelicet scientiā de ptibus ad generationē aĩaliū oportunis.Quod nō satis ĩtelligēs Apelicō theius disciplĩæ
ꝑfecto amator:licet nō plurimū eruditus:uel q̄sq̄s alter fuerit q uerā Ari.lr̃am uitiauit:ĩ manifestū ĩcidit erro
rē.hic.n.pluria aristo.ut ĩq̄t Strabo deprauauit. Aristoteles.n. libros plurios cōgregauit.primusq; bibliothecā
ordĩauit adeo ut speusippi libros triginta argenti talentis emerit ut aulus gelius & diogenes laertius scripsit.
a quo etiam egyptii reges bibliothecæ ordinem didicere.hāc autem librorum copiā cum suis Theofrasto eius
discipulo cum scola reliquit hic autem dictam aristotelis bibliothecam cum suis:Neleo suo discipulo & con
discipulo ex scepsi ciuitate nato post eius mortem testamento concessit:qui Neleus illic recedēs: eam scepsim

detulit posterisq; suis litterarum sane imperitis dedit.ii libros hos inclusos ac negligēter positos tenebant.Sentientes autem Athalos reges sub quibus erant:studium in conquirendis libris maximū habere ad bibliothecam instituendam quæ pgami erat:sub consilio pessimo eos sub terra in quadam fossa occuluerūt.quos tandem illi qui ex eo genere erant Apeliconi theio magno uenditos precio tradidere. Aristotelicos scilicet & Theofrasticos: tineis & humiditate labefactos : ille uolens corrosiones emendare eos transcribendos dedit . scriptura non recte suppleta libros edidit erroribus plenos.ut inquit strabo.A Theofrasto igitur usq; ad illa tempora peripathetici cum penitus libris carerent:paucis dumtaxat exceptis:nihil habebāt in quo firmiter philosopharentur. Cæterum posteriores postq̄ ii libri in lucem uenere: Aristotelem inuitantes: longe melius q̄ illi priores philosophati sunt.Addito etiam ad errorum augmentum.ꝙ cum Silla Athenas ceperit:cōtinuo mortno Apeliconе:eam bibliothecam Remam detulit & futtim gramation quidam aristotelis amator & librarii uendentes corrupto eo qui bibliothece præerat transcripsere.& ut fit multa a scriptoꝝ incuria potius:non conferendo exemplum exemplari : & sola lucri gratia scribentium quam phylosophiæ amore multa deprauata sunt Credendum est igitur illam dictiouem (πορηασ)quæ sonat (progressu) tineis aut humiditate labefacta uel nō labefactam in hanc dictionem(γενεσεῶν) idest (generationum) ab aliquo prædictorum uel alio quem uolueris imperito imitatam fuisse.tantoq; magis in hunc incidit erroré quia eam principio de generatione cōformem esse cōspexit.in quo ea quæ de partibus colligit.quo factum est ut non solum illam uitiauerit dictionem sed librorum loca mutauerit.illum uidelicet qui ē de generatione in locū eius qui ē de ꝓgressu trasferendo : corrigenda est igiť hoc mō ea littera qua dicebarur in fine de ptibus(Sequitur ut degenerationibus ipsoꝝ diseramus)ut recte dicať)Sequitur ut de ꝓgressu ipsoꝝ diseramus).in similé errorem Cecidere nōnulli:q cū Aristotelem cernerent ī principio libri de cā longitudinis ac breuitatis uitæ.ea collegisse quæ in libro de somno & uigilia tractata fuerant:credidere librum hūc qui est de uitæ longitudine ac breuitatæ:ei libro q de somno dicif & uigiliæ comité esse.ait.n.(De somuo quidem igiť & uigilia dictū est prius de uita aūt & morte dicendū posterius similiter aūt & de langore & sanitate quantū adiacet naturali phylosophiæ nūc auté de cā eius quod est hæc quidem esse longe uitæ:hæc āt breuis uitæ sicnt dictū est prius cōsiderandū) non.n.hic ea de causa collegit q de somno & uigilia:ut hos ambos libros ostenderet uicinos:& cōtiguos.quoniā uere p multa media separati sunt.sed somni & uigiliæ hic meminit:eo quia cum de coniugationibus tractaturus esset:de quibus in libro de sensu & sensibili se tractatnꝝ esse iam promiserat minime cōiugationem quæ est somnus & uigilia expectaremus.cū de ea suo loco.s.inter operationes aīali propinquas iam egisset.Esto igitur prudens cum Aristotelem alicubi uideris aliq̄ collingenté:& aliqua proponétem:seu se tractasse aut tractaturꝝ pollicentem neq; putes p hoc continuū semper illorum uelle ordinem.Sed tunc certissime continuū expectabis ordinem cū in principio aut fine librorum uel partis alicuis iam expeditæ uel incipientis colligit aut proponit.potissime cum nulla alia spetialis causa collectionis illius aut propositionis præter illoꝝ ordinem assignari potuerit. Qualis causa specialis in collectione facta in principio de animalium generatione assignari pōt:quæ iam prædicta est qualis etiā assignata est spetialis cā eius collectionis quæ in principio de longitudine ac breuitate uitæ facta est qualis insuper in pricipio de motu aīaliū assignari potest præter ordinem. Collegit.n.ibidem dicta de particularibus motibus:non ut librū hunc uicinum putaret illis in quibus particulares motus pertractati sunt sed ut necessitatem ostendat illius traditionis quæ est de causa motus in comuni aīalium:cum aliæ determinationes de particuaribus motibus & diuerso modo ab illo aliam requirant tractationem in quibus auté collectionibus aut propositiōibus spetialis cā præter ordinem percipi non potest:sed absoluta dictoꝝ collectio & dicendoꝝ propositio reperitur ī iis certus partium aut libroꝝ solus attenditur ordo talis scilicet ut ea quæ proponuntur seqni mox debeant ad ea quæ colliguntur.ut etiam in superioribus demonstratum est.Subtile ergo ingenium ac animi solertia hominé reddit habilem ad haꝝ spetialium causarum inuentionem ad uerumq; librorum ordinem doctrinæ physicæ Aristotelis perceptionem .Quæ igitur fuerit deceptio & quæ deceptionis causa & erroris ex iis mamanifestum est Nunc de plurimis erroribus qui ex dicta deceptione in philosophoꝝ scolis ortū habuerūt circa ordiné libroꝝ physicæ doctrinæ Aristotelis ꝓ posse disputabimus.Dato enim uno incōuenienti plura sequi facile est.

Q d diuisio a q bnsdā de negocio aīaliū facta eosdé philosophos & alios in sex deduxit errorś. Caput. IIII.

d Iximus in supioribus duas esse difficultates circa naturalis doctrinæ Aristotelis ordiné unā de pte unā ad alteram partem collata de qua superius iā expediuimus Alterā de pticulis illius partis quæ est de aīalibus inuicé collatis.q̄ pars de aīalibus fuit quarta pars physicæ doctrinæ Aristotelis de qua secunda difficultaie nunc disputandū est prius suppositis & apqrobatis qbusdam de duobus p̄fatis epilogis siue sermonibus plurimos circa hāc difficultaté corrigédo errores.in primis tamé ipsos ponemus errores dehinc contra unumquéq; singulatim disputiabimus. Vidétes.n.plurimi phylosophi ea q̄ in fine libri de ptibus aīaliū & ea q̄ ī principio de lōgitudine ac breuitate uitæ scripra repiunť nō habétes ī manibꝰ suis librū q de ꝓgressu aīaliū cōiter dr̄ cū ipsimet dicāt eū nūq̄ uidisse nec aduertétes ad plurima aristo.& pypatheticoꝝ de hoc ordíe dicta: īferius p nos deducéda:sed uerba potius ipsius auicénæ ī pricipio sui libri de aīa obseruātes dixerūt totā de aīalibus methodū ī duas ptiri ptes qꝝ una ē de principio formali aīaliū.s.de aīa:cū opatiōibus ipsam cōsequétibus.s.sensu memoria:somno & uigilia & motu lōgitudie ac breuitate uitæ iuuétute & senectute.respiratione: morte & uita lāgore & sanitate.& hāc ptem posuere prioré quoniā aīa cōe est principiū oībus aīalibus imo ét plātis:cōia āt uti dicūt p̄cedre debét Altera ps est de corpe sensitiuo:qđ est mālis ps ipsius aīalis.de qua pte dicūt eé librū de aīalibus: ex tribus suo mō cōfectū.s.ex historiis ex ptibꝰ.ex gňatiōe .Ex qbus uerbis sex colliguntur errores. Primus error est ꝙ scđm hos liber de historiis de ptibꝰ de gňatiōe ī unū copulati sint.Scđs ꝙ illud totū ex iis tribus cōfectū de pte māli aīaliū dici debeat . Tertius ꝙ illud totū ex tribus cōfecctum liber de aīalibus dicatur

Quartus ꝙ liber iſte totus ultimus ſit totius de aĩalibus negocii.imo totius negocii phyſici cum ſit ultima de animalbus pars.& hæc ſunt quatuor peccata circa partem illam quã iſti dicunt ex Ariſtotelis ſententia tractare de materia aĩalium . De prima autẽ parte oritur quintus error uidelicet ꝙ liber de aĩa ſit primus ĩ toto de aĩalibus negotio.ad quã ſequuntur omnes animæ operatiões ꝑfatæ. Oritur & ſextus error uidelicet ꝙ liber de longitudine a c breuitate uitæ cũ ſibi cognatis:eos mox ſequat̃ libros qui de aliis ſunt operationibus .ſ. ſenſu memoria & cæteris:& hæc ſatis de erroribus in cõi plurimorum phyloſophoꝝ.in quos etiã erro es omnes Ariſtotelis expoſitores latini a tercentis annis citra incaute cecidere. inter quos omnes phyloſophoꝝ ſcolæ noſtri ẽt temporis uerſantur.contra quos errores ſumptis ac ſuppoſitis quibuſdam in ſuperioribus iam approbatis . ſingulatim diſputandum eſt.

Contra primum errorem quo dicitur librum de hiſtoriis librum de partibus librum de generatione animalium copulari in unum. Caput. V.

d

Icentibus igitur hos tres libros ſimul in unum copulari ſcilicet hiſtorias.partes.& generationẽ:plurima accidunt abſurda . Deſtruunt enim primo epilogũ illum in ſuperioribus ſæpe poſitum . quo in fine de animaliũ progreſſu ſcribitur (Quæ quidẽ igitur de ipſis cæteris partibus & earũ quæ circa progreſſus aĩaliũ circa oẽm ſecũdũ locũ mutatione hũc habẽt modũ iis determinatis cõſeqns eſt ſpeculari de aĩa). poſuit.n.ĩ iis uerbis eũ q de aĩa mox poſt eũ q de ꝓgreſſu.q tractat ptes ad motũ aĩaliũ oportũas q liber mox ſeqt̃ ad eũ q de ptibꝫ aĩaliũ dr̃ :ĩ qͣtuor diuiſũ.Deſtruũt ĩſup nobilẽ illũ ĩ fine libri de motu ĩ cõi aĩalium poſitum epilogum primæ partis totius generalem de quo ſuperius diſputatũ eſt.in quo ſcribitur (De partibus quidem igitur uniuſcuiuſq; aĩalium & de anima adhuc autem & de ſenſu & memoria & ſomno & cõi motu diximus cauſas. Reliquum autem de generatione dicere)Deſtrueretur etiam ordo in ſuperioribus approbatus . quo dicebatur ſubſtantiam primo cum operationibus ꝓpiquis Secũdo generatõnẽ tertio uitam cum morte determinari debere præterea ubi locabit̃ liber de aĩa? nõ ante hũc ex iis tribus cõfectũ ex ſuperius oſtenſis:nec poſt ipſum ſecundũ hos Deſtruitur Aueroys ſententia q in parafraſi ſiue ſuma metheorologiæ dixit.)Ordo aũt libroꝝ iſtorum manifeſtũ quod debet eſſe talis.Nã liber in quo loqtur de membris animaliũ & eoꝝ utilitatibus præcedit librũ de aĩa. nã hæc ſunt materia animæ)Ad hæc ſi ii tres libri in unum copulentur ea deſtruetur correſpondentia quam liber hiſtoriarum qui docet de animalibus : quia ſunt reſiduis habet libris qui de animalibus cauſas inquirunt.In hiſtoriis enim poſt partes ipſas nõ ſequitur generatio ſed inter ea ſenſuum cognirio uocis & ſomni media cadit.Theofraſtus etiam in plantis ꝑceptoris ſui obſeruatiſſimi ſequens ueſtigia & merito in libro de hiſtoriis plantarum poſt plantarũ partes non generationẽ ſtatim ſed ipſarum operationes & affectiones determinauit.merito etiam ſic proceſſit quoniam plantarum cognitio animaliũ cognitiõem ueluti ſpecularis qͣdã imago & exẽplar rẽ ſpeculo obiectã imitari debet.uti ſupius demõſtratũ ẽ.Tot igit̃ & tãta ac plura ſequũt̃ incõuenientia ſi tres illos libros in unũ cõtinuare uolueris . Cæteꝝ ex aduerſo ſi tres libros illos ſeparatos ſuis in locis ſupius defimitis diſpoſueris:ſicut de iure diſpõi ac ordinari debẽt:hoc ſolũ cõriget ꝙ litterã q̃ in fine de ptibus repta eſt deprauatã fuiſſe cogamur dicere ꝙ ꝓfecto ueritati nõ eſſe abſolutũ liquido cognoſces : ſi ea q̃ de hoc diſputata ſunt diligenter attẽderis.Falſum igit̃ ac ĩtollerabile putãdũ ẽ:illos tres libros de hiſtoriis : de partibus:de generatione:in unum coniũgi debere & hic primus fuit error de ſex erroribus ſupius poſitis quos aſſumpſimus eſſe corrigendos.Nunc autem illi duo ſimul corrigendi ſunt errores:qbus dicebat̃ ꝙ tota illa ps ex his tribus cõfecta libris de animalium materiali eſſet parte.& ꝙ illud totũ dici debeat liber de aĩalibus.

Contra alios duos errores uidelicet cõtra errorẽ quo dicũt tres ꝑfatos libros eẽ de corpe ſenſitiuo.i.materiali pte aĩaliũ:& contra illũ quo dicit̃ illud totũ ex tribus cõfectũ nũcupari librũ de aĩalibus. Caput. VI.

g

Rauiori etiam peccarunt errore dicentes illam partem ex tribus illis confectam:dici debere de corporibus ſenſitiuis ideſt de parte materiali animalium.& totũ illud appellari librum de animalibus . Nam de iis decẽ & octo uel decẽ & nouẽ uolumibus ſolũ ſeptẽ cũ dimidio uidelicet quatuor de ptibus aĩaliũ & tria cũ una pte quarti eius qd̃ eſt de hiſtoriis ſolum de aĩaliũ materia tractãt.Reſidua uero oĩa undecim uolumina fere uel duodecim:uidelicet qnq; de gñatiõe:de hiſtoriis uero ſex fere uel ſeptẽ:nõ materiã:ſed illa quæ de generatiõe: generatiõis cãs & ſpecies & efficiẽtẽ cãm:reliqua de opationibus aĩaliũ:generatione:uita uitæq; cognatis determinãt.Ariſtoteles.n.ĩ pricipio de generatiõe aĩaliũ cũ dicta de ptibus collegiſſet:ꝓpoſuit dicẽda hoc mõ.(Reſtat ut de ptibus quæ ad generationẽ ptinẽt diſceramus:de qbus nihil adhuc definitũ ẽ.atq; ẽt de cã mouẽte q̃ nã ſit:ſed de ea ipſa cã cõſiderare idem quodãmõ ẽ atq; de generatiõe cuiuſq; agere).Cũ itaq; ipa generatio:& pricipiũ generatiõis qd̃ eſt cã efficiẽs aĩaliũ cũ ptibus ad generationem ſeruiẽtibus quæ ẽt uicẽ efficientis tenent cauſæ ĩ hoc libro de generatiõe tractẽt:ſeqt̃ igitur ꝙ iſte liber qui eſt de generatiõe aĩaliũ qnq; cõtinens uolumĩa:nõ eſt de ſolo pricipio materiali ipſius aĩalis.imo de efficiẽti cã:& ſi partes aliquas puta generationi ſeruientes tractat:nõ ꝓut aĩalis ſunt materia:ſed tanq̃ ad generationẽ ĩſtrumẽta conſiderat & ps illa de talibus agens ptibus parua admodũ ẽ. Nõ recte igit̃ dixerũt ꝙ totum illud ex decẽ & nouẽ uoluminibus confectũ:dici debeat de parte materiali aĩalis.cum eius minor pars.ſ.uolumĩa ſeptem cum dimidio uel parum plus de numero decem & octo uel decem & nouem tali poſſint nuncupari nomine.Male ẽt dixerunt dicentes illud totum ex illis tribus cõfectum dici librũ de aĩalibus. Ille.n. ꝓprie dici debet liber de aĩalibus q totum ſcibile quoquomõ de aĩalibus continet.ſ.ſubſtãtiã cũ opationibus:generationẽ:& uitã :& hoc mõ liber de hiſtoriis de aĩalibus liber nuncupari debet.Hoc mõ diogenes laertius nouem dixit Ariſtotelem ſcripſiſſe de aĩalibus . Per hæc.n.uolumina nouẽ hiſtorias intellexit non cõputatis fragmentis:de qbus ſuperius ſcripſimus ſufficienter. Simili quoq; mõ ſi reliqua oĩa preter hiſtorias uolumĩa ĩ unũ copulent̃.ſ.tredecim quæ eoꝝ q̃ ĩ hiſtoriis tractata ſunt cãs inquirũt ita quidẽ ut unũ totũ conficiat̃ negocium:illud totũ pro certo de aĩalibus magis q̃ qd̃

illi dixere nuncupari pōt.totū.n.aīaliū scibile.s.substātiam cum operationibus: generationē & uitam continet utraq;.n.harꝫ partiū rectius dici pōt de aīalibus liber:uel negociū q̄ illi tres ī unū copulati libri quoniā utraq; totum scibile aīalium ꝑtractat historia narrando:cōiori quadā traditiōe:ps uero reliqua cās narratorꝫ & ꝓpter qd distictius reddēdo Nam si tria illa.s. historias quæ totū aīal ꝑtractāt: & ꝑtium uolumina q̄ de sola animalium materia docent:& generationis quinq; uolumina in unū cōiunxeris:nō librum:non formosum de animalibus negocium:sed quasi monstrū quoddā imperitia ordinis disciplinæ formabis.Sicuti si in naturæ operibus aīal ꝑfectū in quo sunt & ꝑtes & gñationis pricipia ꝑtibus aīaliū denuo & gñationis principiis indecēter duplii caretur.Hoc.n.totū ex aīali ꝑfecto & iterato ex ꝑtibus ac gñationis principiis cōfectū:nō aīal sed potius in natura mōstrum dici deberet a simili non liber de aīalibus ꝓprie dici debet illud ex tribus illis ab eis cōfectū sed uel historiæ solæ:uel tota de causis theoria sola de aīalibus liber uel negociū uel methodus dici debet sed ut uerum fatear hoc propriissime dici debet(de aīalibus)qđ totū & historias narrātes totū scibile:& theoriā causarꝫ in unum conprehendit.Perfecta est enim dictio hæc(de animalibus)si quodq; scibile de animalibus .s.substantia cū oꝑationibus:generatio:& uita:omni mō doctrinæ.s.tā ꝙ sint per historias q̄ ꝑꝑ qd ꝑ causarꝫ theoriā cōprehēsum fuerit.Hoc uoluit Ari.in li.metheororꝫ dicēs(cū aūt ꝑtrāsierimus de iis speculabimur si quid possumus scđm inductū modū de aīalibus & plātis).Nō.n.illū solū quē ex tribus cōficiunt & de animalibus librum uocant.Intellexit ꝑ hoc uerbum(de aīalibus)Sed totā penitus & historiā & cārꝫ redditionem. Quod Alexāde aphrodiseus exponens dixit.(Pertransiens aūt de iis quædam iterꝫ post metheorologicū negocium quæ sunt naturalis negocii apponit)per quæ uerba nobis demōstrat ꝙ post metheorologicam scientiam sequitur negocium de aīalibus.Et exponēs quid senserit aristoteles per illam dictionem de aīalibus subiungit.(De aīalibus enim īquit & plantis uniuersaliter & singulatim.Ordinabit aūt in ea quæ de aīalibus theoria.& cā quæ de aīa. adhuc aūt cā quæ de sensu & sensibilibus adhuc aūt eam quæ de memoria & somno & diuinatiua secundū somnū.Adhuc aūt de senectute & iuuentute & longaq; & breui uita & quæcūq; alia ab ipso scripta sunt hābētia relationē ad aīalia quorꝫ hæc quidem cōmunem de omnibus aīalibus theoriam habēt:ut puta de aīalibus historia & quæ de aīalium generatione & partibus.Adhuc aūt quæ de aīalium ꝓcessu & motu.hæc aūt singularia:ut quæ de memoria & somno.Et diuinatiua ī somno.plurima.n.ī iis dictorꝫ homini soli existunt) Ecce ꝙ ꝑ theoriā uel negocium de aīalibus non librū ex tribus cōfectū sed omne qđ ad aīalis cognitionē attinet Alexander ītellexit. de quo etiam uocabulo ī fine de causa longitudinis ac breuitatis uitæ sic scribitur.(Reliquum aūt nobis considerare de iuuētute & senectute & uita & morte.iis.n .determinatis finē utiq; hēbit quæ de aīalibus methodus).Hoc.n.nomē(de aīalib9) iis ī locis nō illi cōfecto ex trib9 sed toti ex historia & ex cārꝫ iq̄sitiōe appositū ē.De hac.n.tota speculatiōe uocabulū hoc (de aīalib9)siue liber siue libri siue methodus siue negociū đ aīalib9 dicat̄:ꝓprie attribui debet.Cæterꝫ si aliqd aliđ dici debeat li.uel tale qd de aīalib9:ū illđ totū ex trib9 illis cōfectū:sed sola historia uel sola cārꝫ theoria in unū cōiūcta:đ aīalib9 dici pōt Historia.n.ē li.ē negociū : ē & methodus de aīalib9 qa totū scibile qđ sit:istruit.Tota uero causarꝫ theoria:de aīalib9 totū scibile ꝑꝑ quid est:docet Male igitur dixerunt dicentes tria illa ī unū coniuncta fuisse de parte animaliū materiali & nūcupari librū de aīalibus Quibus iam declaratis nunc demonstrandū est illud ex tribus illis confectū nō esse ultimam totius negocii de animalibus partē uti ꝑfati dixere philosophi.

Quod illi tres libri in unum copulati:non est pars ultima negocii de animalibus. Caput. VII.

Isdē igit̄ de causis errauerūt dicēdo:librū ab eis de aīalib9 dictū: eē ultimū ī toto đ aīalib9 negocio:qb9 errauerūt cū dixerūt librū de aīa cū opatiōibus priorē esse totius methodi de aīalib9 ptē.Imo eodē penitus errore.Idē.n.peccatū ē si Peccatū fuerit dicere A est prius B & dicere B est posterius A Quare disputatiōes has loco ꝓxias putaui esse locādas.eisdē.n.fere rōnibus utrūq; horꝫ uincit̄.In primis tamē disputabimus cōtra illud quo dicūt librū illū ex tribus cōfectū.s.ex historiis ex ꝑtibus:& generatiōe aīaliū:esse ultimam negotii de aīalib9 ptē.nā si hoc eēt destrui oporteret id quo ī fine de cā lōgitudinis uitæ dicit̄. (Nūc āt de aliis aīalib9 dcā ē cā de magnitudine quoq; uitæ & de uitæ breuitate.Reliquū āt nobis cōsiderare de iuuētute & senectute & uita & morte.iis.n.determiatis finē uti q; hēbit q̄ de aīalib9 methodus).Liber ergo de morte & uita inter eos q de rebus a natura solū ꝓductis nō ab arte posterior ē cæteris:quo libro ꝑ ordinē ut ī supiorib9 declaratū ē prior ē li.de īspiratiōe quo prior ē q de iuuētute & senectute āte quē mox ꝓcedit ille q de cā lōgitudīs ac breuitatis uitæ dr̄ si ergo ii sunt li.ultimi ī nā aīaliū falso igit̄ ab iis dictū fuit li.illū quē de aīalib9 appellant ultimū eē totiꝰ negocii đ aīalib9.nisi forte ꝑticulā illā (finē utiq; hēbit q̄ de aīalib9 methodus)sic exposuerit ut qdā expositorēs hoc mō exposuerūt)cū.n.determiatū fuerit đ illis fuificiēt determiabit̄ đ aīalib9)quorꝫ expositio ī hoc adeo lr̄æ ari.& græco idiomati plane disētiēs ē:ut de ea disputādū eē ū cēseā Tollit ēt hæc opio historiarꝫ ad eā theoriā q̄ ē de cāis approbatā ꝯgruētiā nā post gñatōnē quā isti fecerē ptē ultimā ī historiistractāt̄ uita uitæq; cognata.s.lōgitudo ac breui.uitæ iuuēt9 & senect9.& aīaliū morbi Ergo ista ī theoria cārꝫ suo loco scđm cōgruā ad historias rūdetiā pari cā doceri debēt.s.post gñatiōem: aliter utriusq; debita perit mutua respōdētia Peribit ēt Theofrasti Ari.fidelissimi discipuli maxia auctoritas:q ī iis libris quos de plātis scripsit ad exēplar sane lib.de aīalib9 nō generatōnē posuit ultimā.Sed post eā ī historiis uitā breuē ac lōgā reiuuenescētiā: morbos ac mortē recte disposuit.Sed qd aliēa petius nō ne rei euidētia hoc idē clarissīe demōstrat:simul cū Ari. auctoritate ī li.de mor.& ui.Quisnā negat̄ possit qn ꝑ aīæ uegetatię ī calido ꝑticipatōnē nos oēq; aīal generēur prio post hoc ea ꝑditi natura:lon.uel bre.uiuius uita:nūc iuuenes nūc senes:caloris refrigerio quoquo mō licet diuersi diuersimode a natura mutuantes.Deniq; post multa aīalium ut ita loquar naufragia:morimur oēs. Talis enim naturæ animalis dispensatio ac dispensationis ordo animalium non generationem:sed uitam ipsam quæ generationē consequitur uitæq; cognata:ac ultimo mortem iter ea quæ a natura sola dispensantur: in ultima

pte ponendam esse nobis manifestissime declarat. Et hac de cā ipe Aristoteles cū in anterioribus.s.in libro de generatione aīalium:& in eo q de longitudine uitæ ac breuis.& in eo q de iuuētute & senectute: causas generationis aīalium & causas uitæ breuis ac longæ uitæ causasq̧ iuuentutis & senectutis plenissime tractasset: nullū tū illoꝝ illis ī locis.s.nec generatōnē nec uitā nec iuuentutē aut senectutē adhuc diffiniuisset: Iccirco in postrēis libelli huius q est de uita ac morte:ultimi huius tertiæ partis:de natura aīalium tractantis:unūquodq̧ illorum scilicet generationē uitā iuuentutē ac senectutē deffiniuit dicens.(Generatio quidem igit̃ ē prima participatio ī calido nutritiuæ aīæ uita aūt mansio huius iuuentus aūt est primæ refrigeratiuæ pticulæ augmētatio senectus aūt huius detrimentū ætas florida aūt hoꝝ medium mors aūt &c.)Expeditis igit̃ oībus ad secundam q̄ est de aīaliū generatione & ad tertiā q̄ est de uita ac uitæ cognatis expeditis inquā generationis aīaliū causis & principiis ī libro de generatiōe.expeditis ī libro de causis longitudinis ac breuitatis uitæ & ī libro de iuuentute ac senectute eorundem causis:expeditis īsup ī hoc libello eoꝝ debitis diffinitionibꝰ:tandem oīa ī uno breui claudit epilogo dicens.(Quidq̄dem igitur est generatio & uita & mors.)Hoc quātū ad illud quod ostensum est ī libro de uita & morte(& pp quas causas erunt aīalibus dictū est)hoc quātū ad ea q̄ tractauerat ī libro de generatiōe aīalium & sequentibus libris.causæ.n.generationis traditæ sunt ī libro de generatione aīaliū. causæ uero uitæ & mortis ī libro de causa lōgitudinis ac breuitatis uitæ & ī cæteris post illū.hic ergo epilogus ī ultimis positus nobis manifeste demōstrat ꝙ liber de generatione aīalium non sit ultimus.ut isti uoluere.sed post generationē sequant̃ libri de uita & morte & cognatis uitæ & morti.Ex iis igit̃ oībus clarissime demonstratū esse uidetur post librū de aīalium generatione quē falso ultimū esse ponunt ī negocio de aīalibus:seq debere libros plurimos qui de uita ipsa & uitæ cognatis ac morte ultima oīum agunt.plura āt ad hoc probandum non adducam cum de hoc in superioribus:ubi de libroꝝ ordine particulariter egimus plurima pertractata sint.

Disputatio contra errorē quo dicunt librū de aīa cū suis opatiōibꝰ primā eē ptē methodi de aīalibꝰ. Ca.VIII.

On solū uti diximus peccauere priores circa eā quā de aīalium negocio secūdā dixere partem & ultimā
n de qua hactenus disputatū est.cæterū deliquere magis de ea parte quā priorem ī ordine uoluere eē partem.Dicunt.n.eam esse priorē q̄ de cōi est oīum aīalium formali pricipio.s.de aīa & suis operationibus uidelicet sensu memoria somno motu uita iuuentute & senectute & cæteris talibꝰ. Cæterū quoniā libri de aīa de sensu de memoria de somno & motu alium ab hiis qui de uita ac uitæ cognatis tenent locū: iccirco nostra disputatio primo circa librū de aīa cū aliis quatuor sibi ānexis uersabitur.postea circa eos libros q de uita sunt ac uitæ cognatis.Scito tamen ꝙ quæcūq̧ de ordine libri de anima dixero eadē de cæteris quatuor p̄dictis aīali propinquis operationibꝰ dicta putare uelim.cū illa quatuor mox ad illū sequant̃ librū qui de aīa dicit̃: ut isti quoq̧ contra quos agimus sensere nobiscū.Accidit igitur talia de ordine dicentibus nec pspicue aduertentibꝰ contraria dicere tis quæ ī fine libri metheoroꝝ sic scripta sunt(Māifestatis aūt iis).s. ptibꝰ similaribꝰ(similiter dissimilaria cōsiderādū. & tandē ex iis cōstituta.uelut hoīem & plantā & alia talia)si.n.cognitio similarium ex elemētoꝝ cōpositiōe & actiōe cognoscat̃ p similaria nō solū aīatoꝝ ptes simpliciores sed ēt inaīata mixta sub ītelligēdo de qbꝰ ēt ī tertio metheorologicoꝝ uolumīe tractatū ē & si ex similaribꝰ ptibꝰ fiāt dissimilares ptes manifestū ē ꝙ post librū metheoroꝝ naturæ ordinē ꝓseq̄ndo seq debeat liber ille q ē de ptibꝰ aīaliū. post metheorologiā igit̃ cōphensis ī ea lapidibꝰ metallis ac eoꝝ mediis uti cōphendit Aristo.ī tertio de iis libro: mox liber seqtur q de ptibus dicit̃ ī causarum īquisitione.ergo ad metheorologiā mox non sequit̃ liber de aīa sicut isti uelle uident̃.dicentes aīam cæteris tāq̄ cōe principiū aīaliū esse ī ordīe priorē:is quoq̧ testimoniū ē Alexā. aphrodiseus ibidē ī suis cōmētariis dicēs(Hunc seq uident̃ q̄ de ptibꝰ aīaliū)& reliq̄ uti ī priori diffuse satis adduximus uolumine Aristotiles ēt in primo de partibus aīalium ordinem modum & uiam diserendi docet quæ de aīalium natura docere intendit.iter quæ manifestissime ꝓbat physico fore necessariam de aīa tractationem cum sit aīalis natura sine qua nescitur aīal.forma enim lectuli disci debet si lectulum scire nitamur: neq̧ enim ut inquit sat est materiam puta lignum uel tale quid cognoscere nisi formam quoq̧ noscamus imo magis formam scire necessarium est q̄ rei materiam si res ipsa composita sciri debeat.uti ēt in superioribus demonstratū ē.p hæc.n.clare demonstrat Ari.ꝙ ipsa materia prius disci debeat.q̄q̄ ad compositi cognitionē hoc non sit idoneū nisi forma ipsa similiter adiscatur.Ostendit insuper ibidem ꝙ in tradenda de operationibus animaliū scientia:generalis de ipsis puta de somno de motu & cæteris debet esse traditio:ne forte si de unaquaq̧ operatione singularite in singulis animalibus traderetur.idem sæpe ac sepius inutiliter repeti oporteret. Plurima quoq̧ alia preter hæc in illo primo de partibus uolumine de ordine tractandi de animalibus negocii in primis docet. Ita ut quisq̧ recte concipere possit hunc de partibus animalium librum esse primum totius negocii de animalibus:causas inquirentis. Cum in eo ordinem ac modum & uiam tractandi negocium de animaliū naturis per causas doceat. Non parua enim Aristotiles fuisset imperitia de aīa prius egisse & eius operationibus propinquioribus:quadā uniuersali traditione:deinceps illarum tractationis ordinem ac necessitatē īdecenti docuisse ordine.Simile.n.fecisset iis qui post completū iudicium de causa ipsa consulunt. cum in principio consultum oportuit iri.non post rei exitum.tale profecto absurdum uiro ingeniosissimo:non dixero in disciplinis tātum:sed in ordine ac modo tradendi disciplinas:qualis fuit Aristotiles:minime conuenit. Preter hæc circa finem eiusdem primi uoluminis de partibus animalium:disposito ordine ac uia procedendi:iam ad ea accedens quorum sua fuerat intentio:res naturales dicit in duas distingui partes:scilicet in immortales de quibus asserit se iam peregisse.uidelicet in libro de cœlo & mundo. & corruptibiles. inter quas asserit esse animalia & plantas. Expeditis igitur diuinis & immortalibus: ad naturam animalem se processurum dicit.dicens. (Sed cum iam satis de illis egerimus:nostramq̧ explicarimus sententiam:restat ut de animante natura diseramus.)Liquet igitur ex iis de animante natura ante hunc librum de ptibus aīalium nūdum diseruisse, sed in hoc de ea iā ince

piſſe uti ſuperius quoq; demõſtratum eſt. Periret etiã ſi aliter diceret ſermo ille ueridicus quo ĩ fine libri de pribus ad motum utilibus qui de animaliũ pgreſſu dicitur: ſic ſcribit. in fine. (Quæ igitur de ipſis aliis partibus & eaꝝ q̃ circa pgreſſum aĩalium circa omné ſecundũ locũ mutationé hũc habét modũ: iis determinatis cõſequens eſt ſpeculari de aĩa) Credo equidẽ ſi prefati uiri hũc ariſtotelis uidiſſent librũ: qué ipſi ſuis ĩ cométariis ariſtotelé edidiſſe fatent: ſed eũ nundũ uidiſſe dicũt qué ego & græce & latine interpretatũ habeo librũ de aĩa cæteris de aĩalibus cõſcriptionibus nõ præpoſuiſſent. Auferri etiã ſecundũ eoꝝ ſentétiã aut ſalté deſtrui oporteret illã nobilé ac uniuerſalé ſæpe dictã & græca matre aprobatã collectioné qua in fine libri de cã motus animaliũ ſic ſcriptũ reperit. De partibus quidé igit uniuſcuiuſq; aĩaliũ & de anima. Adhuc ãt & de ſenſu & ſomno & memoria & cõi motu diximus cauſas: Reliquuũ auté de generatione dicere.) Ecce quonãmodo ac ordie animaliũ naturas docuerat: eodé in hac collegit collectiõe. & pxime tractanda pponit. primo. ſ. partes aĩaliũ eas etiã includendo quæ motui aĩalium deſeruiunt. Secũdo ea q̃ de aĩa. & reliqua iuxta p̃fatum in ſuperioribus ordinem ante aĩam uidelicet p̃ponendo partes & poſt motũ qui ſomnũ memoriã & ſenſum & aĩam cõſequit nõ alias aĩalis remotiores opationes ſed generationé mox apponẽdo. Per hæc itaq; uerba ariſtotelis ſatis paret illos nõ paꝝ erraſſe qui ſciam de aĩa in animaliũ negocio ordine doctrinæ dixere fore prioré. Non ſolũ aũt hoc ab ariſtotele ſed. a. ſenioribus quoq; illud agnoſcit qui ariſto. uerba primitus expoſuere Alexãder. n. aphrodiſeus qui ſub ſeuero & antonino ĩperatoribus floruit nõ ſolũ in expoſitiõe ſuper librũ metheorologicoꝝ ariſto. uti diximus hoc notũ fecit: ſed in ſuo quoq; libro qué de aĩa ſcripſit clariſſimis uerbis iis aprobauit. (Quare ſi ea quæ comode & apte de animæ ſubſtãtia pferunt cõtradictionibus ĩplicare nõ uolumus primo loco ipſe poſſidentis animam corporis apparatus cõtemplandus eſt & internaꝝ inuicem externarumq; partium cũ ipſo uenuſtatis & pulchritudinis concentu lex & diſpoſitio cõquirenda. ſimul enim hæc ipſa ſpeculati fuerimus: haud quaq̃ ulterius: admirabile & noſtra opinione maius eſſe uidebit ut in corpore ſupraq̃ opinari poſſumus mirabiliter atq; ambitioſe diſpoſito anima tot in ſe motionũ principia poſſidens cõtineatur.) per quæ uerba clariſſime cognoſcimus corporis partes interiores & exteriores ornatũq; corporis: quæ & in libro de partibus ppter qd. & in libro de hiſtoriis. quia ſunt tractant ãte animæ tradicionem doceri debere. iis enim ſcitis omnis de anima difficultas tollitur. ſcitis enim diuerſis partibus diuerſis ſtructuris: ornatis facile eſt agnoſcere animam ĩ ſe plurima continere principia ad tot motus in tot partibus deſeruientia. Poſt hunc per plura ſecula aueroys ĩ paraphraſi metheorologie hoc idem ſenſit dicens. (Ordo aũt iſtorum librorum manifeſtum ꝙ debet eſſe talis Nã liber in quo loquitur de membris animaliũ & eorum utilitatibus præcedit librum de anima. nam eæ ſunt materia animæ.) Non ſolum autem ex uerbis ariſtotelis & ſuorum expoſitorum hic error correctione eſt dignus uerum ex rationibus quoq; uerbis ac ſententiis ariſtotelis conformibus emendandus eſt Nã prefate operationes uti in libro de anima & in eo qui de ſenſu probatũ eſt: aĩæ & corpori ſunt comunes earũ itaq; cognitio ab utriſq; p̃cognitis mutuari debet quare anteq̃ cauſæ ipſaꝝ operationũ totius coniuncti doceri p cauſas debeant prius oportuit nos animaliũ partes & animã p̃ſciuiſſe. ſi enim aĩæ cognitio ab operationibus pendeat: pendet quippe ab eis qua ipſæ operationes qa ſunt præcognoſi debẽt qd fit in hiſtoriis. Clarius fiet hoc ſingula examinant: quomõ. n. ea quæ de ſenſu & ſenſibili ſuo loco ab ariſto. tradita ſunt: cognoſcere poteris niſi membra ſenſibꝫ deſeruiẽtia q̃ in li. de ptibꝫ declarata ſũt prius agnoueris mẽoriæ ẽt & ſõni & motus agnitiões te p̃ſciuiſſe nãm cerebri ſupponũt uenaꝝ ẽt nã & cordis a quo ſãguis & per q̃s in ſõno ad primũ ſenſitiuũ reflectũt uapores ſi natura ſõni ſciri debeat: p̃cognoſci oportet: ptes ẽt ad motũ deſeruiẽtes ãte ipſũ motũ aĩaliũ in li. de motu ĩ cõi tradito p̃cognouiſſe phas é. Reſpiratio ẽt & caloris ĩnati refrigeratio q̃ ĩ li. de ĩſpiratione ĩſtruunt quo modo per cauſas ſciri poterũt niſi partes nonnullas aĩalium ſcilicet pulmoné in reſpirantibus & brãchas ĩ piſcibus ĩ libro de parribus aĩalium prius didiceris. Ita quoq; de uita uitæq; reliquis cognatis ſuo mõ dicat. Clariſſime igit mõſtratũ eſt ꝙ ante libros de operationibus coniuncti partes aĩalium & ipſa etiam aĩa cũ ſit eorum principiũ ſeorſum præcognouiſſe neceſſe eſt. Sed dices fortaſſis quomodo aĩa ante operatiões precognoſci debet cũ potentias cognoſcimus per operationes. non econtra. Ad hoc dicimus ꝙ in determinando non dico demõſtrãdo ordo a prioribus ſecũdũ naturã ſemp pcedere debet ad poſteriora p̃ſequẽdo: niſi forte ut in ſupioribus diximus poſteriora & cõpoſitiora ad ſimplicioꝝ cognitõné exẽplaria fuerint: ſicut aĩalia q̃q̃ cõpoſitiora ac natura poſteriora fuerint ipſis plantis: tamé cũ ipſaꝝ plantarum ſint exemplar: ideo plantis p̃cognoſci debét: & cũ priora preſciri debeãt: Iccirco aĩalium partes & anima ipſa prius ipſis opatiõibus doceri debét. illaꝝ. n. cauſis ſcitis faciliter opationũ ſuaꝝ cognoſcet natura & cauſæ. Sic igit põtétiæ ipſæ p̃determinari & p̃ſciri debét ipſis opatiõibus. quoniã ad opationũ cognitõné ppter qd neceſſe fuit preſciuiſſe cãs & naturã potétiaꝝ. Nihil ominus tamen ſi partiũ cãs & animæ rationes agnoſcere curamus neceſſario opatiões ipſas nobis primo quia ſunt p̃cognouiſſe oportet. Conferunt. n. magnam partem ad cognoſcendum ipſum quod quid eſt. hæc aũt conferentia eſt: cũ ea quia ſunt p̃cognouerimus. Talis aũt cognitio quia ſunt ipſaꝝ opationũ in libris de hiſtoriis habita eſt. & ſic p opationes ipſas in libro de hiſtoriis qđ ſunt prius cognitas: partiũ aĩalium & ipſius aĩæ diſcũtur cauſæ & rões. qbus ſcitis ad operationũ cãs ingreudas accomodatæ accedimus Cõtrariũ ãt iis eſſet ſi liber de aĩa & libri de opationibus in cõi p̃cederét ad librũ de hiſtoriis. Nã opationes cõiuncti traditæ ĩlib. de ſenſu memoria ſomno & motu in hiis libris docent ppter qd tales ſint: in illis. n. libris eaꝝ opationũ eſt cauſaꝝ inqſitio in hiſtoriis ãt ſola narratione qđ ſint quare ſi liber de aĩa & libri de opatiõibus eos anteirét libros qui & hiſtorias & partes docét ĩcõgruus ac ineptus ad doctrinã fieret ab Ariſto. ĩdereminatiõis ordie pceſſus. uidelicet prius docere de eadé re quoniã pp qd. dehĩc docere ipm qa é. hoc. n. dictis Ari. ĩ naturalibꝫ repugnat. q ĩ pluribus locis ait prius eé tractãda aĩalia p hiſtorias dehĩc illoꝝ q̃ in hiſtoriis narrata ſunt: ĩ libris aliis q nõ hiſtoriæ ſed ſcíe nomé aſſumũt cauſæ ingrẽdæ ſũt. tã dico de ptibus & operationibus q̃ de generatione animaliũ. &

uita cũ morte & his cognatis.Ait.n.in primo de historiis (Vt primũ differentias atq; accidentia q̃ iuncta cuiq;
sunt accipiamus deinde eoꝝ ad cõperiẽdas cãs enitamur)& in principio de ꝑtibus aĩaliũ sub dubio ꝓponẽs tan
dem res ipsas prius tradi debere cõcludit dehĩc cãs eoꝝ inqri oportere.dicẽs) Nec illud manifestũ ẽ utrũ ut ma
thematici rem suã celestẽ demonstrare cõsueuerũt sic homo reꝝ naturaliũ studiosus primũ q̃ parẽt in aĩalium
genere partesq; singulas explorare:deinde cãm quãobrem ita sint reddere debeat an secus agẽdũ sit) & parum
infra (sed.n exordiendũ qđ dictũ iam est ut primum res persequamur q̃ quoq; i genere cõspectiores promptio
resq; habent̃ deinde causas reddamus) in secũdo ẽt de ꝑtibus ait(Ex quibus nã & quot numero membris sin
gula animalia cõstarẽt libris historiaꝝ q đ iis scripti a nobis sunt planius explicauimus nũc q̃s ob causas quæq;
ad hũc modũ ita se habẽt cõsideremus uidelicet ita ut omnis ratio seiuncta ab iis quæ ꝑ historias exposuimus
tractetur)Et libro de animaliũ ꝓgressu cũ narrauerit quedã in hoc disputãda libro cõcludit (Quod igitur sic
contingat manifestũ ex historia naturali propter qd aũt nunc considerandũ.)ac si diceret cognitio quia eoꝝ q̃
in hoc libro disputanda sunt in libro historiaꝝ narata est sed ipsoꝝ cognitio ꝓpter quod causas in hoc haben
da est libro ex quibus omnibus liquet ea quæ in historiis de essentia & operationibus & de generatiõe aĩalium
ac uita:prius cognitione quod sunt pertractata sunt:eadẽ hæc & plura seiunctim in cæteris libris post hæc per
causas propter qd talia sint disputata fuisse.Quod si ipsa anima:si coniuncti oparationes:ipsis historiis ꝑdeter
minatæ fuissent qualis nã in hac & ea quæ est de historiis ꝑte debitus custodiret̃ ordo prius.n.causæ ipsaꝝ opa
tionũ inquirerentur dehinc prepostero ordine:disciplinæ aristotelis cõtrario in historiis eaꝝ operationũ fieret
ipsa narratio Ad hæc quæ nã esset utriusq; modi doctrinæ.s.quia est & ꝑꝑ quid congrua respondentia: cũ in hi
storiis primo de partibus agatur:in causaꝝ uero theoria secundum horum sententiam imo in toto de anima
libus negocio prior esset aĩa.Si igitur liber de anima cum libris de perationibus cæteros præcesserit libros:con
grua historiaꝝ & causaꝝ theoriæ ac decẽs peribit respondentia.Hinc igitur accipito librum de aĩa cum opera
tionibus sibi annexis non esse primam totius methodi de animalibus partem.ut isti dixerunt . Soluitur autẽ
eorum ratio hoc modo.Nam aĩaliũ sustantia duo ĩ se continet.corpus quod est materia & animam quæ est aĩa
lium principium & forma.Volens igitur Aristoteles docere animalis naturam:In primis materiã ipsius.s.partes
erudit dehinc formam scilicet animam & utriusq; idest coniuncti operationes agit.præter hæc de efficiente cã
in eo qui de generatione aĩalium:uitam quoq; cũ morte & iis cognata nos instruit.Cum itaq; ab iis dicitur aĩa
est principium oĩum animantium dicimus profecto ꝙ est eoꝝ principium.cũ sit aĩalium forma . & simul cum
corpore est operationum cõiũcti efficiens cã generationis sed & uitæ . Cũ igitur sit hoꝝ principium:de anima
priusq̃ de illis.s.operationibus & generatione ac uita agendũ est.prius ergo de aĩa & animaliũ partibus determi
nandum est q̃ de opatĩonibus.ex quo partes & aĩa simul concausæ sunt illaꝝ prius.n.tractari debet qđ ẽ prin
cipium eo qđ fit ex illo & cũ ipsa anima & corporis ꝑtes principiũ sint generationis & uitæ:& ideo aĩe gñatio
nem & uitã uitæq; cognata ꝑcedere debẽt Cæteꝝ cũ aĩa nõ sit corporis .seu partiũ cuius est entelechia:pĩcipiũ
sed ad animalis confectionem potius cõcausa:iccirco ꝓpter hoc sua cõtemplatio ad eam q̃ est de partibus ꝑce
dere non postulat si igitur est principiũ aĩalium cõe iis precognosi debet omnibus quoꝝ ipsa ẽ pĩcipium quæ
de aĩali tractant̃:tractat̃ ãt essentia ipsa cuius ipsa aĩa est ꝑs & cõcausa cũ ipso corpore siue ꝑtibus quaꝝ priũ aĩa
non est principiũ sed forma tractant̃ opationes generatio & uita quoꝝ ipsa est principiũ & eadẽ merito ꝑcedeꝛ
debet.Ea.n.rõne q̃ aĩa ꝑdictis.s.operationibus gñatiõe & uita prius ꝑtractari debet:eadẽ ẽt cognitio de corpore
siue ꝑtibus ꝑcedere debet corpus.n.siue ꝑtes aĩalis cũ ipsa aĩa:opationũ ipsoꝝ generatiõis & uitæ:q̃ oĩa sunt cõ
iuncti & nõ solius ꝑtis:ẽ cõcã & pĩcipiũ q̃re rõ q̃ utunt̃ cõis erit & corpori & aĩæ.neq; ꝑꝑ hoc ipsa aĩa ꝑcedere
debet ꝑtes. Tota igit̃ q̃stio in hoc unũ decidir an aĩa q̃ ẽ forma & principiũ an corpus qđ est mã ꝑcedere debe
at i doctrinæ ordĩe. Sed de hoc nũc ñ sit ulterior disputatõ quoniã de sola ari.ĩtẽtiõe circa ordinẽ libroꝝ suoꝝ
nr̃a uersat̃ ĩtẽtõ.Satis.n.nobis fuit illoꝝ rõnẽ:ex q̃ ꝓbaꝛ nitut̃ li.đ aĩa ꝑcedeꝛ đbeꝛ eo ꝙ sit oĩum aĩaliũ pĩcipiũ
fořale cõe:ñ cõcludeꝛ claꝛ đmõstrasse.eosq; iuniořs auctořs ari.aliorũq; plurioꝝ ꝑipatheticoꝝ uerbis diuersis
i locis scriptis:cõtrarios ac rõnibus deuictos fuisse. Cæteꝝ cũ istoꝝ opĩo ab Auicẽ. ortũ hũerit· Ordini uero
Aristote. penitus aliena. Iccirco ut priora magis pateant ea quæ de iis duabus dc̃is partibus anima.s.& corpore
senserit Auicẽna mox disputabo.

Sentẽtia Auicẽnæ. qui animã uoluit precedere in oidine doctrinæ ad reliqua quæ de animalibus tractant̃ :& de solutione suarum rationum. Caput. VIIII.

Vicẽna de ipsius animæ ordine duo probare nititur quoꝝ alterum est ꝙ de anima ipsa prius agendũ sit
a q̃ de corporibus.alterum ꝙ non ꝑticulariter sed in genere potius.puta nõ de uegetatiua:dehinc de suo
corpore uegetabili:deinde de altera scilicet sensitiua dehinc de corpore suo agẽdũ·sit.Talis enim tractã
di interiectio rem faceret ut ait difficilem:neq; tractare de uegetabili anima uegetabiliũ dici potius de uegeta
bilibus poterat q̃ de sensibilibus.ex quo ipsa quoq; animalia uiuunt.similiter de brutis respectu hominum:qui
cum brutis sensũ ꝑticipãt:quapropter concludit & recte tractatũ de aĩa partiri non debere.sed cõi quadam di
sciplina secundum se & partes suas de aĩa agendum esse.Alteꝝ uero quod probare nititur est ꝙ de ipsa priusq̃
de suis corporibus tractandũ est.Cæteꝝ anima expedita ut inquit:quod superest corpus ẽ ac corporis affectio
nes.ex q̃bus uerbis rõ ĩ hoc strĩgit̃ ꝙ de aĩa prius agendũ sit q̃ de aĩaliũ ꝑtibus siue corporibus: erit.n.inq̃t sciẽ
tia liberior ac certior.Rõ aũt ipsius ẽ quoniã cũ sit aĩalium forma melior ẽ corpore qđ ẽ eoꝝ materia.Ad hæc
iq̃t aĩa ad ea quæ corporis sunt cognoscẽda magis adiuuat q̃ econuerso.Cæteꝝ ĩ hoc nr̃o libello nr̃um nõ eẽt
officiũ iis respõdere rõnibꝫ.nõ.n.cõtra illos disputamus q de ꝑhicis scribẽtes suo ꝓprio ordĩe suos disposuere
libros sed de li.Ari.ordĩe nr̃a ẽ disputatõ.Capiat unusq̃sq; & Auicẽna & alter quẽ uolueris sibi placẽrẽ ordinẽ.
suũ.n.cuiq; recte positũ fuisse ordinẽ a nobis cõcessũ sit.qcq̃d tamẽ fuerit.Ari.ordo i aliquo corripi nõ poterit

De illis.n.hoc i opusculo tátú curáus q Ari.ordiné declarátes eiusq̃ semitá imitari credétes:Aui.potius ordiné
Aristoteli cõtrarium:ipsis minime aduertentibus.imitati sunt:hoꝝ.n.peccatú maius eo est peccato qđ Auicen
næ. ipse.n. suis i operibus suo ꝓcessit ordine.scribit.n.talé sibi q̃lem diximus ellegisse ordiné.si qs.n.íquit húc
uoluerit mutare faciat.nos.n.ut ait nõ calúniabimꝰ eú.sed de iis satis.Cæterú ne Auicénæ rõ íperitú ídicet Ari
stotelem ultra id qđ conceperá suis respõdebo rationibus.Non.n.eo qa aliqd est melius id prius pertractari de
bet.sed quo cognito alterú facilius cognoscit.nõ e cõtra.tales sunt corporis ptes respectu aíæ.p corpus enim &
corporis passiões ad aíæ cognitioné manuducimur.é.n.aía entelechia corporis physici organici potentia uitam
habétis.nisi.n.corpus ipsum corporisq̃ ptes q̃ aíæ organa a natura deputatæ:sunt cuius corpis talibus organis
muniti aía est entelechia:ꝑcognoscat aíæ ipsius sba minie cognosci poterit.ea.n.q̃ corporis sunt ad cognoscen
dam aíam magis faciút q̃ e contra.cú sensibiliora sint quéadmodú ét i supioribꝰ de méte alexandri aphrodisei
i suo libro de aía ostésum é q̃re nõ recte sensit Auicéna i hoc cõtra Aristotilem dicens aíam plus adminiculari
eoꝝ q̃ corporis sunt cognitiõi q̃ e cõtra.Neq̃ recte putauit pp hoc de aía priusq̃ de corpore tractari debere. eo
ꝙ aía melior esset corpore.nõ.n.bonitas ipsa rem facit i doctrina prioré:sed id qđ posterioꝝ exéplar est uel sal
té id quo cognito ac cõmodatius alterú adiscit.Ad illud aút quo dicit aíam esse cõe principiú oíum aíatoꝝ &
ideo pp hoc debere ꝑcedere:i capite nuperime ꝑtractato ad plenum responsum fuit sed de iis hactenus.núc ad
priora reuertens de eo i qué plurimi cecidere errore cõi disputabo.declarádo uidelicet ꝙ opatiões uitæ attinen
tes eos seq non debeant libros qui sunt de operationibus aíali propinquis.

Disputatio contra errorem quo dicút ꝙ libri de longitudine uitæ & de uitæ cognatis mox sequant librú de
somno & de ambiguitate inuenta in libris eorum.
Caput.X.

I recte ea q̃ i superioribꝰ disputata sunt de operationibus ítellexeris cognouisti aíaliú opationes quasdá
s esse aíali ꝓpinquiores soli aíali attinentes. q̃ sunt sensus & memoria & somnus cú uigilia.q̃ aíalia sequú
tur uti sensitiua sunt.& motus.q ét licet a ui motiua fiat & tamé nõ sine apetitu & sensatiõe fit in aíali
ímo ad motú sensu fit cõcurrente.quasdá ét a b aíali remotiores.quoniá nõ solú aíalibꝰ sed oíbus ét uiuentibꝰ
cõueniút.sicut uita & mors siue lõga siue breuis.iuuentus & senectus.lágor & sanitas.íspiratio ét & expiratio.q̃
ét remotæ sunt.nõ qa aliis ab aíali sed qa paucis conueniút aíalibꝰ.illæ opatiões cú sint aíali ꝓpinquæ ac fere
essentiales mox post aíalis esseriá docendæ sunt.Ceteræ q̃ uitæ ac morti cognatæ sunt suo loco.s. post genera
tioné ponendæ sunt.Hoc é igit id i quo plurimi deffecere & de quo ad ꝑsens disputandú est.Reperit.n. uti in
supioribꝰ diximus tale ab Aristotile i libro de cá longitudinis ac breuitatis uitæ scriptú.(De somno qdem igit
& uigilia dictum é prius de uita át & morte dicendú posterius similiter aút & de langore & sanitate quantum
adiacet naturali phiæ.núc át de cá eius qđ est hæc qdem eé lõgæ uitæ hæc át breuis uitæ sicut dictú é prius cõ
siderandú.)propter hæc.n.potissime uerba plurimi credidere librú de lõgitudíe ac breuitate uitæ cum sibi co
gnatis mox seq ad eú q de somno & uigilia . q̃ aút de cá decepti sint: & quare de somno & uigilia memoriam
hic fecerit:i superioribꝰ demonstratú é.Non.n.ut librú húc illi libro coniungeret:sed qa somnus & uigilia una
erat de quatuor cõiugationibꝰ uti superius diffuse satis declaratú é.Núc át qbus absurdis ac rationibꝰ opinio
hæc falsa appareat hoc ultio i loco docendú é.Hoc tamé te ꝑscire opere ꝑciú é ꝙ hii tales i suis scriptis de ordi
ne hoc ualde ꝑplexi cognoscunt.legentes.n.húc sermoné:mox librú illú qui de cá lõgitudinis ac breuitatis ui
tæ dr ei q é de somno copulát sed sic faciendo ubi librú q de motu i cõi cr ordíe disponát:cú suus hoc mõ sur
ripiat locus minie inueniút.Cú igit interim cõsiderát librú q de motu agit rõnabiliter sequi debere ad ea q̃ de
sensibus de memoria & somno:statim libros qui de uita uitæq̃ cognatis post eum qui de motu apponunt. tor
quentur tamen ex hoc ꝙ se uident sermoni prædicto in fine de causa longitudinis & breuitatis uitæ non satisfe
cisse.Quare apud eos plurimam íscriptis suis uidemus ambiguitatem.ita quidem ut aliquádo eos uideas de or
dine unum dixisse.cum uero post hoc ad alia loca suis dictis ac opinionibus non consentientia deuenerint:sub
silentio absq̃ ueritatis discussione pertranseunt.In hunc eundem errorem pachymeris græcus sumans librorú
Aristotiles describens incaute prolapsus est.q̃uis enim eum librum qui est de anima post librum qui de progres
su animalium siue de partibus ad motum animalibus utilibus quem ei qui de patibus mox comitem fecit suo
loco & recto ordine deposuerit:post quem librum de anima eum qui de memoria ad quem eum qui de somno
& uigilia:dehinc illum qui de motu in communi ordine dispensauerit:in hoc tamen reliquis ab eo bene dispo
sitis a uero ordine deuiauit.quoniam post eum qui de motu eum posuit q̃ui de causa longitudinis ac breuita
tis uitæ dicitur cum cognatis iis.Refellitur autem hæc opinio primo quidem ex eo ꝙ in fine libri de causa lon
gitudinis uitæ scribitur(Nunc autem de aliis animalibus dicta est causa de magnitudine quoq̃ uitæ & de uitæ
breuitate Reliquum autem nobis considerare de iuuentute & senectute & uita & morte.iis.enim determinatis
finem utiq̃ habebit quæ de aíalibus methodus)per q̃ uerba caper possumus ꝙ liber de morte & uita ultiius sit
eoꝝ libroꝝ q sub negocio de aíalibus de rebus aíali atinentibus a natura sola pendentibus:agunt. hoc dixi pp
eum qui de lágore é & sanitate q̃ nõ a natura sola sed ab arte quoq̃ depédent.si igit liber de uita & morte mõ
dicto ultimú tenet locú i tota de aíalibꝰ methodo:& cú ante ipsum mox antecedát tres illi supius ordíati libri
scilicet. de íspiratione liber ante quem de iuuentute & senectute:ante quem liber de cá longitudinis ac breui
tatis uitæ:omnes ergo ii quinq̃ ꝑdicto modo ordinati:uitam & mortem iisq̃ cognata ꝑscrutantes . ultimi erút
ultimaque pars totius de animalibus negocii . quare istos quatuor libros cum ánexo iis in ultimis posito eo.s.
qui de langore est & sanitate:sequi necesse est ad illos qui de historiis de partibus & de generatiõe aíaliú dicút
quos isti licet non recto de animalibus librum nomine nuncuparunt.itaq̃ tandem concludere cogimur hos
libros qui sunt de uita & morte & iis cognatis: non debere statim post librum de anima & libros de operatio

nibus aiali propiquis collocari.uti ii dixere uiri p̃ter hæc si de hoc uera dicerẽt: periret oĩs hoꝝ libroꝝ q sunt de uita ac uitæ cognatis ad ea q̃ ĩ historiis de iis tractanť:cõformitas.Nõ.n.ĩ historiis post operatiões ꝓpiquas sensum.s.& somnũ:seqtur uita aut mors uel iis cognata.sed generatio ipsa.Ná in primo historiarũ & secũdo & tertio:ac maiori pte quarti expeditis ptibus aialiũ & operationibꝫ ꝓpinqs:paucis de mare & femina nõ ab re interpositis:mox ĩ qnto sexto ac septimo de aialiũ generatiõe agit.post q̃ de generatione p lõgũ sermoné ptracta ta:ĩ octaui plurima ac priori pte de uita & morte & iis cognatis ptractat.cũ igiť ĩ historiis talis ab Aristotile obseruatus ẽ ordo:talis ẽt in causarũ scrutinio approbãdus est.talis ĩquam ut libri q sunt de uita & morte iisq̃ cognatis nõ ad libros de operationibꝫ ꝓpinqs aiali:sed post libros de generatiõe mox collocãdi sint . sicut recte ĩ historiis factũ fuit. p̃terea nobis dicẽtibꝫ hæc cogimur Cõcedere Aristotelẽ prius docuisse de re aliq̃ cãs & rei alicuius pp qd:q̃ de re ipsa qđ esset p̃cognouisse: qđ ꝓfecto ĩ naturalibꝫ ueritati dissonat. Ná libri hii de qbus est p̄sens disputatio.s.liber de uita & morte & de iis cognatis eoꝝ inqrunt cás & pp qd:q in octauo de historiis solũ qđ sunt tradita sunt. Quod.n.aialia q̃dã in aqua q̃dã ĩ terris q̃dã utrobiq̃.respirãdo q̃dam:nõnulla p aquã refrigerãdo:ꝙ ẽt alicubi cõseruenť alicubi uero morianť:ꝙ aliq̃ breui aliq̃ lõgiori uita:nũc iuuenescẽtia:nũc seniora ẽt aliq̃ reiuuenescãt ꝙ ẽt nõnulla lãgueãt aliquãdo & nõnũq̃ sana sint ĩ octauo de historiis traditum est. quoꝝ oĩum uidelicet lõgæ ac breuis uite iuuentutis & senectutis respiratiõis uitæ ac mortis.lãgoris & sanitatis causæ:ĩ his libris de qbus est p̄sens sermo scrutatus ẽ si igiť libri isti eos. q de historiis ut isti referũt indebite p̃cesserint:necessariũ erit nos uti diximus cõcedere:causarũ speculationẽ ĩ naturalibꝫ ante eã q̃ solũ qa res sic est ĩ ordine doctrinæ Aristotilẽ p̃docuisse.qđ in naturalibus absurdũ reputať uti superius p plura Aristo.diuersis ĩ locis scripta mõstratũ ẽ.Quare nõ recte sensere dicentes libros de uita & morte & de iis cognatis mox seq ad eos q sunt de operationibꝫ aiali ꝓpinqs.s.de sensu memoria somno & motu p̃cedente libro de aia . sed ueritas est ut isti libri post illos sequanť:ĩterpositis iis qnq̃ q de aialiũ generatiõe dicunť. Hic ãt ordo ab effectu rerũ rõnabiliter quoq̃ trahiť.Ná generať aial primo.deinde uiuit diuerso uitæ genere.ac ultimo moritur. hæc.n.ĩ natura sub uirtute uegetatiua:tali succedũt ordĩe.s.generatio uita.& mors.ná supposita rerũ essentia q̃ ĩ oibus natura p̃cedit:ĩ calido naturali aia prĩo participať nutritiua.q̃ fit generatio.dehĩc natura nunc iuuenis nũc senex sub eo manens calido adminiculis qbusdã suffragata.s.ĩspiratiõe uel alio refrigerio:diuersos discurit status.tãdẽ moriť aial.& hæc fuit causa uti ẽt superius diximus:cur ĩ ultimo de generatione aialiũ.s.ĩ fine quiti libri epilogũ non fecit uniuersalẽ.sed pticularẽ potius de iis de qbus ultio egerať.s.đ dentibꝫ.& de passionibus a sola aialium materia ꝓcedentibꝫ.ná licet aialium generationis causas & modos dilucidasset:nũdũ tamẽ generationis essentiã q̃ ĩ diffinitione cõsistit disposuerat.distulit aũt hoc usq̃ quo tandẽ naturæ effectum aialiũ tractaret.s. ad librũ de uita & mor te. Illucusq̃ aũt inquã generatiõis diffinitionẽ distulit.quoniã generatiõis & uitæ ac mortis deffinitio ab eisdem fiunt naturis.s.a calore naturali & aiæ nutritiue cõione.Ea igiť tãdẽ sic simul diffiniuit dicens.(Generatio qdem igiť est prima pticipatio ĩ calido nutritiuæ aiæ.Vita ãt mãsio huius iuuentus aũt ẽ priæ refrigeratiuæ pticulæ augmẽtatio.Senectus ãt huius detrimentum ætas florida ãt hoꝝ medium Mors aũt & corruptio uiolẽta qdem callidi extinctõ & marcor corrũpetur aũt utiq̃ pp ambas has causas &c.) Quibus tãdẽ oĩbus expeditis.s.causis generatiõis ĩ libro de aialium generatione:causis uitæ ac mortis & iis cognatoꝝ ĩ libris cæteris.s.de longitudĩe uitæ de iuuenture & ĩspiratiõe:expeditis ẽt illoꝝ oĩum diffinitionibus ĩ hoc ultimo de naturæ aialium effectu.s.generationis uitæ & mortis:tandẽ suũ facit generalẽ epilogũ dicẽns. (Quidqdẽ igiť ẽ generatio.& uita & mors)hoc traditũ est ĩ hoc ultimo libro)& pp quas cás erunt aialibꝫdictũ est)causæ.s.generatiõis ĩ libro de generatiõe causæ uero uite & mortis ĩ hoc ultimo & ĩ libro de cã lõgitudinis ac breuitatis uitæ de iuuentute & senectute & ĩspiratiõe.ĩ oĩbus.n.iis aliq̃ de cã uitæ ac mortis tradita sunt . ex iis igiť clare đmõstratũ ẽ nõ recte illos disposuisse libros de uita & morte & iis cognatis:ante historias mox post libros de opationibꝫ aiali ꝓpinqs.Colligendo itaq̃ ea q̃ ĩ hoc secũdo docuimus libro generaliter dicĩus ꝙ non recte dixerũt q dixere libros de plantis ĩ ordine doctrinæ p̃cedere debere ad eos q de aialibus. Male ẽt dixerũt dicendo negociũ de aialibus ĩ duas secari ptes.s.ĩ partẽ q̃ ẽ formale principiũ & partẽ q̃ est de materiali principio quã uocant corpus:dicentes libros de cã materiali esse tres.s.librũ historiarũ librũ de partibus.& de generatiõe.& hoc totũ librũ de aialibus nũcupari nõ recte ẽt sensisse cũ dixerint librũ de formali pricipio.s.aia cũ suis operationibꝫ p̃cedere:librũ aũt ab eis dictũ de aialibus quẽ dicũt esse.de corpore sensitiuo esse ultimã doctrinæ huius ptem.deniq̃ ꝙ libri de uita & morte & sibi cognatis mox ad libros de aialium operatõibꝫ propinqs nõ associenť: ut isti asseruerũt:demõstratũ ẽ.Hii igiť sunt errores q a uia recta perypateticoꝝ de ordine ptium ac libroꝝ doctrinæ physicæ Aristotelis plurimos declinare fecerũt.Hæc itaq̃ de ordine ptium ac librorum dictæ Ari.doctrinæ satis sint.

Excusatio repetitõis uel forte nimiæ ꝓlixitatis:aut puitatis ipsius opis:& qbꝫ nã liber iste utilis erit. Ca.XI.

On est mirandum si in hoc meo libello eadẽ diuersis ĩ locis repetiuerim.neq̃.n.ab re id factũ esse puta
n bis.cum enim de re non parua plurimisq̃ uiris in phĩa notissimis cõtraria mea eẽt disputatio: me oportuit eadem sæpe diuersis ĩ locis eo repetere:ut ĩsuetis auribꝫ auditoꝝ mea monita clara magis & uerio ra uidereẽť.hoc.n.est hoibus plurimis insertum ut qđ consuetum est eis arbitrẽtur uere dici.eo etiam potissime eadem repetita sunt:quoniã hoc nobis ĩ hoc libello fuit ĩstitutum uidelicet ut unum prius altero alterum uero posterius eo:ĩstitueremus.qđ absq̃ non inutili repetitione minime concessum fuit.qbus eni rationibus partem unam uel librum unũ altera parte uel altero libro priorem ꝓbauero:eisdem ferme(aliis forte adiunctis) alterã partem uel alterũ librũ p̄fatis posteriorẽ & sequẽtibꝫ priorẽ me ꝓbaturũ esse.oportebit.sic igitur eorũdẽ nascitur repeticio.sed forte non inutilis.nõ igiť de inutili repetitione me redarguendũ puto.Sunt forte aliq qui me de longitudine nimia aliqui de insufficientia corripere conabuntur.Sed si ii considerabunt me primum fuisse

inter latinos qui ueritatem hanc præter cæteros cæterorũq; sententias nõ ad plenum amplecti libare saltem potuit illi uero si a precessoribus de hac materia pauca uerba fuisse fcta:& auctoritatibus seu epilogis Aristotelicis carentia:imo dictis aristotelis contradicentia scrutabunt: non ẽ præfati uiri de nimia longitudine aut breuitate nimia coripere audebunt.Facile.n.est iunentis addere & benac plene scripta ab aliis cõpendiosæ colligere non.n.græcos non latinum aliquem non arabũ unq̃ legi auctorem qui talia plene scripserit sed me oportuit plurimis insudare uigiliis ut oĩa hæc in unum colligerem potissiue cũ latinorum sectam in plurimis errãtium emandare coactus fuerim sed quouis mõ sit uestrum est omniũq; posteriorũ officium:de primo iuuentis gratias agere.Eia igitur fili mi ioannes aureli uosq; cæteri ad quoim manus hæc mea pauca munera peruenerint: ea præcor illari animo suscipite quo animo paterna munera let exigua placide suscipi congruum est. Tibi igitur fili mi illisq; solis mea hæc elaboraui:qui liuore omni deposito:omnia Aristotelis scripta curare nituntur.non autem iis qui principiis philosophiæ uix degustatis:ipsis sacræ philosophiæ funera facientes extremum dicunt uale ii .n. cum physicæ doctrinæ Aristotelis partes mnes aut libros nunq̃ uiderint:quisnam eorũsit ordo aprehẽdere minime ualent.Discite igitur quæso nõ so naturæ principia: ut a multis fieri mos ẽ sed ultra principia ea quoq; discite quæ ex principiis ortum habẽtuel illa simplicia sint uel mixta.siue inanimata siue animalia siue plantæ.Hæc.n.omnia ac plene discere uobis sit cura post principia enim naturalia celorum & elementorũ naturas & motus inanimatorum etiã diuersa naturas animatorũ quoq; essentiã cũ operationibus:generationem & uitam cum morte & sibi cognatis erudiri curate:si naturalis philosophiæ terminũ ac uerum eius ordinem agnoscere cupitis:Si enim hæc feceritis dscriptis in hoc libello uobis indicare concessum erit sin autem mea uobis non liceat corripere monita cum eim totius perfectæ naturalis philosophiæ inquiratur ordo:pefecti physici non autem diminuti iudicium postulat. Vale.

Francisci a caballis de numero & rdine partium ac librorũ physicæ doctrinæ Aristelis ad Ioannẽ aurelium eius filium Liber finit.

Emendatio impresonis

A i in titulo Linea pría de numero & ordine A ii pría facie linea ix. q̃plurimos Linea xxv. in uno quoq; linea xxxvi. temporis linea xliiii.ascribas linea xlix.documenta linea liii. partitione linea liiii.siue corpus Secunda facie Linea .l. materiam linea lvi. sententia A iii. prima facie linea xxi. ellementa recte linea xliii. continent linea xlviii. materiali linea lviii. aníalia Secunda facie Linea pima manuducimur linea xix. eum linea xxiii. eas Aristoteles linea xxxi. determinauemus linea liiii. .autem linea lvi. annectendus A iiii. prima facie linea xxviiii. in prticulari Secunda facie Linea lvi.demõstrãdũ A v prima facie linea xii. aíalia & plantæ linea xxxvii. rei alicuius linea lvi. tria natura Secũda facie Linea vii. presciuisse line viii. solius sed linea xliii. Aristoteles linea lvi. causa linea lxi ΔΕΤΩΝ linea lxi. ΠΡΟΣ ΤΗΝ A vi prima facie Linea ii. disputate linea ix. essẽtia linea xlii. ΤΩΝ ΖΩΩΝ linea xliii. ΨΥΧΗΣ linea xliii. Η ΚΟΙΝΗΣ linea xliiii. cõi motu linea xlv. dicere linea xliiii. comode Secunda facie Linea iiii. de utrisq; linea viii. limites egrediẽs B i facie prima Linea secũda aíalis essẽtia Secũda facie Linea xxxv. de sensu & sensibili linea xliii. propinquus linea l. percipiente B ii. prima facie Linea xvi. opõnes B iii. secũdafacie Linea xxiiii prope B v. prima facie Linea xviii. ut supius linea xli. trium simul Secũda facie Linea xlvi. quĩta pars B vi. secũda facie Linea vi. tractationi linea xxiiii. nihil fit linea lviii. duplici C i. pría facie Linea xxxviii. aptius linea li.uenæ aũt Secunda facie Linea x. Aristotelis Linea xxxiiii. traditi linea xli. nostrũ linea xix. nostro linea lii. noster C ii. secũda facie Linea vi. Auicẽna linea xxiiii. cæteris linea xxxiiii. cognitõis C iii. secũda facie Linea xxx. modum C. iiii. primafacie Linea viii. imitantes linea x. Romam linea xv.imutatã Secũda facie Linea xxxiiii. consonum liquido D ii. Secunda facie Linea xii. propter quid causas inquirendo linea xx. de opationibus.